

Frivillige mentorfamilier til børn og unge i anbringelse

Slutevaluering af projekt HIFIA – Helhedsorienteret Indsats for Familier i Aarhus

Anne-Dorthe Hestbæk og Julie Schou Nicolajsen

VIVE

*Frivillige mentorfamilier til børn og unge i anbringelse –
Slutevaluering af projekt HIFIA – Helhedsorienteret indsats for
Familier i Aarhus*

© VIVE og forfatterne, 2021

e-ISBN: 978-87-7119-966-6

Arkivfoto: Ricky John Molloy/VIVE

Projekt: 301163

Finansiering: VELUX FONDEN

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

Forord

I denne slutrapport præsenteres evalueringen af projekt HIFIA – Helhedsorienteret Indsats for Familier i Aarhus, hvor børn og unge anbragt uden for hjemmet bliver koblet med en frivillig mentorfamilie. Evalueringen skal belyse, hvordan mentorrelationer udfolder sig, og om vi ser indikation på positive virkninger hos mentorbørnene af at indgå i en mentorrelation, og endelig hvordan samarbejdet mellem de involverede parter forløber.

Formålet med projekt HIFIA er at give børn og unge anbragt uden for hjemmet en mulighed for at få et større netværk af familielignende karakter. Mange børn og unge anbragt uden for hjemmet lever i en hverdag, som adskiller sig fra den normalitet, som de ser hos deres klassekammerater og venner. Ofte har de ingen stabile voksenrelationer og ingen professionelle voksne, som kan støtte dem i dagligdagen, og når de bliver ældre, rådføre sig med om vigtige valg for fremtiden. Den frivillige mentorrelation mellem mentorbarnet og mentorfamilie giver mulighed for, at børn og unge anbragt uden for hjemmet udvikler langvarige, støttende relationer i deres liv, som kan tilbyde dem en oplevelse af at høre til i en helt almindelig familie.

Evalueringen bygger på i alt 46 interviews med børn og unge, der har fået en mentorfamilie, med mentorfamilier, børnenes kommunale sagsbehandlere og personale på døgninstitutioner, opholdssteder m.m. samt en enkelt forælder til et mentorbarn.

Rapporten er udarbejdet af seniorforsker og projektleder Anne-Dorthe Hestbæk og videnskabelig assistent Julie Schou Nicolajsen. Cand.scient.soc. Line Anton har som virksomhedspraktikant været med til at gennemføre interviews. Line Anton har i øvrigt tidligere som specialestuderende i sociologi sammen med sin speciemakker Maja Christensen bidraget med litteratursøgning, interview og transskribering af interviews.

Vi vil gerne benytte lejligheden til at rette en stor tak til de børn og unge, deres mentorfamilier og professionelle omsorgsgivere, som har deltaget i evalueringen. Desuden har projektets styregruppe og projektlederne fra de to deltagende organisationer bidraget med nyttige input løbende. Også tak til de to eksterne reviewere, der med deres kommentarer har bidraget til at kvalitetssikre rapporten.

Projektet er et samarbejde mellem Aarhus Kommune og organisationen Mentorbarn. Projektet og evalueringen er finansieret af VELUX FONDEN.

Carsten Strømbæk Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Børn og Uddannelse

2021

Indhold

Sammenfatning	6
1 Problemstilling og baggrund	13
1.1 Fokus i denne evaluering	13
1.2 Viden om mentorordninger til anbragte.....	14
1.3 Baggrund for idéen om mentorrelationer	16
1.4 Formålet med mentorbarnforløb	17
1.5 Projekt HIFIA's forandringsteori	18
1.6 Budskaber fra midtvejsrapporten.....	20
1.7 Metode og data	21
1.8 Læsevejledning	24
2 Mentorbarnprojektets udvikling og status	25
2.1 Status for igangsatte og afsluttede mentorbarnforløb	26
3 Etablering af mentorbarnforløb	30
3.1 Motivationen for børn og unge til at få en mentorfamilie.....	30
3.2 Kriterier for og motivation til at være mentorfamilie.....	31
3.3 Matchning og forventningsafstemning	33
3.4 Afrunding på matchning og forventningsafstemning	39
4 At være mentorbarn.....	40
4.1 En opvækst som anbragt er kontekst for mentorrelationen.....	41
4.2 De første møder med mentorfamilien	44
4.3 Skolegang set fra mentorbarnets perspektiv	47
4.4 Indblik i en normal familie.....	47
4.5 Betydningen af ro i mentorfamilien	50
4.6 At blive mødt som ligeværdigt menneske	52
4.7 Frivilligheden er vigtig for mentorbarnet	53
4.8 Mentorbarnets oplevelse af relationsdannelsen.....	55
4.9 Hvor ser mentorbørnene positive virkninger?.....	56
4.10 Når mentorrelationen presser mentorbarnet	57
4.11 Afrunding på at være mentorbarn.....	58
5 At være mentorfamilie	60
5.1 Mentorforløbets start.....	60
5.2 Hverdagen med mentorbarnet i mentorfamilien.....	61
5.3 Ro, normalitet og frivillighed	65
5.4 Skole og uddannelse set fra mentorfamiliens perspektiv	67
5.5 Hvor ser mentorfamilierne positive virkninger?	70
5.6 Udfordringer som mentorfamilie.....	70

5.7	Afrunding på at være mentorfamilie	73
6	Samarbejdserfaringer i mentorbarnprojektet.....	75
6.1	Samarbejdet mellem mentorfamilie og anbringelsessted	76
6.2	Den biologiske families involvering i samarbejdet.....	78
6.3	Sagsbehandlerens rolle i samarbejdet.....	81
6.4	Mentorfamiliens rolle i samarbejdet	84
6.5	Afrunding på samarbejdet i projekt HIFIA.....	86
7	Når mentorrelationer udvikles.....	88
7.1	Udvikling af relationer over tid.....	88
7.2	Tilknytningsforstyrrelser som barriere for relationsudvikling	92
7.3	Afrunding af mentorrelationens udviklingsperspektiver	95
8	Perspektivering og opmærksomhedspunkter	96
8.1	Samskabelse af relationel velfærd	98
8.2	Opmærksomhedspunkter.....	99
	Litteratur	102
Bilag 1	Samarbejdsmodel	105

Sammenfatning

Denne slutrapport formidler hovedresultaterne fra projekt *HIFIA – Helhedsorienteret Indsats for Familier i Aarhus Kommune*. Projekt HIFIA har været iværksat i et samarbejde mellem Aarhus Kommune og NGO'en Mentorbarn. Det helt overordnede formål har været at give anbragte børn og unge mulighed for at udvikle en langvarig, nær og bæredygtig relation til en frivillig mentorfamilie.

I lyset af at der kun findes sparsom viden om frivillige mentorfamilier for anbragte børn og unge, har vi i evalueringen lagt vægt på at indsamle data, så vi kan beskrive, hvordan mentorrelationen udfolder sig set fra barnets og den unges eget perspektiv, baseret på interviews med mentorbørnene. Desuden beskriver vi mentorrelationen set fra mentorfamiliens perspektiv. Vi undersøger specifikt samarbejdet mellem de involverede "voksenparter" (mentorfamilie, biologisk familie, anbringelsessted, sagsbehandler og organisationen Mentorbarn) omkring mentorbarnet, som udgør indsatsens kernemålgruppe. Og endelig trækker vi nogle analytiske tråde fra de virkninger, informanterne og vi ser af mentorforløbene. Hovedproblemstillingerne er således:

Hovedproblemstillinger i slutrapporten

- Hvordan udspiller mentorbarnforløbene sig i praksis? (Primært kapitel 3, 4 og 5)
- Hvordan forløber samarbejdet mellem de forskellige professionelle, frivillige og private "voksenparter"? (Kapitel 6)
- Hvilke indikationer er der på, at tilbuddet om mentorfamilier er virkningsfuldt for nuværende og tidligere anbragte børn og unge? (Kapitel 4, 5 og 7).

Kort om HIFIA-projektet

HIFIA er et samskabelsesprojekt mellem Aarhus Kommune og NGO'en Mentorbarn, der er gennemført i årene 2018-2021. Kommunens sagsbehandlere har kunnet henvise børn og unge anbragt under institutionelle former til at blive matchet med en frivillig mentorfamilie. Målgruppen har især været børn og unge med spinkle eller komplicerede familierelationer og børn og unge, som man af andre årsager vurderer vil kunne profitere af en mentorrelation. Organisationen Mentorbarn har haft ansvar for at rekruttere frivillige mentorfamilier. Aarhus Kommune og Mentorbarn har i fællesskab varetaget en grundig matchningsproces, hvor man undersøger både barnets og mentorfamiliens ønsker og behov hver for sig, før de evt. bringes sammen.

I alt er der blevet skabt 21 mentorrelationer i perioden, dvs. noget færre end de planlagte 30 forløb. Det viste sig mere langsommeligt og vanskeligt at få rekrutteret børn og unge til projektet end forventet. For det første kræver igangsættelse af en mentorrelation forældrenes samtykke. Nogle sagsbehandlere var for det andet forbeholdne over for at iværksætte frivillige mentorforløb for børn, der var anbragt uden samtykke. For det tredje vurderer sagsbehandlerne, at relativt mange børn og unge er for skrøbelige til at indgå i en mentorrelation eller til at udvide antallet af kontakter i deres netværk. For det fjerde påpeger sagsbehandlerne, at en del børn og unge har så tunge udfordringer, at de ikke

finder det forsvarligt at koble dem med en frivillig mentorfamilie af hensyn til både mentorbarn og frivillige. Og endelig sagde nogle sagsbehandlere, især i starten af projektforløbet, at det at rekruttere børn til mentorbarnprojektet var en option, der stod dem frit for at sætte i spil, men ikke noget, de var forpligtede til, og at sådanne "kan-opgaver" i det daglige arbejde kan drukne i de såkaldte "skal-opgaver".

Desuden blev der en pause i rekrutteringen, mens kommunen i andet projektår foretog nogle nødvendige juridiske afklaringer på spørgsmål, der var opstået. Og endelig viste det sig, at der stort set ikke var anbragte børn med handicap, hvor sagsbehandleren samtidig fandt en mentorrelation nyttig for barnet. Det førte alt sammen til, at man undervejs i projektet besluttede at holde fast i institutionelt anbragte som målgruppe for mentorbarnindsatsen.

De 21 relationer vedrører 21 børn og unge, som var i alderen 7-17 år, da mentorrelationen startede. 13 mentorbarnforløb kører endnu på tidspunktet for slutevalueringen, mens 8 forløb (vedrørende 7 børn, da ét barn har været i to afbrudte forløb) er ophørt. I slutningen af projektperioden besluttede Aarhus Kommune og Mentorbarn at afprøve mentorbarnkonceptet på en ny målgruppe, hjemmeboende børn med forebyggende foranstaltninger. Således blev der igangsat to forløb for hhv. ét barn og ét søskendepar i hver deres mentorfamilie.

Der viser sig nogle tydelige mønstre i sammensætningen af gruppen, der har fået en mentorfamilie:

- Relativt mange mentorbørn – 13 ud af 21 – har anden etnisk baggrund end dansk.
- Der er relativt mange "gamle" mentorbørn. Faktisk er der kun ganske få børn under 12 år, mens hovedparten er store teenagere, da deres mentorforløb starter.
- Der er langt flere piger (16) end drenge (5) med mentorfamilie.
- Fire af de igangværende forløb er på vej mod at have været i gang i 3 år. Og omvendt er fire af de ophørte forløb blevet afsluttet 2-6 måneder efter start.

Disse karakteristika ved mentorbarnforløbene giver anledning til refleksion over, *hvorfor* børnegruppen har netop den sammensætning, og hvorfor der har været forløb, der er blevet afsluttet kort efter start.

Hvad angår overforekomsten af børn med anden etnisk baggrund end dansk, er det så udtryk for, at en del af disse børn ville have haft godt af at være anbragt i en plejefamilie, hvor man lettere kan tilgodese relationsopbygning end under institutionaliserede former? Blandt sagsbehandlerne nævnes det, at en plejefamilieanbringelse ikke altid er realiserbar, selvom det som anbringelsesform skønnes at være hensigtsmæssigt for barnet, fx hvis forældrene er stærkt skeptiske over for familiepleje. Her kan en mentorfamilie kompensere ved at tilbyde en nær relation.

I forhold til alderssammensætningen af mentorbørnene og overvægten af store teenagere kan det afspejle, at mentorbarnindsatsen i denne kontekst stort set udelukkende har udspillet sig blandt institutionelt anbragte. Vi ved, at det især er teenagere, der anbringes på døgninstitution, opholdssted, kost-/efterskole og på eget værelse, om end der også er børn og unge på fx indskolings- og mellemtrinnet. En supplerende forklaring

kan være, at sagsbehandlerne tænker behovet for en mentorfamilie ind som et praktisk og følelsesmæssigt stillads for den unge, når vedkommende nærmer sig udskrivelse fra anbringelse og skal ud og stå på egne ben, hvilket flere nævner. Det er også muligt, at sagsbehandlerne er i tvivl om, hvorvidt mindre og mellemstore børn vil kunne opretholde en kontakt til en mentorfamilie over så lang tid, at mentorfamilien stadig er i barnets liv, når anbringelsen en gang stopper. Neuroaffektiv viden peger imidlertid på, at det er hensigtsmæssigt at etablere stabile nære kontakter for barnet tidligt i livet for at styrke tilknytningen bedst muligt, og det gør det i sig selv oplagt i et fremtidigt perspektiv at tænke mentorrelationer ind som en supplerende relation i yngre anbragte børns liv.

At mange flere piger end drenge har fået en mentorfamilie kan ifølge nogle af de interviewede professionelle skyldes, at drenge har langt mere udadrettede reaktioner og adfærdsudfordringer end piger. De professionelle har af den grund sværere ved at se for sig, at deres udfordringer kan håndteres af en frivillig mentorfamilie. Men det giver anledning til at overveje, om det er en vurdering, der er hold i, og hvad der evt. skal til for at give flere anbragte drenge mulighed for at profitere af muligheden for at udvikle nære, stabile relationer. Kan man fx understøtte både drenge og mentorfamilier bedre til dette?

Endelig viser der sig meget store forskelle i forløbenes varighed. En tredjedel af de igangværende forløb er på vej mod at have varet i 3 år. Uanset om de fortsætter eller ej, har mentorbørnene i disse forløb haft en langvarig relation, og de positive erfaringer fra dette kan de tage med sig videre i livet. Omvendt er fire af de ophørte forløb blevet afsluttet ganske få måneder efter start (2-6 måneder). Vi har interviewet om begrundelser for ophør, og det ser ud til, at der ofte er nogle helt konkrete og individuelle begrundelser for ophør. Alligevel giver det anledning til at overveje, om man kunne have forebygget ophør. Var der forløb, der aldrig skulle være startet, eller forløb, man kunne have undgået at afslutte, hvis man havde haft mere viden; havde lyttet til en tvivl, der måtte være rejst i matchningsprocessen; eller havde haft mulighed for at støtte mentorrelationen bedre, hvad enten det var støtte til mentorbarn eller mentorfamilie?

Disse spørgsmål kan vi ikke besvare på baggrund af de foreliggende data, men de er relevante at reflektere over for kommuner, der fremover skal etablere mentorrelationer.

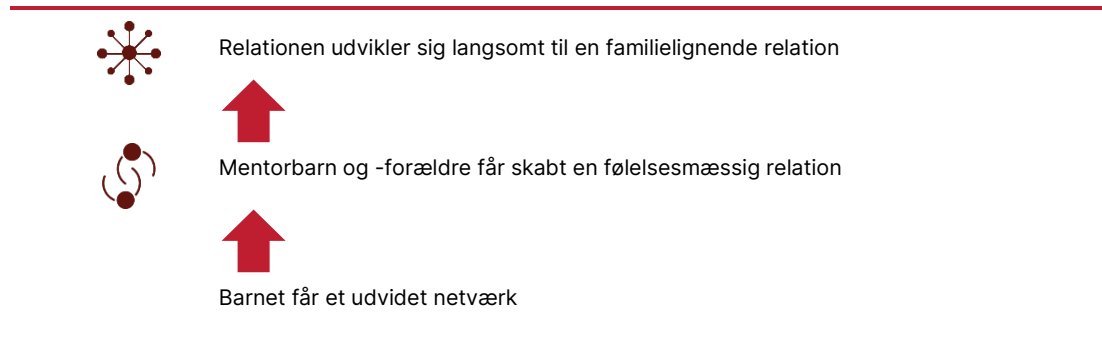
Virkninger af mentorrelationer

I tråd med projektets overordnede formål bidrager projekt HIFIA til, at anbragte børn og unge gennem mentorrelationen får opbygget et udvidet netværk og for nogles vedkommende tilmed en følelsesmæssigt nær relation til voksne, som kan være støttende, lyttende og spejlende i forhold til udfordringer, forandringer og overvejelser om fremtiden i mentorbarnets liv. Som det beskrives i kapitel 7, ser vi en progression eller trinvis relationsudvikling, hvor mentorrelationen til en start giver mentorbarnet et udvidet netværk at trække på (trin 1). For nogle udvikler det sig til også at være en følelsesmæssig relation, hvor mentorbarn og mentorfamilie i en eller anden udstrækning føler sig forbundet med hinanden og er fortrolige og nære med hinanden (trin 2). Og som et tredje trin i relationsdannelsen ser vi mentorrelationer af familielignende karakter, hvor mentorbarn og -forældre er tæt følelsesmæssigt forbundet; hvor mentorbarnet langt hen ad vejen indgår i familien på lige fod med andre familiemedlemmer, og hvor begge parter betragter relationen som en selvfølgelighed – noget, der vil vare ved (trin 3 – se figur 0.1).

I den forstand indfrier projektet således målet om at give mentorbarnet mulighed for at få andre familielignende oplevelser og udvide barnets netværk med en kontinuerlig og tryk base, der kan være med til at fremme barnets og den unges trivsel og udvikling jf. forandringsteorien (se kapitel 1).

Figur 0.1 Gradvis relationsdannelse i mentorbarnforløb

Mentorbørnene giver masser af eksempler på forbedringer i deres liv, som de oplever, at mentorrelationen har bidraget til. Nogle fremhæver konkrete forhold som fx at pjække mindre og følge mere med i skolen, eller at de har lært at lave mad; fået hjælp til at komme på efterskole; at de har lært mere om dansk familiekultur; hjælp til at søge ind på ungdomsuddannelse; eller at de har fået et netværk, de altid kan trække på, uanset hvad der sker. Andre fremhæver mere personlige forandringer, fx at de er blevet bedre til at håndtere angst; har fået hjælp til at forstå sig selv og udvikle deres identitet; at de har fået styrket deres sociale kompetencer og er blevet bedre til at være sammen med andre; har fået hjælp til at finde ud af, hvordan de skal håndtere den selvstændige tilværelse som ung voksen, når de flytter ud af anbringelsesstedet mv.

For nogle af de unge, der har været længst i deres relation, ser det ud til at være en bæredygtig relation, dvs. en relation, der har potentiale til at blive selvbærende, langvarig og uafhængig af det igangværende projekt, sådan som man ideelt set ønsker det med en mentorrelation. En mentorforælder udtrykker det som, at hun ville føle sig helt *amputeret*, hvis hun ikke længere skulle have mentorbarnet i sit liv. Og en anden mentorforælder fortæller, at hun ikke længere betragter sig selv som frivillig. Mentorrelationen er transformeret over i en integreret, familier relation.

Herudover bidrager de nære, stabile relationer med nogle meta-perspektiver, som mentorbørnenes omverden måske ikke altid har blik for.

Flere af de unge italesætter, at det er noget særligt for dem *at blive mødt ligeværdigt* som et individuelt menneske med egne behov og drømme – hvilket de ikke altid oplever, at der i samme grad er mulighed for på anbringelsesstedet. Det muliggøres bl.a. af, at der i mentorfamilien ofte er en eller tilmed to voksne til at give opmærksomhed, til at have en dialog med, til at spejle sig i og blive spejlet af, til at forholde sig til den enkeltes udfordringer osv.

Og samtidig lægger især de unge vægt på, at det sker i en *rolig atmosfære*, hvor de voksne ikke altid skal forholde sig til en masse andre børn samtidig. Og hvor der ikke er

den uro, som det helt naturligt skaber at bo 10-12 børn og unge sammen. Mange af mentorbørnene fortæller, hvad de snakker med mentorfamilien om, og særligt de unge bruger det til at vende ungdomsuddannelse, familierelationer og hele situationen som ung voksen, når de ikke længere kan bo på anbringelsesstedet.

Desuden er mange af børnene og de unge specifikke omkring et ønske om at få indblik i det, de kalder et helt almindeligt familieliv. Flere af dem taler om en *normalitet*, som synes efterstræbelsesværdig for dem, og som de selv siger, at de ikke har haft mulighed for at opleve i deres eget hjem.

Og endelig fremhæver børnene og de unge *frivilligheden*. Mange af dem ser primært voksne, der er i en lønnet relation til dem. Mange har spurgt mentorfamilien med undren, hvorfor de dog har lyst til at være med, når de ikke får noget for det. Derfor har det stor betydning for dem, at mentorfamilien deltager i relationen af egen drift. Det giver mentorbørnene en følelse af, at der er nogen, der vil dem for det, de er.

Potentialer i en mentorrelation for anbragte og udsatte børn

Slutevalueringen afdækker gode indikationer på positive virkninger af mentorrelationerne for mentorbørnene i dette specifikke samarbejdsprojekt, som udspiller sig på tværs af en kommunal myndighed og en privat NGO. Barnets anbringelsessted er en vigtig medspiller, og mentorfamilierne udgør den helt centrale partner for mentorbørnene.

Det er netop i samspillet mellem det offentlige og det frivillige, at mentorbarnforløb mere generelt ser ud til at kunne spille en rolle ved at tilbyde noget, som det offentlige ikke kan og ikke skal tilbyde, nemlig langvarige følelsesmæssige relationer, nærhed og praktisk hjælp i hverdagslivet:

- Mentorrelationen kan bruges som et ekstra støttende stillads eller et relationelt sikkerhedsnet for det anbragte barn og udfoldet på hver sin individuelle måde alt efter det konkrete mentorbarns behov.
- For de unge kan mentorfamilien spille en særlig rolle i overgangen til det unge, selvstændige voksenliv, hvis mentorbarnet ikke har familie, der kan støtte her.
- I kraft af en langvarig og stabil kontakt kan mentorrelationen være en platform til at styrke barnets mentaliseringsevne og tilknytningsevne gennem den måde, samværet med mentorfamilien udspiller sig på, hvilket vil styrke barnet og den unge i fremtidige relationer.
- Mentorfamilien kan hjælpe med at etablere et helhedsperspektiv på barnets liv og udfordringer ved sammen med mentorbarnet at tale om barnets oplevelser og tanker, som modvægt til at mentorbarnet ofte bevæger sig i meget opdelte sfærer, som ikke altid har så meget kontakt med hinanden (anbringelsesstedet, familien, skolen osv.).
- Mentorfamilien kan bidrage med et livshistorisk perspektiv ved at være et livsvidne i barnets og den unges opvækst og udvikling over tid, bl.a. ved at være med til at dokumentere og italesætte oplevelser og minder, hvad mange anbragte mangler.
- Mentorfamilien kan hjælpe mentorbarnet med at etablere et fremtidsperspektiv, en oplevelse af, at der står et liv og venter med positive udviklingsperspektiver,

og at der er nogle attraktive udviklingsmuligheder for mentorbarnet, der er værd at kæmpe for.

Samarbejde i tværgående partnerskaber

Evalueringen viser, at det er krævende at etablere partnerskaber på tværs af offentlige, private og frivillige parter, der fungerer under helt forskellige paradigmer og her skal fungere sammen.

Ligeledes viser evalueringen, at mentorrelationer kræver et grundigt arbejde med at matche, starte, opbygge og fastholde en mentorrelation. Et signal til fremtidige partnerskaber er, at det ikke bare er noget, der kører af sig selv. Det kræver grundig tilrettelæggelse og fastlagte procedurer for, hvem der har ansvar for hvad.

Idéer til styrkelse af mentorbarnsordningen

Et af de store politiske forlig i 2021 var *Børnene Først*, som bl.a. indebærer, at kommunerne fremover skal tilbyde børn og unge, der er anbragt under institutionaliserede former, en såkaldt venskabsfamilie. Vi må derfor forvente, at det årene efter formentlig vil blomstre med mentor- og venskabsfamilier landet over.

Som ethvert andet udviklingsprojekt har også projekt HIFIA haft sine benspænd undervejs. På baggrund af både positive erfaringer og barrierer vil vi komme med en række forslag, som kommende partnerskaber kan tage med i deres overvejelser, når de skal til at etablere mentorrelationer blandt anbragte og udsatte børn og unge:

- Sørg for tydelig afklaring af roller og ansvarsfordeling mellem de involverede parter, inden mentorrelationerne igangsættes.
- Sørg for forventningsafstemning af samarbejdet mellem mentorfamilierne og børnenes anbringelsessteder – hvem tager ansvar for hvad i samarbejdet?
- Overvej, hvordan man kan styrke rekrutteringen af børn og unge til mentorforløb, fx gennem endnu tydeligere forventninger og krav til rekrutteringsprocessen lokalt.
- Afprøv nye måder at involvere de biologiske familier på for at gøre dem trygge og for at sikre deres opbakning til projektet, sådan at mentorbørnene ikke stilles i loyalitetskonflikter, og forældrene ikke bliver en forhindring for at etablere relationer.
- Klæd mentorfamilierne godt på til at forstå deres mentorbarn, så de kan rumme og håndtere de udfordringer og den adfærd, barnet har, og over lang tid. Hold fast i vigtigheden af kompetent sparring og opkvalificering.
- Overvej, hvordan man kan søge at reducere omfanget af forløb, der afbrydes. Er der fx behov for at revidere procedurer for at udvikle eller afvikle ikke-velfungerende forløb? Skal mentorbarnet fx støttes mere i startfasen, fx med en dialog om, hvordan hun eller han får mest udbytte af forløbet? Eller skal anbringelsesstedet mere systematisk samle op med barnet, hvordan mentorrelationen udvikler sig?
- Kan man evt. drage nytte af mentorpiloter? Det vil sige anbragte og tidligere anbragte unge, der fortæller om erfaringer fra deres eget mentorforløb, og det tilsvarende med nuværende og tidligere mentorforældre? Vi ved fra andre indsatser, at brugen af peers, der tager udgangspunkt i egne erfaringer, kan være et virksomt redskab.

Metode

Der er i alt foretaget 46 kvalitative interviews til at belyse, hvordan mentorrelationerne udfolder sig, heraf 16 interviews med børn og unge fra i alt 11 mentorrelationer. De øvrige 30 interviews er gennemført med mentorforældre, kontaktpædagoger og sagsbehandlere. Interviewene er gennemført i to runder: Første runde var efter projektets første år, anden runde i projektets sidste år. Alt i alt har vi således et relativt stort interviewmateriale at beskrive mentorrelationerne ud fra.

1 Problemstilling og baggrund

I denne rapport formidler vi hovedresultaterne fra slutevalueringen af projekt *HIFIA – Helhedsorienteret Indsats for Familier i Aarhus Kommune*. I daglig tale har udviklingsprojektet ofte været omtalt som "mentorbarneprojektet", idet den helt centrale indsats i projektet har bestået i at give børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, og som har behov for og lyst til et stærkere netværk, mulighed for at blive matchet med en frivillig mentorfamilie.

Formålet med en mentorrelation er at give børn og unge, der ikke kan bo hjemme i egen familie, en mulighed for på kortere sigt at få udvidet deres netværk og på længere sigt, at dette netværk kan udvikle sig til en selvstændig, bæredygtig, langvarig og nær venskabs- eller familielignende relation. Relationen kan både være en støtte under anbringelsen, men ikke mindst også, når den unge forlader anbringelsen og går ind i et selvstændigt unge- og voksenliv.

Projektet har været gennemført i et samarbejde mellem Aarhus Kommune og organisationen Mentorbarne i perioden 2018-2021.

1.1 Fokus i denne evaluering

Denne evaluering har både et dokumentations-, et proces- og et virkningsperspektiv.

Evalueringen skal *for det første* dokumentere, hvordan mentorrelationer faktisk udspiller sig i praksis (se boks 1.1). Mentorbarneforløb er en innovativ indsats, som der hverken er megen praktisk erfaring med eller systematisk viden om. Derfor giver det mening i denne evaluering af mentorrelationer mellem anbragte børn og frivillige familier at beskrive, hvordan forløbene udspiller sig i praksis. Det handler både om, hvordan mentorforløb etableres (fx rekruttering af mentorbørn og mentorfamilier, matchning samt start af mentorbarneforløb). Og det handler om, hvordan det opleves at være det mentorbarne, der kommer ud på fremmed territorium hjemme hos en familie, de aldrig har mødt før. Der er således et meget stort fokus på, hvordan børn og unge selv oplever mentorrelationen. Og tilsvarende handler det om, hvordan mentorforældrene oplever at indgå i relationen, og hvad de gør for at integrere mentorbarne i deres familie.

For det andet skal evalueringen belyse samarbejdet mellem de involverede praksisparter om mentorbarne (mentorbørnenes familier, mentorfamilier, anbringelsessteder, organisationen Mentorbarne og Aarhus Kommune).

For det tredje skal evalueringen som det helt centrale undersøge virkninger for børnene af at have en mentorfamilie. Hvor ser vi tegn på positive forandringer jf. forandringsteorien, som potentielt kan knyttes op på mentorrelationen? Hvilke virkninger fokuserer mentorbørnene og mentorforældrene selv på?

1.1 Hovedproblemstillinger i slutrapporten

- Hvordan udspiller mentorbarnforløbene sig i praksis? (Kapitel 3, 4 og 5)
- Hvordan forløber samarbejdet mellem de forskellige professionelle, frivillige og private parter? (Kapitel 6)
- Er der indikationer på, at tilbuddet om mentorfamilier ser ud til at være virkningsfuldt for nuværende og tidligere anbragte børn og unge? (Primært kapitel 7, men også løbende i kapitel 4 og 5).

1.2 Viden om mentorordninger til anbragte

Som vi skrev ovenfor, er det at koble anbragte børn og unge med frivillige mentorfamilier i såkaldte mentorrelationer et forholdsvis ubetrådt felt. I de foregående årtier har man især set mentorordninger, der indskrives sig i mere formaliserede tilbud med målrettede forløb eller faste programmer, ofte rettet mod arbejde eller uddannelse. Og ofte forløb med faste mødekadencer, hvor der er afsat et helt bestemt tidsrum til mentorindsatsen, fx 1 times mentoring hver anden uge i 6 måneder og dermed mentorordninger, der er meget forskellige fra HIFIA-projektets mentorrelationer. Her er vægten nemlig på det familielignende samvær i mentorfamiliens hjem, gerne i mange timer ad gangen, evt. med overnatning, og hvor man er sammen om det, som en helt almindelig familie er sammen om derhjemme. Der er ikke tale om strukturerede forløb med bestemte aktiviteter.

I en anbringelseskontekst har mentorordninger særligt været brugt i forbindelse med efterværn, hvor mentorordningerne har været udformet som en støtte til den unge i overgangen fra anbringelse til selvstændigt voksenliv (se Christiansen & Anton, 2020, for en beskrivelse af nyere erfaringer hermed).

I en evaluering så man på efterværnsprojekter, hvoraf nogle specifikt blev gennemført af frivillige organisationer, der tilbød støtte til tidligere anbragte, enten i form af mødesteder, hvor tidligere anbragte kunne mødes, eller i form af en mere individuel mentorstøtte, begge dog med henblik på at bidrage til at udvikle netværk og relationer, få en god start på det selvstændige liv som ung voksen i forhold til livet efter anbringelsen med bolig, uddannelse og fritidsjob (Skårhøj et al., 2016). Undersøgelsen viser, at samarbejdet mellem de visiterende kommuner og de frivillige organisationer var udfordrende. Blandt andet visiterede kommunerne meget færre unge til ordningerne, end det oprindeligt var planlagt. De unge, der blev visiteret til mentorer, var imidlertid glade for tilbuddet og fremhævede bl.a., at det passede dem godt, at tilbuddene var meget fleksible, tilpasset de unges behov og meget lidt bureaukratiske. I rapporten vurderer man, at mentorerne var gode til at være stabile og vedholdende i deres kontakt til de unge, og at det skabte en tryghed, der gav lydhørhed og velvilje hos de unge. De vurderer, at deres sociale kompetencer blev øget, de åbnede mere op over for andre mennesker, fik styrket selvværdet, lært at tøjle temperamentet mv. (Skårhøj op.cit.). De unge var også glade for, at mentorforholdet var frivilligt, ulønnet og præget af ligeværdighed mellem mentor og den unge. Til forskel fra det foreliggende projekt var der på forhånd tale om midlertidige relationer, ofte af op til et års varighed.

I en tidligere dansk videns- og erfaringsopsamling om efterværn nævner man ligeledes, at den foreliggende viden og erfaringer peger på, at det er vigtigt, at der tages udgangspunkt i de unges individuelle behov (Mølholt et al., 2012). Og ligesom i den ovennævnte evaluering fandt man også her de to hovedtyper af efterværnsindsatser, hhv. gruppebaserede tilbud og mere individuelt rettede indsatser baseret på relationen til én voksen. Vigtigheden af en god kontakt til en stabil voksen fremhæves som vigtig, om end sårbarheden ved afhængigheden af denne ene person også understreges. Og til forskel fra det foreliggende projekt er den tidligere evaluering tale om formelle, professionelle og dermed lønnede kontaktpersonordninger, og ikke en frivillig ordning.

En ny evaluering ser på resultaterne af en række efterværnsforsøg i syv kommuner (PWC, 2021). Efterværnsindsatserne er meget forskellige, både gruppe- og individbaserede. Et af de centrale budskaber fra de unge selv er, at det er afgørende, at der er en støttende person, der er tæt på dem – på linje med, hvad vi vil forvente af en mentorfamilie:

I interviewene fremhæver de unge vigtigheden af at have en person, som støtter dem og er der for dem. Det kan både være en stærk relation til sagsbehandleren eller kontaktpersonen. En stærk relation fungerer som et sikkerhedsnet for de unge, der ikke nødvendigvis har andre at gå til. Det kan både handle om hjælp til praktiske gøremål men også om bekymringer og udfordringer, som de unge står overfor. (PWC, 2021: s. 29)

Der ses også eksempler på mere læringsorienterede indsatser målrettet anbragte børn, som bruger elementer af mentoring, fx *Lær for Livet*, hvor der ud over en professionaliseret læringsindsats også tilkøbes frivillige læringsmentorer. Andre mentorprojekter har en mere frivillig og åben tilgang til indholdet i mentorindsatsen. Blandt andet har *Børns Voksenvenner* i Danmark haft et projekt med frivillige mentorer til nuværende og tidligere anbragte, inspireret af det amerikanske *Big Brothers Big Sisters*-koncept, som har positive erfaringer med at styrke børnene og de unges netværksdannelse og sociale kompetencer (Grossmann & Tierney, 1998).

Ligeledes har KFUM gennemført et projekt med enkeltstående mentorer og mentorfamilier til nuværende og tidligere anbragte, som føler sig ensomme og mangler netværk i overgangen til voksenlivet. Projektets evaluering peger på, at det centrale resultat for den enkelte deltager har været skabelsen af en social relation mellem den unge og den frivillige (KFUM, 2018). Og de unge påpeger, at det har stor betydning for dem, at der er tale om frivillige mentorer, der deltager af egen drift. Samarbejdet med kommunen har ikke været så gnidningsfrit som ønsket, og bl.a. har de deltagende kommuner henvist langt færre unge, end det var planlagt.

Der er i forskningslitteraturen et gennemgående fokus på den positive betydning af at kunne tilbyde den unge en stabil voksen som følgeskab i overgangen til et selvstændigt ungeliv. Imidlertid er de fleste af de tidligere indsatser organiseret som "systematiske" programmer af en vis varighed, men dog stadig af midlertidig karakter, og de indskrives sig ofte i en specifik efterværns kontekst.

Betydningen af at få viden om potentialerne i mentorrelationer for anbragte børn og unge er blevet styrket med Folketingets forlig i 2021 om *Børnene Først*, som bl.a. indebærer, at alle børn og unge, der er anbragt under institutionaliserede forhold, skal kunne få en

såkaldt *venskabsfamilie*.¹ Det særlige i forhold til de fleste af de ovennævnte mentorindsatser er, at i projekt HIFIA starter indsatsen, mens barnet stadig er anbragt, og der er mentorbørn helt ned til 7 år. Og mentorbarnet kobles med en frivillig familie og dennes børn i en fuldstændig åben relation, som familien selv udfylder og udvikler i samspil med barnet over tid, uden at der er nogen fast formel eller program at læne sig op af, og ikke med mere faste mål for det enkelte barn ud over relationsdannelse.

1.3 Baggrund for idéen om mentorrelationer

Tanken om at give anbragte børn og unge mulighed for at få styrket deres relationer har sin rod i forskning om anbragte børns opvækst og udvikling. Denne forskning har vist, at mange anbragte børn og unge kommer fra familier, hvor mor og far af forskellige grunde har haft store sociale og psykiske udfordringer (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004; Egelund et al., 2009). Disse børn og unge har således haft deres første leveår i hjem, hvor de er blevet eksponeret for mange risikofaktorer (Lausten & Jørgensen, 2016; Ottosen et al., 2014). Når et barn under opvæksten udsættes for mange risikofaktorer, har barnet en øget sandsynlighed for selv at opleve sociale og psykiske problemer senere hen. Disse vilkår som baggrundstæppe for opvæksten betyder også, at en del anbragte ikke har et familienetværk, som de kan være sammen med på en ukompliceret måde, eller som de kan trække på, når de har brug for støtte under og efter anbringelsen. Anbragte børn og unge har over en bred kam også færre venner end andre børn og unge, de deltager sjældnere i fritidsaktiviteter, og de oplever hyppigere end andre børn og unge at føle sig ensomme (Dahl, 2007; Lausten & Jørgensen, 2017; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

Når unge mennesker vokser ud af anbringelse, står en forholdsmæssig stor andel af dem derfor i en særlig sårbar position (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020; Skårhøj et al., 2016; Tonsberg, 2019). De har ikke nogen til at hjælpe sig med alt det, som unge mennesker typisk bruger forældrene til. Hvem kan skaffe et fritidsjob? Hvordan får jeg fat i en bolig, jeg har råd til? Eller hvordan kan jeg overhovedet bringe mig selv nærmere på den læreplads, den uddannelse eller det arbejde, jeg gerne vil have – og hvad vil og kan jeg overhovedet? Ud over netværksfattigdom lider mange tidligere anbragte under, at skolegang og almen, samfundsmæssig dannelse af mange grunde ikke har kunnet prioriteres lige så højt som hos andre børn og unge (KL, 2020; Lausten & Jørgensen, 2017), og hvor de ikke har haft mulighed for at få erfaring med, hvordan det, man kan kalde et helt almindeligt familieliv i al sin variation, kan udspille sig. De starter skole senere end alle andre børn og unge, men de klarer sig dårligere og har allerede tidligt i skoleforløbet en overforekomst af indlæringsmæssige problemer. De kommer således ind i det unge voksenliv med en både kortere og dårligere skolegang, og langt færre tidligere anbragte

---

¹ Aftaletekst for reformen *Børnene Først* af maj 2021: "Derfor vil aftalepartierne give alle udsatte børn og unge anbragt på en institution mulighed for at opleve, hvad det vil sige at være del af en helt almindelig familie. Alle udsatte børn og unge anbragt på en institution skal have ret til et tilbud om en venskabsfamilie, som de selv vælger, enten i familien eller netværket, eller som findes i civilsamfundet. Kommunerne får pligt til at sørge for dette tilbud til alle anbragte børn og unge på en institution, der ønsker det og er i stand til at tage imod det. Kommunen skal understøtte barnets varige relationer ved at bruge civilsamfundsorganisationer. Gennem civilsamfundet kan familier åbne deres hjem for et barn, der har brug for ekstra støtte, omsorg og kærlighed. Civilsamfundsorganisationer forpligtes til at sikre screening, matchproces og vejledning af de frivillige venskabsfamilier. Civilorganisationer som fx Mentorbarn har allerede i dag en model for, hvordan et godt match sikres, vha. screeningsmøder og forventningsafstemning mellem organisation og kommende mentorfamilie forud for selve matchmødet mellem mentorfamilien og mentorbarnet". (Social- og Ældreministeriet, 2021: s. 11).

lykkes med at gennemføre en erhvervskompetencegivende uddannelse (Andersen et al., 2020; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

Samtidig ved man fra den psykologiske forskning, at det at have en tryk tilknytning til en eller to nære omsorgspersoner – en sikker base, som Bowlby formulerede det – kan spille en afgørende rolle i et barns og en ungs udvikling (Hagelquist & Rasmussen, 2017). Og selvom man kan arbejde med at udvikle og styrke tilknytningen hele livet, er barnet særlig modtageligt i de første leveår (Grünbaum & Mortensen, 2016). Det kan tale for at give endnu flere mindre børn mulighed for at udvikle nære relationer til en ekstra familie.

Derfor er der god grund til at støtte anbragte børn og unge i at udvikle egne netværk og relationer, her materialiseret i en mentorfamilie på frivillig basis. Mentorfamilien kan være et ekstra netværk, en familielignende ressource, der både kan yde en praktisk hjælp, men som særligt også kan bidrage med at være et følelsesmæssigt stillads omkring den unge, ikke mindst når anbringelsen en dag ophører.

1.4 Formålet med mentorbarnforløb

Jævnfør den oprindelige ansøgning om projektmidler fra Aarhus Kommune og organisationen Mentorbarn var målet med at etablere mentorbarnforløb beskrevet således (se boks 1.2; Aarhus Kommune og Mentorbarn, 2017):²

1.2 Formål med og målgruppen for mentorbarnforløb

Vi ønsker at give det anbragte barn de mest optimale forudsætninger for at kunne klare sig både under opvæksten og i sit voksenliv med opbakning og støtte fra en mentorfamilie. Vi vil etablere og koordinere en social indsats til det anbragte barn i et samarbejde med barnets biologiske familie, døgninstitutionen eller plejefamilien og en frivillig mentorfamilie med henblik på at sikre en helhedsorienteret indsats, der styrker den biologiske families kompetencer til at kunne være forældre, samt sikre, at barnet får den bedst mulige støtte til sin trivsel og udvikling.

En frivillig mentorfamilie kan give barnet mulighed for at få andre familielignende oplevelser og udvide barnets netværk. Mentorfamilien kan være en kontinuerlig indsats, en tryk base og en form for bindeled, uanset udviklingen i barnets liv, og kan dermed være med til at fremme barnets trivsel.

Vi ønsker at afprøve og udvikle på samarbejdet og koordineringen mellem Aarhus Kommune og civilsamfundet (...) med det mål, at indsatserne skal komplementere hinanden (...).

Målgruppen er børn og unge i aldersgruppen 6-18 år, der er anbragt uden for hjemmet. (...). De anbragte børn og unge er den primære målgruppe og deres biologiske familier den sekundære målgruppe.

Der har ikke været et specifikt tidsperspektiv for varigheden af mentorforløb. Ideelt set er relationen livsvarig – men det kan man naturligvis ikke bestemme på forhånd, og ligesom alle andre menneskelige relationer vil også nogle mentorrelationer ophøre. I rekrutteringen af mentorfamilier gør man imidlertid meget ud af at fortælle mentorforældrene, at de kun skal gå ind i en mentorrelation, hvis de kan se et langvarigt perspektiv foran

² Jævnfør ansøgning fra Aarhus Kommune og Mentorbarn til VELUX FONDEN (udateret, 2017): Styrkelse af helhedsorienteret indsats for socialt udsatte børnefamilier i Aarhus Kommune.

sig, og at der kan gå op til ét år, før man kan vurdere, om den pågældende relation ser ud til at være bæredygtig på sigt.

1.5 Projekt HIFIA's forandringsteori

Projektets forandringsteori beskriver de konkrete aktiviteter, der forventes at udspille sig som led i etablering af mentorrelationerne, nemlig at der foretages et match mellem mentorbarn og mentorfamilie, der etableres et samarbejde mellem de involverede parter, barnet indgår i mentorfamiliens liv, og mentorfamilien indgår tilsvarende i barnets fritidsliv i bred forstand.

De virksomme mekanismer – altså det, der skal bidrage til at opnå de forventede mål – beskrives i forandringsteorien som en kombination af omsorg og samvær i familieliggende omgivelser, hvorigennem der opbygges nære relationer, en tryk base og kulturel kapital, her forstået som en bred viden om samfundet og dets funktionsmåde (se Tabel 1.1). Mentorbarnet opnår flere praktiske færdigheder, ligesom at den biologiske familie oplever, at deres barn udvikler sig understøttet af mentorfamilien, og de ser sig selv som aktør i samarbejdsmodellen.

Forandringsteorien arbejder både med kortsigtede og langsigtede virkninger af mentorbarn-indsatsen. *På kortere sigt* forventer man fx, at barnet lærer nogle praktiske færdigheder i mentorfamilien (fx ved at deltage i madlavning, indkøb, oprydning, havearbejde m.m.), udvikler flere relationer til voksne og jævnaldrende, øget opmærksomhed på skolegang og bl.a. derfor har mindre skolefravær. Desuden forventes det, at barnet lærer, hvordan man agerer i en "almindelig familie", og at barnet fastholdes i fritidslivet. Endelig har forandringsteorien fokus på, at barnets biologiske familie får styrket forældrekompetencer og egenmestring, samt at samarbejdet mellem anbringelsessted og barnets biologiske familie forbedres. Der er altså tale om et ret stort spænd i forventningerne på kortere sigt, som både vedrører sociale og kulturelle elementer i barnets liv, men også forandringer hos forældrene og i samarbejdsrelationen mellem anbringelsessted og biologisk familie.

Tabel 1.1 HIFIA-projektets forandringsteori

Aktiviteter	Virksomme mekanismer	Kortsigtede virkninger	Langsigtede virkninger
Matchning af mentorfamilie og anbragt barn	Opbygning af kulturel kapital	Øget opmærksomhed på barnets skolegang – mindre skolefravær	Børnene afslutter 9. klasse og ungdomsuddannelse
Koordinering af indsats i samarbejde med barnets biologiske familie, døgninstitutionen eller plejefamilien og mentorfamilien	Omsorg – følelsen af at betyde noget for andre Opbygning af relationer/udvidet familienetværk	Barnet lærer praktiske færdigheder Barnet lærer, hvordan man agerer i en familie	Bedre trivsel hos barnet – øget selvværd Barnet opnår vigtige redskaber til at håndtere voksenlivet, både i forhold til praktiske færdigheder, men også i evnen til at opbygge relationer
Barnet indgår i et almindeligt hverdagsliv i mentorfamilien	Praktiske færdigheder, madlavning, lektielæsning etc.	Barnet fastholdes i fritidslivet	

Aktiviteter	Virksomme mekanismer	Kortsigtede virkninger	Langsigtede virkninger
Mentorfamilien deltager i barnets fritidsliv	Samvær med mentorfamilien, familielignende oplevelser Tryk base – opbakning og støtte Den biologiske familie oplever, at mentorfamilien understøtter deres barns udvikling og ser sig selv som aktør i samarbejdsmodellen	Den biologiske familie får styrket sin egenmestring og kompetencer som forældre Samarbejdet mellem døgninstitution/plejefamilie og den biologiske familie er forbedret	Færre antal af efterværn

Kilde: Jævnfør ansøgning fra Aarhus Kommune og Mentorbarn til VELUX FONDEN (2017): Styrkelse af helhedsorienteret indsats for socialt udsatte børnefamilier i Aarhus Kommune.

På længere sigt er det forventningen, at mentorbarnet trives relativt bedre, har øget selvværd og har fået opbygget redskaber til at håndtere voksenlivet, både rent praktisk, men også i forhold til at opbygge og indgå i relationer. På et mere konkret plan forventes det, at mentorbørn relativt oftere vil afslutte 9. klasse og gennemføre en ungdomsuddannelse. Det skal ses i konteksten af, at forholdsvis mange nuværende og tidligere anbragte ikke får hverken en afgangseksamen fra grundskolen eller gennemfører en ungdomsuddannelse (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020). Endelig forventes en langsigtet virkning at være, at de tidligere anbragte unge gennemsnitligt vil modtage relativt mindre efterværn sammenlignet med andre anbragte, fordi deres behov for social støtte er reduceret i kraft af mentorrelationen.

På langt sigt er det Aarhus Kommunes intention at følge op på, hvordan det går de anbragte børn og unge, der har været en del af HIFIA-projektet. Her vil indikatorerne være skolefravær, gennemførelse af 9. klasse, ungdomsuddannelse og efterværn jf. forandringsteorien i Tabel 1.1, som er indikatorer, man relativt nemt kan tilvejebringe viden om via registerdata. Det er straks sværere at samle op på de forventede resultater om trivsel og selvværd, da en belysning af dette formentlig vil kræve fornyet dataindsamling.

I forlængelse af forandringsteorien udarbejdede Aarhus Kommune og organisationen Mentorbarn 10 succeskriterier for HIFIA-projektet som et led i deres eget arbejdsgrundlag (jf. boks 1.3).

1.3 Succeskriterier for HIFIA-projektet

1. Der udvikles en robust samarbejdsmodel, som alle involverede har udbytte af og er tilfredse med
2. Det lykkes at rekruttere anbragte børn og unge samt mentorfamilier
3. De anbragte børn profiterer af samarbejdsmodellen og får et udvidet familielignende netværk og en tryk base
4. De anbragte børn oplever, at samarbejdet mellem døgninstitutionen og deres biologiske familie bedres
5. Den biologiske familie kan se sig selv som aktør i samarbejdsmodellen
6. Den biologiske familie oplever, at mentorfamilien understøtter deres barns udvikling
7. Døgninstitutionerne oplever, at mentorfamilien bidrager positivt til barnets netværk
8. Døgninstitutionerne oplever, at samarbejdet med den biologiske familie er forbedret
9. Mentorfamilien oplever, at de bliver rustet til at påtage sig opgaven som frivilligt netværk
10. Mentorfamilien kan se sig selv som en vigtig aktør ind i samarbejdsmodellen.

Anm.: Succeskriterierne er i den ovenstående udformning i sit sprogbrug udelukkende rettet mod mentorforløb for børn anbragt under institutionelle former, men der kunne i princippet stå "anbringelsesstedet" i stedet for "døgninstitution".

Samarbejdsmodellen, som er nævnt i flere succeskriterier, er vedlagt i Bilag 1.

Kilde: Ansøgning fra Aarhus Kommune til VELUX FONDEN (2017): Styrkelse af helhedsorienteret indsats for socialt udsatte børnefamilier i Aarhus Kommune.

De 10 succeskriterier, som dog *ikke* udgør grundlaget for denne evaluering, retter sig i stor udstrækning mod de kortsigtede resultater i forandringsteorien af mere processuel karakter, herunder særligt samarbejdet omkring mentorbarnforløbene. Selv om projektparterne over tid besluttede at ændre på visse elementer i HIFIA-projektet,³ har de ønsket at oprettholde den forandringsteori og de succeskriterier, man havde udviklet fra start.

Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at denne evalueringens opdrag særligt er at undersøge, hvordan mentorrelationer udfolder sig, hvordan samarbejdet mellem de involverede parter forløber, og om vi ser indikation på positive virkninger hos mentorbørnene af at indgå i en mentorrelation.

1.6 Budskaber fra midtvejsrapporten

I 2020 udkom der som led i evalueringen en midtvejsrapport med foreløbige resultater fra evalueringen. Midtvejsrapporten baserede sig på individuelle interviews ansigt til an-

---

³ For eksempel fravalgte man efter det første projektår at etablere mentorforløb for børn med handicap og børn i familiepleje, men begyndte i stedet i sidste del af projektperioden som noget nyt og uprøvet at visitere hjemmeboende børn med forebyggende foranstaltninger og behov for en relation til ressourcestærke voksne til mentorrelationer.

sigt med mentorbørn, mentorfamilier, sagsbehandlere og medarbejdere på døgninstitutioner og opholdssteder samt et fokusgruppeinterview med deltagelse af otte mentorforældre.

I midtvejsrapporten var der efter aftale med projektparterne både et virknings- og et læringsorienteret formativt fokus, idet initiativtagerne til projektet ønskede input til, hvordan de sammen kunne videreudvikle og styrke mentorbarnindsatsen, og hvilke barrierer der var for at udfolde mentorbarnforløbene til deres fulde potentiale (Hestbæk, 2020). Resultaterne fra midtvejsrapporten har været diskuteret undervejs i projektets styregruppe og har givet anledning til formelle og mere uformelle revisioner af arbejdet.

Det handlede bl.a. om, at der blev visiteret relativt få børn og unge til at få en mentorfamilie i starten af projektperioden. Det førte til, at vi lagde vægt på at få sagsbehandlernes oplevelse af rekrutteringen til HIFIA-projektet belyst, ligesom vi spurgte specifikt ind til, hvilke grupper af anbragte børn og unge, de finder projektet egnet til, samt om de kunne bidrage til forklaringen af, at der var så relativt få børn og unge bragt i forslag til en mentorrelation.

Desuden blev det allerede i den første evalueringsperiode tydeligt, at sagsbehandlerne især udpegede børn med meget skrøbelige familierelationer. Det betød, at der i mange forløb stort set ikke var noget samarbejde med barnets forældre om mentorbarnforløbet. Et af succeskriterierne i den oprindelige projektansøgning var ellers, at alle parter har udbytte af den udviklede samarbejdsmodel (nr. 1), at de biologiske familie kan se sig selv som aktør heri (nr. 5), og at samarbejdet mellem biologiske forældre og døgninstitution forbedres (nr. 4).

Endelig var det et vigtigt fund i midtvejsevalueringen, at der er indbyggede juridiske udfordringer i samskabelsesprojekter, hvor en kommune, en selvejende eller kommunal døgninstitution og frivillige mentorfamilier rekrutteret af en NGO i samarbejde, men hver for sig, skal yde støtte til børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, og som det offentlige derfor har det overordnede ansvar for. Denne problematik er ikke knyttet til den aktuelle kommune eller den aktuelle NGO. Det er en generisk udfordring, der vil gælde i alle typer af samarbejder, hvor kommuner vil involvere frivillige aktører som en supplerende støtte til anbragte børn og unge.

1.7 Metode og data

Denne evaluering baserer sig på en lang række kvalitative interviews gennemført med mentorbørn, mentorfamilier, sagsbehandlere i Aarhus Kommunes daværende familieafdeling,⁴ kontaktpædagoger og ledere på de institutioner og opholdssteder, hvor børnene er anbragt, og med de to projektledere i hhv. Aarhus Kommune og Mentorbarn. Endelig er der gennemført interview med en enkelt forælder. Det var yderst vanskeligt at få kontakt til forældrene. Meget få ønskede at medvirke eller blev af kommunen skønnet klar til at blive interviewet. Og af de tre forældre, der tilbød at medvirke, lykkedes det kun at realisere ét interview.

---

⁴ Familiecentret, Børn, Familier og Fællesskaber, Karen Blixens Boulevard 7, 8220 Brabrand.

Der er i alt gennemført 46 interviews. Interviewene er gennemført i to runder. Knap halvdelen af interviewene er gennemført i 2019, altså ca. et år efter projektstart. Og lidt over halvdelen af interviewene er gennemført i 2020, mens enkelte er gennemført i 2021. I 2019 blev stort set alle interviews med mentorbørn og mentorfamilier gennemført ansigt-til-ansigt, fx på døgninstitutionerne og i mentorfamiliernes hjem. Der blev desuden gennemført et fokusgruppeinterview med deltagelse af otte mentorforældre, mens sagsbehandlere blev interviewet pr. telefon. Personalet på døgninstitutioner og opholdssteder er blevet interviewet både ansigt-til-ansigt samt pr. telefon (se Tabel 1.2).

I takt med at restriktionerne på grund af covid-19 blev strengere og strengere, blev en del interviews gennemført i 2020 og 2021 som virtuelle interviews med billede på, sekundært som telefoninterviews, om end det pædagogiske personale har været en stor hjælp for os i at kunne gennemføre langt de fleste interviews med børn og unge ansigt-til-ansigt på det sted, de bor. De to projektledere er blevet interviewet afsluttende efter alle andre interviews.

Vi har til evalueringen interviewet børn og unge fra 11 af de i alt 21 mentorrelationer, som er blevet matchet. Langt de fleste mentorbørn er blevet inviteret til at deltage i evalueringen ved, at Aarhus Kommunes projektleder har taget kontakt til barnets anbringelsessted og derefter har fået samtykke fra barnets forældre til at lade barnet blive interviewet.

Tabel 1.2 Oversigt over interviews gennemført til evalueringen

	Antal interviews
Mentorbørn op til og med 12 år ved start	2
Mentorbørn 13-18 år ved start	14
Forælder til (et hjemmeboende) mentorbarn	1
Mentorfamilier, fokusgruppeinterview med otte mentorforældre	1
Mentorfamilier, interview på familieniveau	12
Sagsbehandlere	8
Kontaktpædagoger/institutionsledere	6
Projektledere fra Aarhus Kommune og Mentorbarn	2
Antal interviews i alt	46

Anm.: Børnenes alder er her målt på interviewtidspunkterne. De kan således have været fx et år yngre, da de startede deres mentorrelation.

Vi har gennemført 16 interviews med 11 af de børn og unge, der bor på døgninstitution, opholdssted eller kost-/efterskole, og som er blevet matchet med en mentorfamilie. Det vil sige, at fem mentorbørn er blevet interviewet to gange. Vi har således også fået et lille indblik i, hvordan enkelte mentorbørn har oplevet udviklingen i deres mentorrelation over tid. Da interviewene er gennemført blandt de igangværende forløb, er der en overforekomst af forløb, der har været relativt længe. Som det også fremgår af Tabel 1.2, er der en overvægt af interviews med teenagere, mens der kun er interviews med to børn på 12 år og derunder.

Andre mentorbørn eller unge har af forskellige grunde ikke ønsket at deltage i interview. Nogle mentorrelationer var brudt sammen eller aldrig kommet rigtig i gang, mens evalueringen forløb. For andre børns vedkommende har anbringelsessted eller sagsbehandler

vurderet, at det ikke var hensigtsmæssigt for barnet at medvirke i et interview med en fremmed voksen. Enkelte børn har været så relativt små (indskolingsalderen), at vi af metodiske og etiske grunde har fravalgt at interviewe dem om det at være i et mentorforløb. Endelig var nogle forløb helt nystartede på tidspunktet for dataindsamlingen til denne slutevaluering, og vi har af den grund fravalgt at interviewe de pågældende børn og unge. I alt er der gennemført 16 interviews med børn og unge, der er matchet med en mentorfamilie.

Vi har også interviewet udvalgte af de mentorbørn, hvor forløbet senere ophørte, men vi har ikke interviewet dem, efter at mentorforløbet blev afsluttet. Det vil sige, at vi primært har data fra mentorbørn, der på interviewtidspunktet har været i en aktiv mentorrelation og derfor må skønnes at have haft en vis forventning om, at en mentorfamilie kan bidrage med noget positivt i deres liv. Det giver naturligvis en vis skævhed i vores data, da et kritisk blik på forløb og ophør fra børnenes eget perspektiv desværre *ikke* er medreflekteret.

Metodisk er alle de interviewede, både mentorbørn og alle andre, interviewet ud fra en semi-struktureret interviewguide. Det vil sige, at der er bestemte temaer, vi gerne har villet have belyst, og bestemte spørgsmål, vi gerne har villet have svar på. Men i en anerkendelse af projektets eksplorative karakter har vi også været åbne for, at interviewene kunne føre os i en retning, vi ikke havde forestillet os. Især ved interview med børnene har vi givet plads til at fortælle om dagligdagen både på anbringelsesstedet og i mentorfamilien for at have en mere konkret kontekst at kunne spørge videre ud fra.

For ikke at gøre mentorbørnene genkendelige for andre, har vi valgt at betegne alle mentorbørnene for piger. Der er en stor overvægt af piger i de faktiske mentorforløb, og det er vores vurdering, at det ikke kompromitterer resultaterne. Vi har desuden sløret evt. karakteristika ved mentorbørnene, der kunne give en risiko for genkendelighed. Vi har fx gjort barnet et år eller to yngre/ældre, undladt at nævne særlige familieforhold eller etnicitet etc.

1.7.1 Bearbejdning af data

De fleste interviews er fuldt transskriberede. For enkelte interviews vedkommende er der skrevet et udførligt referat lige efter, at interviewet blev gennemført, på basis af noter herfra. De transskriberede interviews er herefter kodet i Nvivo, hvilket muliggør at bearbejde de mange interviews systematisk efter temaer. Interviewene er kodet ud fra de overordnede temaer i slutrapportens kapitler (jf. kapitel 3-7) og i undertemaer af både evalueringens tre hovedspørgsmål (materialiseret i interviewguiderne) og projektets eksplorative karakter.

På baggrund af forandringsteori og succeskriterier har vi udskilt en række undertemaer til analyse. De fleste temaer udspringer af de tre overordnede spørgsmål, som evalueringen har fokus på at besvare jf. afsnit 1.3, om

- hvordan mentorbarnforløbene udfolder sig
- hvordan samarbejdet fungerer mellem de involverede praksis-parter
- hvilke indikationer på virkninger for børnene ser vi i data.

Men der dukker naturligvis også temaer op i analysefasen, som vi ikke har kunnet forudse. Det er fx, at mentorbørnene viser sig at være langt mere nervøse for, hvad der skal ske, og hvordan de skal opføre sig i starten af deres mentorrelation, end de har fortalt de voksne omkring dem. At det kan tage lang tid – ofte mere end et år – at falde til i mentorfamilien. Eller at det at få fysisk ro fra livet på en døgninstitution med mange børn og fuld voksenopmærksomhed i mentorfamilien er et prægnant tema hos mange mentorbørn.

Og omvendt er der temaer, som var anslået i forandringsteorien, fx at de biologiske forældre får styrket deres egenkompetence og kompetence som forældre samt får styrket deres samarbejdsrelation med anbringelsessystemet som helhed, som viser sig at være umulige at belyse. Det skyldes, at der stort set ikke har været nogen forældre, der har været involveret i mentorrelationen, og at der ikke har været iværksat en særlig indsats målrettet forældrene, som kunne styrke egenmestring, forældrekompetencer eller samarbejde, sådan som det står i forandringsteorien i Tabel 1.1. Og endelig var der som nævnt meget ringe tilslutning blandt forældrene til at lade sig interviewe til undersøgelsen.

1.8 Læsevejledning

Rapporten består af otte kapitler. Det følgende kapitel 2 er et overblik over mentorbarnprojektets udvikling med særlig fokus på status for igangsatte og afsluttede forløb. Her næst følger tre analysekapitler (3-5) med hvert sit fokus på, hvordan mentorbarnforløbene udspiller sig i praksis: Kapitel 3 beskriver etableringen af et mentorbarnforløb, motivation for at være en del af projektet fra både mentorbarnet og mentorfamiliens perspektiv, vigtigheden af en god matching og forventningsafstemningsproces i den indledende opstartsfasen samt en diskussion af, hvorfor kun få anbragte børn har fået en mentorfamilie. Kapitel 4 beskriver deltagelsen i projektet fra mentorbarnets perspektiv, men både fokus på mentorbørnenes forhold til deres egne familier, oplevelser med at være anbragt og med et særligt fokus på deres oplevelse af at have en mentorrelation. Tilsvarende beskriver vi i kapitel 5 mentorordningen set fra mentorforældrenes perspektiv, herunder deres oplevelse af både dagligdagen med mentorbarnet, hvordan de støtter op om fx skolegang, og hvilke udfordringer mentorfamilier kan støde på. Kapitel 6 fokuserer på samarbejde mellem de professionelle, frivillige og private aktører i indsatsen med udgangspunkt i HIFIA-projektets samarbejdsmodel (jf. Bilag 1). Kapitel 7 runder analysen af og samler op på virkningerne af mentorrelationer med fokus på relationsdannelse, ligeværd og normalisering.

2 Mentorbarnprojektets udvikling og status

HIFIA-projektet, i daglig tale ofte mentorbarnprojektet, er blevet til i et samarbejde mellem Aarhus Kommune og organisationen Mentorbarn og har haft til formål at matche anbragte børn med en frivillig mentorfamilie.

Målgruppen har været børn og unge anbragt uden for hjemmet, som har et spinkelt netværk i egen familie, og som godt kunne tænke sig at udvide netværket med en potentielt mere familielignende og langvarig relation.

I den oprindelige projektansøgning var der planlagt igangsættelse af 10 mentorforløb årligt i en 3-årig periode fra 2018-2020. Første år 10 børn og unge på døgninstitution, næste år 10 børn, der var anbragt primært som følge af deres handicap, og endelig det tredje år 10 børn i familiepleje. Som det ofte ses i udviklingsprojekter, udviklede også dette projekt sig på nogle områder lidt anderledes end oprindeligt planlagt. Det viste sig bl.a., at det var mere ressourcekrævende at rekruttere til mentorbarnindsatsen end forudsat. Det gik således relativt langsomt med at få udpeget børn, som sagsbehandlerne mente ville kunne profitere af indsatsen, og hvor de regnede med, at familien ville bakke op om et mentorbarnforløb (læs mere om rekruttering til indsatsen i kapitel 3).

Desuden viste det sig efter første år, at sagsbehandlerne stort set ikke kunne pege på nogen anbragte børn med handicap, som de mente ville profitere af at komme i en mentorfamilie. Når et barn er anbragt som følge af sit handicap, vil der ofte være tale om så alvorlige udfordringer i barnets liv, at de ikke lige lader sig håndtere i et almindeligt hjem uden specialudstyr eller specialkompetencer. Desuden havde de fleste af disse børn en tilknytning til egen familie.

Samtidig hermed så kommunen via de igangsatte forløb, at der var en række juridiske forhold, der ikke helt var afklaret, og som havde været vanskelige at foruddiskontere. Mentorbarnordningen er en form for samskabelsesprojekt (Andersen & Espersen, 2017). Samarbejdet om barnet udspiller sig mellem flere parter. En kommune, som har myndighedsansvaret på døgnbasis for det anbragte barn; et anbringelsessted, hvor barnet bor til daglig; en frivillig organisation, der rekrutterer og superviserer enkeltstående mentorfamilier, der står for den centrale, frivillige indsats; og ideelt set også barnets egen familie – som det imidlertid viste sig vanskelig at inddrage. Når kommuner og frivillige/private parter går i samarbejde om at støtte i dette tilfælde børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet under kommunens beskyttelse, vil der ofte blive betrådt nye veje, som kan kræve afklaring i forhold til de regler og det ansvar, en kommune er forpligtet til at arbejde under. Frivilligfeltet og civilsamfundet er langt mere frit stillet. De kan i princippet arrangere sig, som de vil i forhold til mentorbarnet. Men når kommunen er ansvarlig, er der forhold, der ikke tillades af hensyn til barnets sikkerhed. Må mentorfamilien tage barnet med på campingtur i det vestjyske? Må de tage sammen på ferie i Thailand eller USA – og hvad nu, hvis der sker noget undervejs? Eller tage barnet med ud på tur i sejlbad til Sverige eller klatre op af og rapelle ned ad høje klipper?

Pointen er, at der kom en række forhold, som gjorde, at kommunen havde brug for et solidt juridisk grundlag at håndtere ordningen på, sådan at man på den ene side kunne opretholde det ansvar, som en kommune har. Men hvor man på den anden side også

kunne skabe rum til det, der er det særlige ved en mentorrelation. Som det blev formuleret i midtvejsrapporten: *"... alt nyt kræver, at man nogle gange må kæmpe sig vej frem, andre gange, at man asfalterer, mens man kører etc. Allerede i projektets forholdsvis korte løbetid har man lært af de høstede erfaringer og fundet inspiration til, hvor man kan sikre eller kvalitetsforbedre indsatsen"* (Hestbæk, 2020: s. 7).

Vi vender tilbage til denne problemstilling i kapitel 6 om samarbejdet på mentorbarnprojektet. Processuelt skete der det, at imens kommunen foretog en juridisk afklaring, besluttede man samtidig primært at matche børn og unge anbragt af sociale årsager under institutionelle former til mentorrelationer. Dermed gik man væk fra ideen om at matche børn og unge anbragt på grund af handicap eller børn anbragt i familiepleje, som man må formode allerede bor under familielignende former, i al fald til de er 18 år.

Tilsammen betød de organisatoriske benspænd, at man alt i alt endte med at igangsætte færre mentorrelationer (i alt 21) end de forventede 30.

I 2020 besluttede kommunen på baggrund af de relativt positive erfaringer med mentorbarnforløb til anbragte at give mulighed for også at matche udvalgte hjemmeboende børn med forebyggende foranstaltninger med en mentorfamilie, såfremt forældrene selv var positivt stemt over for idéen. Her er der særligt fokus på børn, der ser ud til at kunne blive boende hjemme ved forældrene, hvis familien tilbydes den rette støtte, men hvor barnet af forskellige grunde kan profitere af at få en supplerende, ressourcerig og familielignende relation. I og med at barnet bor hjemme, vil der naturligt være en tættere forbindelse mellem barnets forældre og mentorforældrene, end det ellers har været kendetegnende for de anbragte mentorbørns forløb, fx i forbindelse med at mentorforældrene henter og bringer barnet hjem igen.

2.1 Status for igangsatte og afsluttede mentorbarnforløb

I rapporten tales ofte om mentor**børn**, og målgruppen for at igangsætte forløb var ifølge projektansøgningen da også børn og unge i alderen 6-18 år. Men det er vigtigt at vide som læser, at over halvdelen af dem, der er interviewet til evalueringen, er unge mennesker i alderen 15-19 år. Det skal man naturligvis have in mente, når man læser rapporten, men alderen vil ofte fremgå, når det har betydning for den konkrete kontekst.

Som det fremgik af midtvejsrapporten, oplevede nogle mentorfamilier i starten af forsøgsperioden et mismatch mellem den generelle introduktion til det at være mentorfamilie og det faktisk match. Til at begynde var alle de rekrutterede deltagere nemlig store teenagere, som fx havde færdiggjort grundskolen, måske var i gang med en ungdomsuddannelse, og som måske også inden for en kortere periode skulle flytte fra deres nuværende anbringelsessted, i takt med at de nærmede sig de 18 år. Så mens de kommende mentorforældre havde dannet sig billeder af snobrød og højtlesning på skødet, var der helt andre dagsordener hos de unge mennesker. Og da et match eller to i starten blev iværksat hurtigt, fik mentorforældrene den overvejelse, om de skulle hurtigt ind i billedet som den unges "reservefamilie", således at kommunen ikke behøvede at iværksætte efterværn. Denne forståelse er dog ryddet af vejen gennem dialog mellem mentorfamilier og projektledelsen, og indtil videre har alle de matchede unge, som er fyldt 18 år, været i efterværn (om end der stadig er et mål i forandringsteorien om, at unge med

mentorfamilier på langt sigt vil have mindre ressourcetrækkende efterværnsforløb end andre tidligere anbragte unge). Ligeledes er der ikke nogen informanter, hverken mentorfamilier eller kontaktpædagoger på anbringelsesstederne, der her i evalueringens anden interviewrunde har oplevet, at en mentorrelation har skullet starte i huj og hast. Tværtimod er der ivrige mentorfamilier, der synes, de har ventet længe på det rigtige match. Men sådanne oplevelser viser betydningen af at være helt klar i kommunikationen om det konkrete barn, der søges en mentorfamilie til, og baggrunden for, at barnet får en mentorfamilie netop nu.

Som det ses af Tabel 2.1, har der pr. 1. januar 2021 været igangsat i alt 21 mentorbarnforløb for 21 børn.⁵ På tidspunktet for projektets formelle afslutning pr. 31. marts 2021 var 13 af disse mentorrelationer stadig aktive. 11 af de 13 igangværende mentorrelationer involverer et barn eller ung, der enten er anbragt eller aktuelt er i efterværn, mens 2 af de aktive forløb vedrører hjemmeboende børn med forebyggende foranstaltninger (dels et enkelt mindre barn i indskolingsalder, dels et søskendepar i henholdsvis indskolingsalder og på mellemtrinnet).

Tabel 2.1 Oversigt over igangværende og ophørte mentorrelationer

Køn	Alder ved mentorrelationens start	Sted	Forløb igangsat	Ophørt	Varighed pr. 1. april 2021
<i>Igangværende mentorrelationer</i>					
Pige	17	Døgninstitution	2018		2 år og 10 mdr.
Pige	18	Opholdssted	2018		2 år og 10 mdr.
Pige	13	Døgninstitution	2018		2 år og 9 mdr.
Dreng	20	Opholdssted	2018		2 år og 8 mdr.
Pige	16	Døgninstitution	2020		1 år og 2 mdr.
Dreng	11	Døgninstitution	2020		1 år og 1 mdr.
Pige	16	Opholdssted	2020		7 mdr.
Pige	13	Døgninstitution	2020		6 mdr.
Pige	14	Kost/realskole	2020		6 mdr.
Pige	7	Hjemmeboende	2020		5 mdr.
Pige	12	Hjemmeboende	2020	(med bror)	4 mdr.
Dreng	9	Hjemmeboende	2020	(med søster)	4 mdr.
Pige	10	Døgninstitution	2021		1 mdr.
<i>Ophørte mentorrelationer</i>					
Pige	12	Døgninstitution	2018	2018	6 mdr.
Pige	13	Døgninstitution	2018	2018	3 mdr.
Pige	9	Døgninstitution	2018	2018	3 mdr.
Pige	20	Egen bolig	2018	2019	1 år
Dreng	16	Døgninstitution	2019	2020	10 mdr.
Pige	13	Døgninstitution	2020	2020	2 mdr.
Dreng	17	Døgninstitution	2018	2020	1 år og 11 mdr.
Pige	5	Døgninstitution	2021	2021	8 mdr.

⁵ Én pige har haft to mentorforløb, som begge er ophørt. Og i én mentorrelation indgår to hjemmeboende søskende med samme mentorfamilie.

Når man kigger børnegruppen og forløbene igennem, ser man, at de karakteriseres ved følgende:

- Relativt mange børn med anden etnisk baggrund end dansk
- Mange relativt "gamle" børn – snarere unge
- Langt flere piger end drenge
- En del meget langvarige mentorrelationer – 4 af de igangværende 12 forløb er på vej mod at være været i gang i 3 år.

Af de 21 mentorrelationer rummer 13 af dem børn, som har anden etnisk baggrund end dansk, om end de alle er født i Danmark eller har været i Danmark så længe, at deres første sprog er dansk. Børn med anden etnisk baggrund har altså i denne lille gruppe af mentorrelationer en stor overforekomst. Vi har spurgt de rekrutterende sagsbehandlere om hvorfor. De tilkendegiver, at der ikke er tale om en bevidst prioritering fra kommunens side, men at det måske afspejler, at der i denne børnegruppe er relativt mange anbringelser, hvor det ikke har været muligt at realisere en familieplejeanbringelse på grund af forældrenes holdning til anbringelsen. Samtidig er der tale om børn og unge, der har svage eller konfliktfyldte familierelationer, og som skønnes at kunne have gavn af en supplerende voksenrelation.

Heller ikke overrepræsentationen af unge er udtryk for en bevidst prioritering, om end det har været en klar tanke med mentorrelationer, at de ideelt set skal række ind i det unge voksenliv. Da projektet gik i gang, og sagsbehandlerne skulle til at rekruttere børn, der potentielt kunne profitere af at blive matchet med en mentorfamilie, faldt deres øjne i mange tilfælde på unge mennesker anbragt på institutioner og med svage familierelationer. Og sagsbehandlerne kunne forudse, at disse unge med stor sandsynlighed ville stå meget alene eller uden nævneværdig støtte fra familien, når de inden længe skulle til at tage en række vigtige valg i livet, fx i forhold til, hvor de skal bo, hvordan de skal gennemføre en uddannelse, hvordan de skaffer sig et arbejde og i det hele taget håndterer hverdagen som ung voksen uden så megen støtte hjemmefra. Som det ses i Tabel 2.1, har aldersprofilen ændret sig over tid, og der er med tiden flere yngre børn, der får en mentorfamilie. Der kan være god grund til at holde fast i også at rekruttere yngre børn til mentorrelationer. Neuroaffektiv viden peger på, at det er hensigtsmæssigt at etablere stabile nære kontakter for barnet tidligt i livet for at styrke tilknytningen bedst muligt, og det gør det oplagt i et fremtidigt perspektiv også at tænke mentorrelationer ind i yngre anbragte børns liv.

Det er interessant at konstatere, at 16 piger og 5 drenge har indgået i mentorrelationer, altså en stor overforekomst af piger. Vi har interviewet projektledere og sagsbehandlere om dette, og der er ikke et enkelt svar på det. Deres vurdering er bl.a., at der er en kønsforskel i symptombilledet i forbindelse med psykiske udfordringer og adfærdsstyrrelser. Mens relativt flere piger har indadvendte symptomer (er stille, selvbebrejdende, afgrænser sig fra omverdenen, skader sig selv i det skjulte), har relativt flere drenge i deres øjne et tydeligt symptombillede vendt mod deres omverden (udadreagerende, "voldsomme", støjende, fysiske). De professionelle vurdering er, at en del af disse unge drenge derfor ikke er så oplagte at matche med en frivillig familie, da de er i

tvivl om, hvorvidt familien kan håndtere dette konstruktivt – og hvis ikke, er det heller konstruktivt for drengen.

Endelig er det værd at bemærke, at fire af de igangværende forløb faktisk har været i gang i snart 3 år. Det er ikke til at sige, om de alle vil fortsætte fremover, men uanset hvad har mentorbarnet haft en langvarig relation, og de positive erfaringer fra dette kan de tage med sig videre i livet. Samtidig kan man også se, at flere af de ophørte forløb er blevet afsluttet inden for ret få måneder. Det ser ud til, at der ofte er nogle helt konkrete og individuelle begrundelser for ophør, men alligevel giver det anledning til at overveje, om der er nogle af disse forløb, man kunne have undgået at starte op, hvis man havde haft mere viden, havde lyttet til en tvivl, der måtte være rejst i matchningsprocessen. Eller som omvendt kunne have fortsat, hvis man havde haft mulighed for at støtte mentorrelationen på en særlig måde.

3 Etablering af mentorbarnforløb

Aarhus Kommune og organisationen Mentorbarn har i fælleskab skabt en samarbejdsmodel, efter hvilken de rekrutterer og matcher mentorbørn med mentorfamilier. Der indgår grundige og systematiske samtaler med både mentorbarn og mentorfamilie i forhold til rekruttering, screening, matchning, opstart og opfølgning (beskrevet i projektparternes notat om projektets samarbejdsmodel, Hjort, 2019).

Ud over at barnet naturligvis skal være positivt indstillet overfor at få en mentorfamilie, og at de professionelle omkring barnet skal se det som perspektivrigt, skal også barnets egen familie samtykke til, at barnet får en mentorfamilie. Et af de helt afgørende og resourcekrævende elementer i processen er derefter matchningen af mentorbarn og mentorfamilie, hvilket kræver grundigt kendskab til begge parter og deres begrundelser hver især for at ville indgå i en mentorrelation.

I dette kapitel undersøger vi det enkelte barn og den enkelte unges motivation til at få en mentorfamilie, og mentorfamiliens bevæggrunde for at åbne deres familie for et barn eller en ung udefra. Dernæst ser vi på match og forventningsafstemning og om forberedelsen af det gode møde mellem mentorbarn og mentorfamilie.

3.1 Motivationen for børn og unge til at få en mentorfamilie

Vi har spurgt mentorbørnene, hvad det var, der gjorde, at de havde lyst til at prøve at få en mentorfamilie. De yngste mentorbørn har svært ved at sætte ord på deres motivation, men svarer typisk i retning af et ønske om at have et sted, hvor man kan komme hen på weekend eller en familie at lave noget sammen med. Jo ældre mentorbarnet er, jo mere er der formentlig reflekteret åbent omkring det sammen med fx kontaktpædagogen på anbringelsesstedet, evt. med sagsbehandleren. Nogle er lidt forsigtige med at svare, som om de er bange for at tage munden for fuld. Tænk, hvis mentorfamilien måske lige pludselig ikke er der alligevel! Andre bruger vendinger som fx, at de gerne vil være *en del af en almindelig familie*". Vendingen "en almindelig familie" eller "en normal familie" dukker op i mange af interviewene. Tilsyneladende eksisterer der en forestilling blandt mange af de anbragte børn og unge om den almindelige familie som en familie, der tydeligvis er noget andet end den, de selv har oplevet.

En af de unge sætter det at få en mentorfamilie ind i konteksten af at blive myndig, hvor hun derfor skal flytte fra den institution, hun har boet på nogle år. Hun fortæller om det at skulle flytte uden rigtig at have nogen voksne at læne sig op ad ud over de ansatte på anbringelsesstedet:

Jeg havde ikke rigtig nogen. Men jeg snakkede med Anita omkring det, som er min kontaktpædagog herude, og vi var egentlig ret enige omkring, at det ville være en god mulighed for mig, for jeg ... det var lige inden, at jeg blev 18. Og jeg skulle til at flytte ud [af døgninstitutionen], så det ville være godt for mig at have nogle relationer, som jeg ligesom kunne bruge, når jeg flyttede. Jeg tror ikke, jeg tænkte så meget andet. (Mentorbarn)

Der ser i øvrigt ud til at være en form for "social smitteeffekt" i positiv forstand. Der er dels flere søskendepar, hvor først et barn har fået en mentorfamilie, og efter noget tid har en søskende til mentorbarnet selv givet udtryk for et ønske om at få en mentorfamilie. Dels er der nogle mentorbørn, der på vores spørgsmål om motivation svarer, at de så andre børn på anbringelsesstedet have en mentorfamilie, og det var disse børn rigtig glade for. Det inspirerede den pågældende til selv at forhøre sig om muligheden for en mentorfamilie.

Men oftest er det de professionelle omkring barnet, der har taget initiativet og fortalt barnet om muligheden for en mentorrelation. Og allerede i deres valg af, hvem de spørger og ikke spørger, sker der naturligvis en selektion af, hvem der kommer ind i ordningen. De professionelle vurderer, at der skal være tale om børn, der ikke selv har en velfungerende voksenrelation uden for anbringelsen, men tværtimod kommer fra komplicerede familierelationer, og derfor i særlig grad vil kunne profitere af et familielignende netværk. Og om unge, der skal ud at stå på egne ben, og som de mener kan profitere af et stærkere praktisk og følelsesmæssigt stillads omkring sig i identitetsdannelsen og overgangen til et selvstændigt voksenliv.

3.2 Kriterier for og motivation til at være mentorfamilie

I rekrutteringen af mentorfamilier har man som en forudsætning for et godt match gjort meget ud af at understrege, dels at der er tale om en langvarig forpligtelse, dels at der er tale om børn og unge, som kan have nogle særlige behov, der stiller krav til mentorfamilien. I projektets samarbejdsmodel er det formuleret således:

Det er en stor og forpligtende beslutning at åbne sit hjem for et udsat barn. Mange af de børn, der bliver anbragt i dag, har komplekse problemstillinger. Det er ikke nok at have et godt hjerte og ville gøre en forskel. At få et nyt barn eller ung ind ad døren er en forstyrrelse for en familie og vil påvirke alle familiemedlemmer på en eller anden måde. Et anbragt barn eller ung kan have brug for meget omsorg. Barnet eller den unge vil komme i mentorfamiliens hjem i mange år, og et ophør af forholdet kan opleves som et svigt for barnet eller den unge. (Hjort, 2019: s. 11)

Samtidig har man fra HIFIA-projektets side haft nogle specifikke ønsker til, hvad der typisk skal kendetegne en mentorfamilie, uden at dette er en "facitliste" i rekrutteringen (Hjort, 2019):

- Mentorfamilien er modne og har i forvejen en stabil tilværelse
- De har tid og overskud
- De har erfaring med børn og unge
- De har et realistisk syn på opgaven
- De har ikke hjemmeboende børn, som er på alder med eller yngre end det anbragte barn eller unge
- Mentorfamilien kan indgå i en velfungerende relation med et anbragt barn eller ung
- Mentorfamilien kan sætte rammerne for relationen

- Mentorfamilien tager ansvar for, at kontakten med barnet eller den unge er kontinuerlig – ikke omvendt
- De har erfaring med at samarbejde positivt – også i vanskelige situationer.

Vi har spurgt mentorforældrene, hvad der gjorde, at de meldte sig som frivillig mentorfamilie. Der er tilsyneladende tre hovedtyper af motivation for disse familier.

Den første type motivation handler om, at mentorfamilien tillægger det en stor værdi at være frivillig med at hjælpe andre mennesker, der har brug for støtte. De har et indre motiv, en moralsk norm om, at hvis man hører til den gruppe i samfundet, der har ressourcer at give af, så bør man byde sig til og hjælpe andre. En mentorforælder fortæller, at hun er vokset op med en psykisk syg søskende, og at hun derfra er vant til, at man i civilsamfundet hjælper mennesker med behov. En anden af mentorforældrene siger, at han i sit barndomshjem er vokset op med en mor og far, der som en selvfølge hjalp folk, der havde brug for lidt støtte. Den norm tager han med sig ind i sit eget familieliv, selvom han og hans familie selv har hænderne fulde med børn og delebørn, fuldtidsarbejde osv.

Jeg er vokset op med, at min mor havde et barn i pasning, og min moster og onkel havde også en, så man ved godt, hvad det er. Og jeg har i mange år tænkt, at når mine børn engang bliver større, så kunne man måske få sådan en i døgnpasning. (Mentorforælder)

Den anden type motivation har et mere ydre motiv, som handler om, at et mentorbarn også kan udfylde en rolle i mentorfamilien. Nogle af mentorfamilierne fortæller, at de selv har haft et (uindfriet) ønske om at have et barn (eller have flere børn, end de fik) i deres familie. Der er mentorfamilier, der har haft et ønske om at blive lønnet plejefamilie, men hvor dette af praktiske grunde ikke er blevet realiseret. De har været igennem kurser rettet mod plejefamilier og har derved tilegnet sig en del viden om anbragte børn. Andre mentorfamilier har stået i kø til at adoptere. Nogle mentorfamilier har aldrig selv fået børn, men synes nu, at de har en masse at give til et barn. En mentorforælder udtrykker det således: *"Vi er glade for børn og har masser at give af og ingen børn at tage hensyn til".* Og atter andre siger, at de har meget mere "forældrepotentiale" at give af end blot til deres egen børn, og har vurderet, at det at få et mentorbarn oven i deres egne børn ville være en win-win-situation for både mentorfamilie og mentorbarn. En mentorforælder siger: *"Det er egentlig fordi, at altså ... jeg har altid godt kunnet tænke mig en stor børneflokk. Det har så ikke kunnet lade sig gøre, vel?"*

Under denne type motivation hører også de forældre, der fx sammen med nogle af de allerede nævnte begrundelser siger, at det – ud over at gøre noget for andre også handler om, *"at vi selv synes, det er hyggeligt (...), hvis det skal blive ved med at være sjovt, så skal man også have noget"*.

Den tredje type motivation retter sig direkte mod erfaringer med anbringelsesfeltet. Der er således mentorfamilier, som er meget motiveret for at hjælpe, fordi mentorforældrene selv har været anbragt som unge. Nu står de et sted i tilværelsen, hvor de oplever at have noget at give af, og hvor de samtidig selv har erfaring med, at det at vokse op som anbragt er noget særligt, som andre ikke forstår. En af de mentorforældre, der selv var anbragt nogle år som teenager, siger:

Jeg har altid tænkt, at jeg ville gøre en forskel. En dag skal jeg være nogen, man kan spejle sig i (...). Den der følelse af: "Jeg forstår, hvad du mener. Nej, det gør du ikke. Jo, det gør jeg faktisk. Jamen, du har aldrig prøvet det. Jo – det har jeg". (Mentorforælder, der selv har været anbragt)

En anden mentorforælder, der ligeledes selv har været anbragt og nu har et mentorbarn på 10-12 år, siger:

Jamen, det er ganske simpelt. Jeg har selv været 10-12 år og har boet på børnehjem, ligesom hun er nu. Og dset var simpelthen motivation nok for mig (...) Jeg kan huske, at da jeg boede på børnehjem selv, at det var noget, jeg tænkte over. At jeg håbede, at jeg engang fik så meget overskud, at jeg kunne hjælpe andre unge mennesker. Og den dag er så kommet. Så det var min motivation for at gøre noget ved det: At jeg gerne vil give min viden og min tilstedeværelse til et ungt menneske, som står i det samme, som jeg selv gjorde (...). Jeg kender lige præcis den hverdag og de tanker, man gør sig, når man er sådan et sted. Det kan være svært at sætte sig ind i, hvis man ikke har prøvet det (...). Der oplever jeg, at det som regel er dem, der har nogle [relationer], der ender det bedste sted. Og derfor så giver jeg lidt tilbage til hende. Alt det gode, jeg har fået i min tid på børnehjem. Fordi jeg er nemlig en af dem, der har haft det skide godt på børnehjem (...). Der er nogle ting, hun er mere åben overfor, fordi at hun regner med, at jeg ved det. (Mentorforælder, der selv har været anbragt)

Mentorforældrene udtrykker generelt en utrolig dedikation i forhold til deres opgave. Herunder er de klar over, at hvis det virkelig skal rykke noget for barnet, skal de både være rummelige, tålmodige, vedholdende og stabile på det lange sigt. En mentorforælder siger:

... jeg har følt mig meget committet til det. Altså tænkt, at når først man har sagt ja, så er det bare ja, og det bliver det ved med at være i 30 år. (Mentorforælder)

3.3 Matchning og forventningsafstemning

Som allerede nævnt er der etableret en grundig og systematisk matchningsproces, hvor der tales med barnet og med den potentielle mentorfamilie flere gange for i størst mulig udstrækning at tilstræbe, at barn og familie er klar over, hvad de går ind til, og for at sikre sig, at de vil kunne drage nytte af hinanden (se nærmere beskrivelse i Hjort, 2019).⁶ Kommunen og Mentorbarn er klar over, at et fejlmatch, hvor barnet fx vælges fra af mentorfamilien, eller hvor mentorbarnet ikke selv føler sig tilpas i sin mentorfamilie, kan være meget hårdt for barnet. Derfor er matchningsprocessen vigtig, om end selv den mest grundige matchning naturligvis ikke kan sikre, at alle match vil udvikle sig efter hensigten.

Indledningsvist i arbejdet med et nyt mentorforløb er det vigtigt at få samtykke fra barnets forældre. Det er vigtigt, at der er "nogle forældre, der arbejder med på idéen, og

---

⁶ Matchningsprocessen har ikke været genstand for evaluering i denne slutevaluering.

som giver børnene lov til dig”, siger en sagsbehandler. Hvis forældrene er skeptiske og fx frygter, at barnet rykker endnu længere væk fra dem, eller at der er en anden familie, der kæmper om barnets gunst, er der risiko for, at de ikke bakker op om mentorrelationen.

Desuden giver projektledere og sagsbehandlere generelt udtryk for, at mentorbørnene ikke må være alt for tungt belastede af deres udfordringer. De skal have en adfærd mentalt og fysisk, som en mentorfamilie må forventes at kunne håndtere. En sagsbehandler formulerer det således:

Børnenes hovedproblemer må ikke være voldsomt svære. Det skal handle meget om netværk. Det, der kommer til at bære det, er, at mentorfamilien stiller med normalitet. Det skal ikke være mentorfamilier, der skal redde hele verden. Det skal være ganske almindelige familier med nogle børn, der kan indgå i det. Normalitet; almindelige familier at kunne spejle sig i; netværk; et frirum, hvor der ikke er en forælder, der har det virkelig dårligt. (Sagsbehandler)

Helt konkret foretager man i rekrutteringsprocessen en vurdering af, om mentorbarnets problemer ikke er større, end at en mentorfamilie kan finde ud af at håndtere dem, når mentorbarnet er på besøg – og evt. få supervision på det i organisationen Mentorbarn eller via samtaler med mentorbarnets kontaktpædagog, når der er behov. Og sagsbehandlerne fortæller, at hvis et barn har meget komplicerede familierelationer eller forældre, der fx er i stærk opposition til forvaltningen, så vil man i mange tilfælde fravælge at tilbyde en mentorfamilie, fordi man vurderer, at de biologiske forældre ikke kan støtte barnets relation til mentorfamilien og måske ligefrem kan blive kontraproduktive for barnets forløb (og dette har i praksis også været tilfældet i få forløb). Så det er både barnet og barnets kontekst, der indgår i vurderingen af, om en mentorrelation kan bringe noget positivt med sig for mentorbarnet.

I forhold til tyngden af børnenes problemer har en af projektlederne i øvrigt den interessante vurdering, at et par af de unge, som på trods af relativt svære udfordringer af forskellige grunde alligevel er blevet matchet med en mentorfamilie, har haft gode mentorforløb til stor gavn for de unge, og uden at mentorfamilien er blevet væltet helt omkuld af den unges udfordringer. De er altså eksempler på, at nogle børn/unge med relativt tunge udfordringer vil kunne profitere af at være i en mentorrelation, hvis mentorfamilien er klædt på til det. En projektleder siger:

Matchet bliver helt centralt. Det er via det gode match, vi kan gøre noget unikt. Det skal ikke være svære stofmisbrugere, meget kriminelle eller meget tunge diagnoser. Men vi har børn, der har svære psykiske symptomer, og hvor det går godt i mentorrelationen, fordi mentorfamilien har redskaberne til at håndtere det. For eksempel hvordan de skal håndtere situationen, når barnet får et angstanfald, eller hvordan man reagerer i en situation med et voldsomt vredeudbrud eller selvskade. (Projektleder)

Projektparterne gør meget ud af at forberede mentorfamilien til relationsdannelsen til deres mentorbarn. Både ved at tale om mentorfamiliens motivation, som nævnt ovenfor, og ved at forberede mentorfamilierne på det barn, de kommer til at møde. For nogle mentorbørns vedkommende drejer det sig primært om at finde en rummelig og nysgerrig

familie, der er åben over for det, som mentorbarnet bringer med sig. For andre er der specifikke udfordringer hos barnet, der bliver sat ord på med henblik på at afsøge, om mentorfamilien er parat til at skulle håndtere det. En af dem, der er med til formøder med mentorfamilierne, siger:

Det er også den del af formødet, hvor jeg har mulighed for at spørge ind til nogle af de bevæggrunde, som mentorfamilien må have. Og jeg fortalte om mentorbarnet, så de også kunne bakke ud, hvis de tænkte, at det var noget, som de tænkte ville blive for svært for dem at håndtere (...). Det er jo sådan, at typisk de anbragte vi har, de kommer jo med en masse ting i lasten, og det har hende her især også. Så der var en forberedelsesdel på at forberede mentorfamilien på, hvilke udfordringer der ville kunne komme. Det er ikke for at give dem en masse forudindtagelser, for de skal også have lov til at danne deres eget billede. Men det er vigtigt, at der er nogle ting, som de ved kan være et OBS-punkt. (Projektleder)

Og endelig kan der være helt specifikke ønsker og interesser hos mentorbarnet eller mentorfamilien, som indgår i match-overvejelserne. Det er fx børn, der rigtig gerne vil være hos en familie med dyr. Andre har specifikt ønsket en mentorfamilie med mindre børn. Og for atter andre børn har de professionelle peget på det hensigtsmæssige i, at mentorfamilien har store børn, som kan agere bonus-søskende og rollemodeller. Der er også unge, der har ønsket en mentorfamilie uden andre børn, så de ved, at de er alene om at kunne suge til sig af mentorfamiliens fulde opmærksomhed. Desuden er der mentorrelationer, hvor der er tænkt meget i at koble mentorbørn og -familier på baggrund af fælles interesser, fx kreative aktiviteter, sport osv. Der tænkes strategisk i, hvad hver enkelt mentorbarn har brug for. En sagsbehandler beskriver motivationen for et konkret match af en pige således:

Det gode match er jo, (...) at der er en familie, som opleves stabil og åben sammen med, at de har en ung, som kan fremgå som en rollemodel (...), så deres eget barn også kan være en positiv påvirkning på mentorbarnet. Det der med at sætte hende ind i en familær og tryk kernefamilie er det gode match for hende. (Sagsbehandler)

3.3.1 Begrænset antal mentorforløb realiseret

Der er etableret 21 mentorforløb i projektperioden (hvoraf nogle er afbrudt igen, jf. Tabel 2.1). I løbet af det første projektår gik det ikke så hurtigt med at rekruttere mentorbørn. Vi ved fra en tidligere undersøgelse, at frivillige organisationers mentortilbud i samarbejde med en kommune var præget af samarbejdsudfordringer og af meget færre henvisninger fra kommunen end oprindeligt planlagt (Skårhøj et al., 2016). Derfor besluttede vi i første interviewrunde at spørge sagsbehandlerne, som i startperioden havde været den primære rekrutteringskanal, dels om, hvilke børn de synes kan profitere af at indgå i en mentorrelation; dels om, hvorfor sagsbehandlergruppen tilsammen henviser så relativt få børn til projektet.

Svarene på disse spørgsmål gav megen nyttig viden til projektet, som også vil være relevant for andre kommuner at forholde sig til. De interviewede sagsbehandlere nævnte

fire forskellige forhold, som i deres perspektiv er med til at begrænse udbuddet af børn, de vurderer kan profitere af en mentorrelation.

For det første kræver ordningen forældrenes samtykke. Og som nævnt ovenfor, vil sagsbehandleren ofte ikke indstille til en mentorfamilie, hvis forældrene ikke støtter idéen. Desuden har nogle sagsbehandlere haft nogle forbehold over for at etablere mentorrelationer for børn, der er anbragt uden samtykke, bl.a. fordi kommunens relation til forældrene ofte er særlig konfliktfyldt i disse sager. Denne potentielle forældremodstand var der ikke nogen strategi eller indsats over for som led i projektet.

For det andet er der omfanget af problemer hos det enkelte barn, som vi også tidligere har nævnt. Nogle sagsbehandlere vurderer fx, at en del af børnene i de anbringelsessager, de har ansvaret for, er så skrøbelige, at de ikke vil udsætte dem for at skulle lære en ny familie at kende. Andre har skarpe grænser for, hvor store problemer de mener, man med rimelighed kan forvente, at en mentorfamilie kan håndtere konstruktivt for begge parter. "Nu om dage er børn ikke anbragt, hvis ikke de har svære udfordringer", bemærker en sagsbehandler. En anden sagsbehandler tager denne problemstilling videre og udtrykker en bekymring for, hvis mentorrelationen bryder sammen, fordi mentorfamilien ikke magter den. Det giver barnet (endnu) en oplevelse af svigt, endnu et sammenbrud:

Det, der er udfordringen, er jo, at de udsatte børn, vi har med at gøre – mange af dem har jo andre sociale problemer end det at være anbragt (...). Der kan min bekymring være, at vi sætter noget i værk (...), som så brister, fordi mentorfamilien ikke kan holde til at være i den her konstruktion, fordi vi i forvejen har at gøre med børn, der er så svigtede på alle mulige leder og kanter. (Sagsbehandler)

For det tredje er der sagsbehandlere, som vurderer, at nogle af deres anbragte børn i forvejen skal holde rede på mange relationer i egen familie. Det kan være, at mor og far er skilt og måske hver især har nye partnere, med hvem de også har halvsøskende til det anbragte barn. Dertil kommer relationer på anbringelsesstedet, flere sæt bedsteforældre, i skolen osv.

Endelig som det fjerde nævner nogle sagsbehandlere i første interviewrunde, at det at rekruttere til mentorbarnprojektet er en såkaldt "kan-opgave" – altså noget, sagsbehandlerne kan tage i brug, men ikke er forpligtede til. Dette står i modsætning til de mange "skal-opgaver", som de oplever stiller krav til deres arbejde, og som ikke altid levner tid til at række ud mod fx et frivilligprojekt som dette.

I projektperiodens afsluttende fase er sagsbehandlerenes målgruppe af børn, som potentielt kan drage nytte af en mentorfamilie, blevet udvidet til hjemmeboende børn med forebyggende foranstaltninger, som har brug for ekstra støtte ud over den støtte, de allerede modtager via kommunen. Ved at inddrage hjemmeboende børn er målgruppen udvidet markant, og dermed vil man – også i andre kommuner, der tager dette valg – kunne forvente flere mentorforløb.

3.3.2 Ophør af mentorrelationer

Der kan være mange forskellige årsager til, at en mentorrelation ophører, og de kan typisk være funderet i forhold hos mentorbarnet, mentorfamilien eller den biologiske familie.

På trods af en grundig matchningsprocedure, hvor man gør meget ud af at fortælle kommende mentorfamilier, at det ofte drejer sig om mentorbørn med mange udfordringer, stemmer nogle mentorfamiliers forventninger til at være en mentorfamilie ikke altid med virkeligheden. Nogle mentorfamilier har ideelle forestillinger om, hvad de kan bidrage med i et anbragt barns liv – og bliver frustreret over, hvor svært det i virkeligheden kan være fx at være den part, der skal give og give og ikke forvente at få noget til gengæld. Denne problematik har været på spil i et par forløb.

Vi ved fra forskningslitteraturen, at det er en kendt mekanisme, at professionelle hjælpere, som fx plejefamilier, kan brænde ud i arbejdet med meget udsatte børn (se fx Rusthon et al.s studie fra 2003 af familieplejeanbragte børn i alderen 5-9 år). Børnenes psykiske skader kan gøre, at de agerer anderledes end andre børn, og at de kan være svære at relatere sig til på en varm og responsiv måde. Og vi ved fra undersøgelser af konkrete mentorprogrammer til udsatte unge og deres familier, at social støtte til de frivillige er af stor betydning for resultatet af mentorforløbene. Fraværet af støtte bringer nogle gange de frivillige i uønskede situationer. *”Der var gange, hvor jeg var usikker på, hvad der ville være den korrekte beslutning, men den afgørelse var overladt til mig (...), og jeg føler, at mere støtte ville have været hjælpsomt”*. (Wilkes, Beale & Cole, 2014: s. 297; vores oversættelse). I samme undersøgelse efterlyser de frivillige også mere kompetenceudvikling, fx omkring problemløsning, hvordan man håndterer unge med ADHD, indlæringsproblemer, vrede, og hvordan man håndterer relationen til de biologiske forældre.

Tilsvarende fortæller projektlederne i HIFIA, at selvom de anbragte børn og unge selv kan efterspørge at få en mentorfamilie, kan forestillingen om kernefamilien blive udfordret i det meget personlige møde med mentorfamilierne. Det er uvant for dem at skulle ”vise sig selv” i mødet med en fremmed familie. De ved ikke helt, hvordan de skal opføre sig, hvad der forventes af dem kombineret med angsten for, at mentorfamilien måske ikke bryder sig om dem. Derfor er det vigtigt, at både forældre og de professionelle omkring barnet eller den unge støtter relationen. Og det er en af grundene til, at man i projekt HIFIA har besluttet, at primærpædagog skal ledsage barnet/den unge den første gang eller de første par gange, når de skal besøge mentorfamilien, indtil barnet er trygt ved situationen.

En af de mentorforældre, der har oplevet betydelig forældremodstand, fortæller om sit forløb.

Der kunne jeg godt se faresignalerne. At hun måske ville komme lidt i klemme, hvis hun fra hendes mor, som hun selvfølgelig gerne vil være loyal overfor, hører, at hun ikke skal tage med os. Og det kan bunde ud i nogle frustrationer, og at vi bliver en slags modpoler. Jeg kender ikke mors holdning, hvilket jeg tænker er rimelig væsentligt i forhold til, hvordan det kommer til at gå i fremtiden. (Mentorforælder)

Det kan være svært for et mentorbarn at være den, som skal afbryde forløbet. I det konkrete forløb begyndte mentorbarnet at ændre adfærd, meldte afbud hyppigt og begyndte at lyve om årsagen til afbud. Mentorfamilien endte med at tage ansvaret for at afslutte relationen – selvom de egentlig ønskede at fortsætte, hvis ellers mentorbarnet ville. Mentorfamilien så barnets adfærd som et udtryk for, at hun ikke var komfortabel ved at være i relationen længere, måske på grund af modstand fra den biologiske familie, men at hun havde svært ved at få det sagt. For at være nænsomme over for mentorbarnet fortalte mentorfamilien også, at mentorbarnet til hver en tid kan komme tilbage til dem.

Som eksempel på andre årsager til ophør blev ét forløb afsluttet, da en mentorforælder af helbredsmæssige årsager var nødt til at leve meget isoleret i forbindelse med coronavirussens udbredelse. Og i et andet relativt nystartet forløb lukkede mentorbarnets døgninstitution, og mentorbarnet kom i familiepleje, hvilket komplicerede det at holde gang i mentorrelationen.

Til trods for grundige matchningsprocesser og forventningsafstemning vil der altid i projekter som dette være forløb, der bliver afbrudt – spørgsmålet er, hvor få brudte mentorrelationer, man kan reducere det til. For ikke at udsætte mentorbørnene for flere nederlag eller svært håndterbare voksenrelationer er det vigtigt, at ansvaret for at samle op på og bearbejde brudte forløb ligger hos de voksne – både hos sagsbehandler, anbringelsessted og mentorfamilie. Og man kan bruge de brudte forløb som inspiration til at overveje, hvad man kunne have gjort for at undgå nogle af dem.

Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at hvis man fornemmer, at mentorbarnet ikke er tilpas i relationen, er det et ansvar, der påhviler de voksne omkring barnet at invitere barnet til en snak om, hvad det handler om, hvad man kan ændre, og hvorvidt barnet ønsker, at relationen skal fortsætte, inden børnene begynder at kommunikere gennem uhensigtsmæssig adfærd. Bag uhensigtsmæssig adfærd ligger der altid en masse ambivalente følelser, som mentorbarnet bærer rundt på.

Ligeledes skal projektpartnerne være parate til at tage ansvaret for at støtte eller afbryde dårligt fungerende forløb på mentorfamiliens eller mentorbarnets vegne, hvis parterne ikke selv når til den konklusion. Det er vigtigt at undgå, at forløbende blot "løber ud i sandet" og står uafsluttet hen. Det kan tynde både mentorfamilier og mentorbarn. Det kan derfor være en fordel, at projektet indtænker og forbereder sig på, at mentorforløb slutter, selvom idealet er, at mentorrelationerne har en lang levetid.

En af projektlederne foreslår, at man for at imødegå forældremodstand fremover afsætter ressourcer til, at barnets forældre mødes med mentorforældrene, inden forløbet går i gang, sådan at det afmystificeres, hvem barnet er hos. Det vil kræve, at der udvikles et systematisk koncept for dette møde. Projektlederne har imidlertid oplevet, at mens nogle mentorforældre er meget opsatte på at møde mentorbarnet, har (også de) modstand på at møde barnets forældre, og at de i al fald ikke ønsker, at de skal være en del af mentorrelationen.

3.4 Afrunding på matchning og forventningsafstemning

Vi har i dette afsnit for det første belyst parternes motivation for at deltage i en mentorrelation. Mens de små børn ikke har gjort sig så mange tanker, taler de store børn om dels at være en del af en almindelig familie, dels om at få et større netværk, ikke mindst når de vokser ud af anbringelse. Ofte er det de professionelle omkring barnet, der har taget initiativet. Der er dog også nogle børn og unge, der efterspørger en mentorfamilie, bl.a. fordi de fra andre børn har hørt positivt om det.

Mentorfamilierne viser i interviewene tre typer af motivation. En indre motivation til, at når man har mulighed for det, bør man hjælpe medborgere med behov for hjælp. For det andet en mere ydre motivation, der passer ind i behovene i egen familie, fx ønsket om et barn eller flere børn i familien, end tilfældet er, og ønsket om at indgå i en gensidig relation, hvor man også får noget igen. Og endelig som det tredje er der mentorforældre, som går specifikt ind i lige præcis dette projekt, fordi de selv har været anbragt som barn eller ung og på den baggrund oplever, at de har en særlig forståelse, en særlig spejlingsmulighed og et særligt fællesskab at bidrage med til mentorbarnet.

I matchningsprocessen er forældrenes samtykke til og opbakning til mentorrelationen central, hvis barnet skal få noget positivt ud af det. Desuden tænker sagsbehandlerne i, at barnets udfordringer ikke må være tungere end, at mentorfamilien kan håndtere dem, og at mentorbarnet forventes at kunne få noget godt ud af relationen. I og med at stort set alle børn og unge, der er anbragt under institutionelle forhold, bærer rundt på diverse mentale ar fra deres opvækst, er det vigtigt at forberede mentorfamilien på dette og at støtte dem i at hjælpe barnet med at håndtere disse udfordringer. Og samtidig søger man naturligvis af hensyn til barnet at lave så godt et match med det formål, at mentorrelationen ikke bryder sammen.

På spørgsmålet om, hvorfor sagsbehandlerne tilsammen rekrutterer så relativt få børn til mentorrelationer, nævner de, at hvis de ikke kan få både forældrenes formelle samtykke, men også holdningsmæssige støtte, synes de, at det er svært at fremme en mentorrelation. Desuden vurderer de for det andet, at en stor del af deres anbragte børn og unge har så tunge problematikker til, at det hverken er forsvarligt for mentorbarn eller mentorfamilie. For det tredje har nogle af børnene kontakt med egen familie i forvejen og dermed mange relationer at holde rede på. Og endelig nævner nogle sagsbehandlere som det fjerde, at det at rekruttere til mentorrelationer ikke er en såkaldt "skal-opgave", som de er forpligtede til at gå ind i, men en "kan-opgave". Det er meget tænkeligt, at andre sagsbehandlere i andre kommuner vil kunne have en tilsvarende opfattelse. Derfor kan det være vigtigt for den lokale ledelse at signalere, fx at dette er et projekt, som har høj prioritet, fordi ledelsen vurderer, at det kan bibringe de anbragte børn og unge noget godt.

Sidst i kapitlet viser konkrete erfaringer, at det er vigtigt, at man som projektejer dels indstiller sig på, at der altid vil være nogle forløb, der af en eller anden ikke grund kører som tænkt, og som derfor skal have hjælp til at blive ændret eller til at ophøre. Desuden understreges det, at de voksne omkring barnet bør være meget opmærksomme på dette og tage ansvar for, hvad der skal ske, og hvordan det kan gøres skånsomt, hvis de fornemmer et mismatch mellem mentorbarn og -familie.

4 At være mentorbarn

I HIFIA-projektets forandringsteori har der været en række specifikke mål rettet mod mentorbarnet, jf. Tabel 1.1. *På kort sigt* forventer man en øget opmærksomhed på skolegang og mindre skolefravær; læring af praktiske færdigheder, fastholdelse i fritidslivet samt at barnet lærer, hvordan man agerer i en familie. *På langt sigt* forventes barnet at gennemføre 9. klasse og en ungdomsuddannelse. Desuden forventes det, at trivsel og selvværd øges, at barnet opnår vigtige redskaber til at håndtere voksenlivet, både med hensyn til praktiske færdigheder og evnen til at opbygge relationer. Og endelig forventes færre efterværn.

Som nævnt i kapitel 1 har denne evaluering særligt fokus på mentorbarnets oplevelse af at være i en mentorrelation og virkningerne heraf, herunder på relationsaspektet, dvs., hvorvidt mentorrelationen ser ud til at give mentorbarnet styrkede relationer i form af et udvidet, familielignende netværk og en tryk base. Vi har også en vis mængde data om fx skolegang, mens de øvrige forventede virkninger, jf. forandringsteorien som beskrevet ovenfor, ikke behandles lige så grundigt i denne rapport.

Her i kapitel 4 forsøger vi at beskrive mentorrelationen fra *barnets perspektiv*. Det vil sige, hvordan barnet selv oplever at være det barn eller den unge, der er i anbringelse, og som bliver matchet med en frivillig mentorfamilie. Indimellem suppleres barnets perspektiv med *børneperspektivet*, hvor vi lader fx mentorforældre eller pædagoger komme til orde med vurderinger af, hvordan de oplever børnene har det. Vi skriver oftest "mentorbarn" uanset alder, selvom der medvirker mange unge teenagere, ligesom at vi konsekvent omtaler alle mentorbørnene som piger med henblik på at sløre deres identitet, jf. også metodeafsnit 1.7.

Som vi beskrev i kapitel 1, er baggrunden for idéen om frivillige mentorrelationer, at mange børn og unge i anbringelse er netværksfattige. De har sjældent velfungerende familierelationer, men tværtimod ofte komplicerede og brudte relationer bag sig. De har færre venskaber end andre børn og unge, og mange mister kontakten til forældre og anden familie, især faren (Egelund et al., 2009; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020). Som unge voksne oplever mange tidligere anbragte en eksistentiel ensomhed og at stå meget alene i tilværelsen over for voksenlivets krav om uddannelse, arbejde, bolig, familiedannelse m.m. (Skårhøj et al., 2016; Tonsberg, 2019). En af de interviewede pædagoger ser netop betydningen af et mentorbarnforløb i lyset af muligheden for at få opbygget egne, stabile relationer inden overgangen til voksenlivet: "*... når de kommer ud fra institutionen, så har de ikke særligt mange*". En ung eksemplificerer det ved at fortælle således, at hun næsten ikke har nogen nærtstående familiemedlemmer tilbage, og hvor ensom hun følte sig, før hun fik sin mentorfamilie:

Jeg har ikke så meget familie selv. Begge mine forældre er afdøde ved døden (...). Og min [tidligere] plejefamilie, dem har jeg næsten ingen kontakt med, så jeg følte mig ret ensom og ret alene. Og resten af min familie bor et stykke væk. (Mentorbarn)

I situationer med et sparsomt familienetværk er det tanken, at mentorrelationen kan bidrage til at kompensere for den manglende familie og udgøre det *familie lignende og følelsesmæssige stillads* omkring den unge, som den unge ikke har mulighed for at etablere i sin egen familie.

I det følgende beskriver vi først, hvordan mentorbarnet oplever at være anbragt som konteksten for det at få en mentorfamilie. Hovedparten af kapitlet beskæftiger sig dernæst med, hvordan det opleves at være mentorbarn i en mentorrelation, fx når man mødes de første gange; hvordan det er at være i en mentorfamilie, og hvad mentorrelationen har betydet for barnet, fx i forhold til at få nye relationer. Vi ser også kort på mentorrelationens betydning for skolegang og på betydningen af, at mentorrelationen er baseret på frivillighed. Datamæssigt baserer afsnittet sig især på de 16 interviews, der er gennemført med 11 børn og unge, der aktuelt er eller har været i en mentorrelation.

4.1 En opvækst som anbragt er kontekst for mentorrelationen

Stort set alle de børn og unge, der medvirker i evalueringen, er anbragt og bor under institutionelle former på døgninstitution, opholdssted eller efterskole/kostskole. Undervejs reviderede projektparterne målgruppestrategien. Fra årsskiftet 2020/2021 har man startet to mentorrelationer med i alt tre hjemmeboende børn, da man vurderer, at nogle hjemmeboende børn med forebyggende foranstaltninger vil kunne profitere af netop denne indsats som et supplement til anden støtte i familien. I dette afsnit ser vi dog udelukkende på de anbragte børn og unge.

De fleste af de børn, der har fået en mentorfamilie, har været anbragt i flere år – nogle næsten hele barndommen. Enkelte er "vokset" ud af anbringelse under mentorforløbet og er nu i efterværn. Og ingen af de anbragte ser ud til at stå foran hjemgivelse. Det kunne altså tyde på, at sagsbehandlere har haft et fokus i forbindelse med rekrutteringen på børn i langvarige anbringelsesforløb og uden en tæt voksenrelation (som fx en plejefamilie kan befordre).

Børnene og de unge italesætter det at være anbragt og deres konkrete anbringelsessted forskelligt. Generelt er der den aldersbetingede forskel, at de yngste er mindst formulerede omkring det, mens de ældste har mange og forskelligartede erfaringer at trække på, som de kan reflektere og udtale sig omkring. Og udsagnene er både meget positive og kritiske. En af de unge, som efter mange år på samme institution er flyttet i forbindelse med at overgå til efterværn, fortæller, at det nærmest var en sorg for hende at flytte fra anbringelsesstedet, og at det kun skete, fordi kommunen ønskede det. Der er indlejret en strukturelt betinget ustabilitet med forholdsvis flere flytninger og skift i anbragte børns liv, som de ikke selv er herre over, og som er med til at begrænse eller bryde relationer i barnets liv. Den unge fortæller:

... overordnet, så har jeg været vildt glad for institutionen. Og det var heller ikke mig selv, der valgte, at jeg ville flytte [fra institutionen], for det ville jeg ikke. Men jeg havde ikke så meget indflydelse på det. Så hvis jeg kunne, så ville jeg helt klart gerne bo her stadigvæk (...). Selvom det har været svært at forstå, hvorfor jeg ikke bare kunne bo hjemme hos min mor (...). For når man

er 10 år gammel, så er det ikke nemt at forstå, at ens mor elsker én, man at man stadigvæk ikke kan bo derhjemme (...). Jeg er så glad for, at vi flyttede hertil. Og at vi ikke blev skilt ad, os som søskende. (Mentorbarn)

Mens de familieprægede institutioner med børn på forskellige alderstrin af især de ældste også er forbundet med oplevelsen af uro og støj i hverdagen og mange børn, man ikke er relateret til, er der samtidig storesøstre og storebrødre, som ser en værdi i, at de har kunnet have en opvækst uden for hjemmet sammen med deres søskende.

En anden ung oplevede, at hendes tidligere anbringelsessted blev lukket ned og derefter genåbnet som en ny institution med ny ledelse og nyt personale. Det betød, at de pædagoger, hun tidligere havde kendt og knyttet sig til, forsvandt på en gang og med kort varsel og blev erstattet af andre. Man kan ikke forhindre, at organisatoriske udfordringer vil forekomme en gang imellem, men man kan overveje, om man i sådanne tilfælde kan hjælpe de berørte børn og unge med at håndtere udskiftningen i relationer, få sagt ordentligt farvel, måske bevare en livline for en periode, introducere gradvist til nye medarbejdere etc.:

Altså, mens at jeg har boet her, så lukkede det ned og åbnede op igen, hvor de fik nogle nye ejere og nogle nye pædagoger. Der er nogle af pædagogerne, som jeg havde knyttet mig rigtig meget til, og som jeg faktisk så som nogle venner eller en form for familiefigur, som var væk fra den ene dag til den anden. Dèr følte jeg et kæmpe tillidsbrud. Og lige pludselig, så var der nye ledere, og der var nye regler, og der var nye pædagoger (...). Det er fint, at der er nogle regler, så det skaber noget struktur i hverdagen og sådan noget. Men der er også nogle af tingene, der bare er totalt latterlige (...). For eksempel selvom jeg er over 18, og jeg bor i udslusningslejlighed, (...), hvis jeg tager i byen, så må jeg ikke komme hjem og sove, fordi så er jeg fuld, og så skal jeg finde et andet sted at sove. (Mentorbarn)

Også andre af de interviewede børn og unge har været anbragt to eller flere steder på interviewtidspunktet. En ung fortæller om det at have skiftet anbringelsessted flere gange og om at blive tilskyndet af kommune og plejefamilie til at tage på efterskole, men uden at føle sig parat til det:

Jeg var i plejefamilien i 12-13 år. Så skete der bare en masse ting. Så flyttede jeg så derfra og flyttede på efterskole, og så, da det var færdigt, så på opholdssted. Og så døde kontakten [til den tidligere plejefamilie] fuldstændig, altså (...). Det var også derfor, at det var lidt hårdt (...). Jeg vil ikke sige, det var mit valg, men jeg blev rigtig meget opfordret til det (...). Rigtig meget [af] min kommune og min plejefamilie. De mente, at det ville være godt for mig, fordi det var også på det tidspunkt (...), jeg var på vej ud af mit misbrug, så der havde jeg det rigtigt hårdt. De mente, at det ville være godt for mig at få tiden til at gå med noget og så gå på en efterskole (...). Jeg var slet ikke klar til det på daværende tidspunkt! (Mentorbarn)

Disse citater viser eksempler på, hvordan vilkårene for unge i anbringelse eller efterværn adskiller sig fra det, andre unge lever under. Næppe nogen forældre bifalder med glæde,

at deres unge kommer berusede hjem. Men mange vil sande, at det sker i løbet af ungdommen – og de fleste unge får alligevel lov til at sove hjemme med promiller i blodet. På udslusningsstedet er det ifølge den unge "no go". Det betyder, at den unge enten skal afholde sig fra at gå i byen og drikke alkohol eller selv skal finde et sted at sove ude i byen, hvilket ikke nødvendigvis er helt hensigtsmæssigt i forhold til at fremme en højrisikoadfærd hos den unge.

Og i det andet citat møder vi en ung, der oplever skift på skift på skift, men slet ikke føler sig klar til det og samtidig får en barsk erfaring med, at plejefamilien gennem det meste af hendes opvækst i øvrigt efterfølgende ikke ønsker kontakt med hende (fremgår ikke af citatet). I de fleste andre familier vil man formentlig ikke presse på for realisere et efterskoleforløb for familiens teenager, hvis den unge vedvarende ikke har lyst eller ikke føler sig klar til det.

En ung beskriver ensomheden ved at komme i efterværn, hvor hun bor alene i en lille hybel. For hende er mentorfamilien en kilde til aktivitet og indhold i et ungt voksenliv, der kan skille sig ud på en god måde i weekenden, når der ikke er en egen familie, der kan udfylde den rolle:

Det er okay at bo der. Det er bedre end plejefamilien. Men man kan godt blive lidt ensom af det. Det er derfor, at jeg godt kan lide at være ude med mine venner eller hos mentorfamilien i weekenderne. Ens mor og far er der ikke.
(Mentorbarn)

Nogle børn oplever at udvikle, hvad de selv oplever som stabile, støttende relationer til de voksne på anbringelsesstedet. En af de unge i efterværn fortæller, hvordan hun trin for trin er blevet bedre til at klare sig selv, tage i skole hver dag, komme hjem, lave mad – men alligevel godt kan have brug for nogle voksne at vende livet med, lige som de fleste andre unge har mulighed for derhjemme:

Men for mig er det dejligt, at der altid er nogen, som man kan gå til, hvis man har brug for det (...). Jeg havde brug for mere støtte, da jeg var yngre (...). I starten så jeg dem bare som pædagoger, som bare skulle komme og få deres løn. Nu ser jeg dem som venner, som jeg kan snakke med (...). Jeg føler, at de ikke kun kommer pga. deres arbejde. De vil os gerne (...). Nu har jeg fået en relation til dem og lært dem at kende. (Mentorbarn)

De fleste af de unge fortæller, at de flere gange i deres anbringelsesforløb har måttet sige farvel til pædagoger, de har været knyttet til. Et af mentorbørnene beskriver, hvordan hendes tre tidligere kontaktpædagoger har fået nyt arbejde én efter én, og at hun ikke længere har nogen på anbringelsesstedet, hun føler sig knyttet til. Et andet mentorbarn beskriver savnet i forbindelse med kontaktpædagogens ophør således:

Der var en pædagog, jeg var meget glad for. Da hun rejste, var det virkelig hårdt. De voksne gør jo alt det, min mor ville gøre (...). Der blev jeg virkelig ked af det. Jeg tror, det er lidt svært at forstå, hvor ked af det, man kan blive, for det er jo bare en pædagog (...). Men det kommer til at fylde mega meget. Der er jo nogen, man kan meget bedre med end andre. Og det bliver også lidt som sådan en reservemor. (Mentorbarn)

Efter tabet af yndlingspædagogen er hun nu i efterværn og har fået bevilget nogle timer om ugen, hvor hun kan komme på sit tidligere anbringelsessted, snakke med de voksne, vaske tøj, spise med osv. efter eget behov:

Jeg kommer oftest, når der er nogle voksne, som jeg godt gider at være sammen med (...). For hvis jeg kommer en dag, hvor der er tre vikarer, som jeg ikke kender, så er det ikke så sjovt at være her (...). Og så har jeg også været her en del i eksamensperioden. Fordi jeg som sagt synes, det er meget lettere at læse op her. (Mentorbarn)

Alt i alt fremkommer mentorbørnene med meget forskellige udsagn om det at være anbragt, og hvordan det påvirker muligheden for stabile relationer:

- Anbringelsesforløbet kan over årene være præget af mange skift i det sted, man bor, uden at den anbragte har særlig megen indflydelse på, hvad der sker
- Flytninger og organisatoriske omlægninger betyder i mange tilfælde en udskiftning af både børn og voksne på anbringelsesstedet og bidrager herved til ustabilitet og brud i barnets liv og relationer
- Nogle anbragte oplever at blive valgt fra af de professionelle voksne, de tidligere har været knyttet til, fx hvis de flytter fra en plejefamilie
- Hverdagsvilkårene som anbragt er på nogle punkter meget anderledes end for andre børn, fx i forhold til hjemkomsttider, muligheden for at gå i byen, deltagelse i fritidsaktiviteter, adgangen til fortrolige voksne
- Unge tidligere anbragte er relativt udsatte i forhold til at opleve en eksistentiel ensomhed.

Disse forhold giver en kontekstuel forståelse af, hvad det er, en mentorrelation potentielt kan bidrage ind i, og hvilke udfordringer i barnets eller den unges liv, som mentorrelationer kan være med til at mindske eller kompensere for. Det giver børn og unge et potentiale for at udvikle langvarige relationer, som ikke er knyttet til bestemte arbejdspladser og bestemte stillinger, men kan følge barnet og den unge på frivillig basis, både under anbringelsen og på langt sigt, hvis der er grobund for det.

4.2 De første møder med mentorfamilien

Mange af mentorbørnene har naturligvis forestillinger om den mentorfamilie, de bliver matchet med, men som de endnu ikke har mødt. Forinden første møde har alle mentorbørn fået en lille beskrivelse af deres kommende mentorfamilie, fx som et lille brev med et par billeder eller en lille videohilsen, så de stille og roligt kan forberede sig på, hvem de skal møde. En del af mentorbarnets mentale forberedelse er, at mentorbarnet laver en tilsvarende introduktion til familien om sig selv, evt. i samarbejde med kontaktpædagogen.

En af de overraskelser, vi erfarede via interviewene til midtvejsevalueringen, var, hvor grænseoverskridende mange af de anbragte børn og unge syntes, det var at skulle møde mentorfamilien: *"Jeg var rigtig nervøs – men det stoppede hurtigt"*, siger et mentorbarn. Det svære er ikke det at sige ja til at få en mentorfamilie eller matchningsprocessen, hvor barnet eller den unge mødes med projektlederen fra kommunen og fra organisationen

Mentorbarn og fortæller om sig selv og sine ønsker. Det er det/de første fysiske møde(r) med mentorfamilien, der udfordrer mentorbørnene følelsesmæssigt, også selvom kontaktpædagogen er med. Dernæst det at møde mentorfamilien alene efterfølgende og dermed skulle være mere "på" i mødet med familien.

Til at begynde med, sådan de første par gange – der kan det godt være lidt svært at bryde isen (...) og sådan lige finde ud af, hvad de er for nogen og lige lære dem at kende. Jeg prøvede bare på at åbne mig op og være mig selv. (...) og har fundet ud af: "Nå, de var ikke så farlige alligevel". (Mentorbarn)

(...) Jeg begyndte jo bare at forsikre mig selv om, at det her det var noget, de gerne ville. Og jeg synes jo også, at det var rart at være sammen med dem (...). Det var svært til at begynde med, men efterhånden syntes jeg, det var en super dejlig lettelse. Jeg var glad, hver gang jeg kom hjem derfra, og jeg tænkte: "Det var fandeme hyggeligt i aften. Jeg er glad for, at jeg tog afsted". (...) (Mentorbarn)

Nogle af børnene fortæller, at de næsten ikke kunne sove natten før første møde, og hvordan nervøsiteten prægede dem, så de havde svært ved at sige noget som helst under mødet, men at det var en dejlig støtte at have kontaktpædagogen med:

Min kontaktperson var med til første møde, og det var trygt for mig. Det kræver jo tid at lære nogle andre at kende eller at få nogle nye mennesker ind i sit liv. Det er jo en proces, som man skal lige være forberedt på. (Mentorbarn)

Flere mentorbørn fortæller, at de godt kunne mærke, at mentorfamilien havde tænkt over, hvordan det første møde skulle forløbe. Der var typisk først en lille snak over en kop the eller noget saft, og så havde mentorfamilien forberedt en aktivitet, de i fællesskab kunne være sammen om, uden nødvendigvis at skulle tale sammen eller se hinanden i øjnene hele tiden. Så der blev bagt pandekager, spillet spil, lavet bål i haven, passet kæledyr osv.

Mentorbørnenes fortid og opvæksterfaringer fornægter sig ikke og er med til at påvirke deres forventninger til og oplevelse af mødet med familien. For eksempel fortæller en af de unge, at hun efter mange år i anbringelsessystemet og mange år med svigt og tunge konflikter i familien har svært ved at have tillid til andre voksne – også mentorfamilien: *"Altså, det er jo ikke sådan, at jeg tænker, at min mentorfamilie er nogle dårlige mennesker, som "stab me on my back". Men det er bare sådan, min mentalitet er (...), man beskytter sig selv".*

En anden ung fortæller, at hun overvejede, om hun ville *klinge med dem fra starten af*, eller om hun var nødt til at skulle finde nogle nye? Hermed rejser hun en generel udfordring ved det at matche mennesker, der ikke kender hinanden, til at indgå i en relation, der er tiltænkt til også at kunne blive følelsesmæssigt nær. Og hvad gør man som mentorbarn, hvis man ikke føler sig komfortabel i relationen? Som også skrevet i kapitel 3, er det de voksnes ansvar, og projektparterne har været enige om, at såfremt et mentorbarn giver udtryk for ikke at føle sig tilpas i samværet med mentorfamilien, hjælper alle parter omkring barnet med at belyse og evt. afslutte relationen, hvis det er barnets ønske. Virkeligheden indikerer imidlertid, at det kan være vanskeligt at få fuld åbenhed omkring

det, og mentorbørnene (og mentorfamilierne) fortæller, at det er svært at tale om. Det er et stort ansvar at tage på sig som barn eller ung, og derfor er det vigtigt, at de voksne omkring mentorbarnet er opmærksomme på, hvordan barnet trives i relationen og hjælper barnet med at reflektere og sige fra.

Samtidig er det vigtigt at være klar over, hvad en evt. modstand på mentorrelationen handler om. Er mentorbarnet faktisk utilpas i samværet med mentorfamilien – eller er der andet på spil? En af de unge fortæller om sine psykiske udfordringer. De kommer bl.a. til udtryk i tilbagevendende angstanfald, indadvendthed og manglende mod på fx bare det at komme ud af hjemmet og være sammen med andre mennesker, og at det hjalp hende, at mentorfamilien kunne rumme, at hun havde det sådan:

Jamen, der var jo mange gange, især i starten, hvor jeg simpelthen blev nødt til at melde fra, fordi jeg havde så meget angst. Jeg kunne ikke komme ud af min dør, og det var bare rigtig, rigtig svært. Og der var de ikke sådan, blev sure over det eller blev irriterede: "Det er helt okay. Du skal bare tage din tid. Vi er her for dig uanset hvad". De var meget forstående over for det. (Mentorbarn)

Og i dag efter to år med mentorfamilien kan den unge meget nemmere komme ud af døren, selv tage offentlig transport, føre en almindelig samtale med mennesker, hun ikke kender, invitere nogen hjem til mad og selv tage ansvar for mange flere ting i hverdagslivet. Hun betragter samværet og dialogen med mentorfamilien som et vigtigt bidrag til den positive udvikling.

Nogle mentorbørn har erfaringer med relationsdannelse, der gør, at de kun langsomt overgiver sig til nye mennesker. Et mentorbarn siger, at "det tager tid for mig at blive tryk. Det er en proces for mig". Men når møderne med mentorfamilierne med tiden bliver flere og flere, erfarer de fleste mentorbørn, at de bliver trygge i samværet. Trygheden i relationen kommer til udtryk i, at mentorbørnene tillader sig selv at slappe af sammen med mentorfamilien, og at deres hjem bliver et sted, hvor man kan komme og lade op og give sig selv et pusterum fra livet på anbringelsesstedet og ikke behøver at have alle alarmklokker slået til. For et mentorbarn kommer det til udtryk ved at:

I begyndelsen var det grænseoverskridende. Nu føler jeg virkelig, jeg er hjemme. Jeg ligger nu på sofaen og hygger. (Mentorbarn)

For at nå derhen, hvor mentorbarnet har vænnet sig til de nye omgivelser og til relationen, kræver det stor opmærksomhed fra mentorfamiliens side på at tilrettelægge besøgene på en måde, som imødekommer mentorbarnets behov. Mentorbørnenes usikkerhed ved at møde mentorfamilien gør det således vigtigt, at især de første møder er rigtigt godt forberedt. De voksne skal aflaste børnene ved at tage ansvar for at holde dialogen i gang, og for at samværet flyder på en måde, der er tryk og ukompliceret for barnet, og hvor der ikke nødvendigvis stilles så mange krav til samtalen.

4.3 Skolegang set fra mentorbarnets perspektiv

Qua deres alder står børnene på nogle meget forskellige trin skole- og uddannelsesmæssigt. Noget af det, der bliver tydeligt i interviewene, er, at alle børnene lyder til at have reflekteret over skole eller uddannelse sammen med deres kontaktpædagoger, måske også med deres forældre og nu også med deres mentorfamilie. Alle de største børn og unge har således også nogle ret klare forestillinger om, hvad de gerne vil gennemføre skole- og uddannelsesmæssigt. Flere af de ældste er i gang med STX eller HF. Det betyder ikke, at skolen falder alle lige let. En af de unge, som har svært ved at finde motivationen til den faglige del, men til gengæld har gode venner i skolen, siger:

Jeg synes, det er så kedeligt. Hver morgen tænker jeg bare, at jeg ikke gider skole. Det er kun for det sociale, at jeg tager afsted. (Mentorbarn)

Andre af de unge fortæller, at de har fået meget hjælp af deres mentorforældre til at snakke om uddannelse, og nogle af dem har haft mentorforældrene med på åbent husdag på uddannelsesinstitutioner, til studievejleder etc. En af de unge har fået hjælp til at komme på efterskole, og at mentorfamilien faktisk har kontaktet hendes sagsbehandler for at sætte skub i den proces.

De unge fortæller også, at de oplever, at mentorfamilierne er meget nysgerrige på deres tanker om skole og uddannelse (hvilket vi også kommer ind på i kapitel 5 om mentorfamilierne). Nogle får hjælp til konkrete lektier, andre har en ugentlig opfølgning pr. telefon, hvor de også lige samler op på, hvad der sker i skolen, og om der er brug for støtte. Der er dog også et par unge, som oplever, at mentorfamilien vil lidt for meget ind over skoleting. De har signaleret, at de ikke har lyst til at sidde og lave lektier sammen med mentorfamilien, men at de gerne vil have mulighed for at ringe og spørge om råd. I interviewet lyder det både som et ønske om at kunne klare skolearbejdet selv, men måske også som en beskyttelse mod en oplevet sårbarhed, og at det på interviewtidspunktet er for grænseoverskridende at skulle dele sine skoleopgaver og skoleudfordringer med mentorfamilien – endnu.

Alt i alt er det dog en væsentlig pointe, at der er fokus på skole og uddannelse hos alle teenagerne, og at børnene og de unge anerkender vigtigheden af det.

4.4 Indblik i en normal familie

En dimension, som karakteriserer mentorrelationen, er oplevelsen af at være i en helt "normal familie", som flere af mentorbørnene selv betegner det. Og normalitet er i denne kontekst ikke den hverdag, mentorbarnet har på anbringelsesstedet. Det er derimod det, der udspiller sig i mentorfamilierne i al sin forskellighed, og som for mange mentorbørn står som prototypen på en helt almindelig familier. Noget, de ikke selv har haft mulighed for at være en del af, men som de har længtes efter at opleve.

Så når mentorbørnene fx fortæller om samværet, og hvorfor de har valgt at få en mentorfamilie, så siger de bl.a., at de gerne vil opleve en helt almindelig familie. Et par af de unge med anden etnisk baggrund end dansk tilføjer, at de gerne vil opleve familielivet i en dansk familie – hvordan er man sammen og om hvad? Mentorbarnet skal så vidt muligt

indgå i familiens dagligdag og de rutiner, familien har. Det kan være at spise sen weekendmorgenmad sammen i nattøj, gå en tur sammen søndag eftermiddag, tage i sommerhus, på familiebesøg eller bare være i hjemmet osv. Det vigtige er ikke så meget, hvad man gør, men at mentorbarnet deltager i det, familien gør, og oplever at være en del af det. Et mentorbarn siger: *"... man får også et indblik i andres hverdag, og hvordan de opfører sig (...), så kommer man ind i en helt normal familie, som ikke er pædagoger eller noget som helst. De er bare helt normale"*.

Mange af mentorbørnene føler, at de skal leve op til en eller anden usynlig og udefineret standard for en normalfamilie – en standard, som de er helt bevidste om ikke selv at repræsentere. Et mentorbarn følte fx, at hun ikke var lige så godt opdraget til det, man kan kalde almindelige normer for god opførelse: *"Jeg kunne slet ikke spise lige så pænt som dem"*. En anden fortæller, at hun er helt bevidst om, at hun opfører sig anderledes velopdraget, end hun gør i det daglige på institutionen: *"Jeg er mere ordentlig hos dem, taler lidt pænere"*. Det indikerer, at mentorbørnene allerede i udgangspunktet føler sig stempet som anderledes og uden for normalen. En af de unge fortæller, at hun var meget nervøs omkring, hvordan mentorfamilien ville håndtere *"den slags mennesker, hvis man kan sige det sådan"*, og hvordan det ville være at være hjemme hos dem.

For mange mentorbørn adskiller hverdagslivet i mentorfamilien sig markant fra det hverdagsliv, de selv kom fra i deres egen familie, og nogle af mentorforældrene oplever, at mentorbarnet formelig suger til sig af oplevelser og adfærd. En mentorfamilie fortæller, at de har gjort *"det der helt almindelige, som en familie gør"*. Et mentorbarn beskriver, hvordan det er en lettelse at være i det, hun betragter som en helt almindelig familie, og som måske er kedeligt for andre børn og unge, men som for hende har den store værdi, at samværet er roligt og forudsigeligt og derfor trygt for hende:

Nu voksede jeg jo op i et ikke særlig godt hjem, så for mig var det jo det der almindelige familiehygge, som jeg synes var specielt, som de eller nogle andre personer måske ikke ville synes. Det der med bare at se fjernsyn sammen eller spise aftensmad sammen eller ikke skændes hver dag. Det synes jeg var dejligt. (...). Det var jo de samme rammer. Jeg vidste, hvor jeg havde dem, og hvad de var for nogle mennesker, og hvordan de ville reagere, hvis det ene eller det andet skete. Det vidste jeg aldrig med mine egne forældre ... (Mentorbarn)

Sagsbehandlerne, som kender børnenes biologiske familier, nævner ofte normalitetsperspektivet i den kontekst, hvor en mentorfamilie kan byde på noget, barnet ikke finder i egen familie: *"Mentorfamilien har noget andet at kunne byde ind med. De vil kunne vise den unge nogle ting, da det er en helt almindelig familie"*.

Det at komme i mentorfamilien kan således både fremme oplevelsen af at være stigmatiseret og af ikke at høre til blandt helt almindelige familier. Men det kan også give barnet eller den unge et incitament til at ville være en del af dette familieliv og få ressourcer frem i barnet. Flere af de professionelle vurderer, at mentorbørnene ofte gør en mental indsats for at opføre sig på den måde, de forestiller sig, at man bør gøre, når man er ude blandt andre. Derfor kan det også kræve mere energi af mentorbarnet at være i mentorrelationen, end man måske som voksen lægger mærke til. En mentorforælder fortæller

om en dag, hvor de havde mentorbarnet med til en stor familiefest, en kendt tradition for dem, men helt nyt for mentorbarnet:

Hun var i godt humør, da vi kom. Vi kom ned, og hun kender jo ikke nogen af dem, som kommer, men var stadigvæk meget åben over for det. Og hun har sagt før, hun kan ikke fordrage fisk (...). Og så til forret, så var der jo tilfældigvis fisk. Og jeg sad ved siden af hende, og hun guffede simpelthen det her fisk i sig. "Men det smager jo fantastisk". Hele den der oplevelse af, hvad det var for noget mad. Og så var der sang og tale, og hun fik mere god mad. Folk snakkede til hende og var glade. Vi gik derfra, og hun snakkede, og hun snakkede og kom ud af huset derude. Og så lige pludselig var det som om, at bæggeret var fyldt, og så lukkede hun fuldstændig i. Så sagde hun: "Nu kan jeg ikke mere, og så sov hun hele vejen hjem". (Mentorforælder)

En særlig del af familielivet knytter sig til traditionsbundne fejring, som fx fødselsdage og jul. Nogle mentorbørn tilkendegiver, at det fx er vigtigt for dem at være hjemme i deres egen familie og ikke hos mentorfamilien juleaften, eller når de selv eller deres søskende holder fødselsdag. "Der, hvor jeg skulle hjem til min mentor, så var det min søsters fødselsdag, og jeg kunne jo ikke gå glip af lagkagen!". Andre har holdt ekstrafødselsdag med mentorfamilien, fået hjælp til at forberede egen konfirmation, deltaget i store begivenheder i mentorfamiliens udvidede familienetværk. Et mentorbarn fortæller om en pudsigt oplevelse, hun havde den første jul, hun kendte sin mentorfamilie:

Min mentormor kom i december måned (...) med sådan en pakkekalender med 24 små pakker i. Og jeg har ikke prøvet sådan at få sådan noget før, overhovedet, så det var sådan lidt nyt for mig. Så siger hun: "Der er 24 pakker i. Det er meningen, du skal åbne en om dagen". Jeg var bare sådan: "Nååå, okay. Det er da dejligt". Og lige så snart hun var trådt ud ad døren, så flyver jeg over til de der pakker der og pakker dem alle sammen op, fordi jeg bare ikke kunne vente. Jeg var SÅ spændt. Altså, jeg kunne slet ikke vente. Og så næsten efter, at jeg er blevet færdig med at flå dem alle sammen op, så skriver hun til mig: "Vil du ikke sende et billede af pakkerne, [mentorfar] vil gerne se dem?". (...) Så prøver jeg sådan at pakke pakkerne ind igen, sådan så at de er nogenlunde. Det ligner bare ... altså, man kan godt se, de havde været revet op. Fordi jeg havde ikke bare pakket dem op. Jeg havde flået dem op (...). Så jeg snakker med min pædagog om det, så siger jeg: "Jeg er kommet til at gøre noget dumt", og så fortæller jeg hende det. Og så flækker hun bare af grin og siger: "Det er fandeme sødt, det skal du sgu ikke være pinligt berørt over. Du er nødt til at være ærlig over for dem". Og så måtte jeg så fortælle dem, at jeg var kommet til at flå dem alle sammen op på en gang. Og det synes de jo bare var sjovt og sødt, så det grinede vi af, og det snakker vi stadigvæk om den dag i dag. (Mentorbarn)

Oplevelsen er rørende, for den her store teenagepige har aldrig prøvet at få en gavekalender. Og samtidig kommer der en læring i situationen, dels at pædagogen tydeligt signalerer til hende, at det er hun nødt til at stå ved over for mentorfamilien og fortælle dem.

Dels at hun får den erfaring, at det, der føltes lidt pinligt, nu også er en fælles sjov oplevelse, som hun og mentorfamilien sammen kan kigge tilbage på og grine af – en del af deres fælles historie.

Man kan forvente, at det indblik i normaliteten, som mentorbørnene får, udvikler deres blik for, hvordan et familie- og voksenliv kan se ud, i og med at de får tilbudt andre perspektiver end dem, de kender hjemmefra og fra institutionen. Når udviklingen sker i et støttende og anerkendende miljø, bidrager det til, at det bliver en positiv oplevelse for mentorbørnene selv at tage del i normaliteten.

Hvorfor var det ikke sådan hos min egen familie?

Mødet mellem det familieliv, mentorbørnene kender fra deres eget barndomshjem, og det familieliv, de møder i mentorfamilien, kan være kompliceret at håndtere. Man kan som udenforstående tænke, at barnet bare skal tage imod mentorfamiliens åbne arme. Men i praksis kan mødet med mentorfamilien fremprovokere en erkendelse i barnet om, at sådan et familieliv er muligt for de fleste børn, der vokser op i en almindelig familie – men det er ikke noget, de i nævneværdig grad selv har fået del i i deres barndomshjem. Fra andre undersøgelser ved vi, at det kan være smertefuldt for barnet at indse dette (se fx Tonsberg, 2019). En kontaktpædagog forsøger at se oplevelsen med barnets øjne således: *”Hvis det her er en familie, og det er hyggeligt og rart, hvorfor var det så ikke sådan hos min egen familie?”*. Kontaktpædagogen ser en potentiel risiko for, at det kan være så svær en oplevelse af håndtere, at mentorbarnet, frem for at bearbejde følelsen, *”lukker ned”* for at begrænse det smertefulde i erkendelsen.

Der er flere mentorbørn, som giver udtryk for det svære i netop erkendelsen af, at de aldrig selv får det helt ligesom mentorfamiliens egne børn, men altid vil have en anden placering i familien. En af de unge beskriver det på denne måde: *”Det kan godt være svært nogle gange, at man ikke bor hos sin familie, som man godt kan blive ked af det over”*. Hun har ikke haft overskud til at snakke med mentorfamilien om disse følelser endnu, *”men det kommer nok”*, siger hun. En anden af de unge siger:

Det, som kan være svært, er, hvis de har et barn, og man ved, at de får lov til at bo derhjemme, og det gør man ikke selv. Det kan man godt blive lidt ked af det over nogle gange. (Mentorbarn)

4.5 Betydningen af ro i mentorfamilien

Til denne evaluering er der primært interviewet børn og unge, der er anbragt under institutionaliserede former, og som derfor bor sammen med flere eller mange andre børn og unge. Allerede i midtvejsrapporten var der indikationer på, at alene det at være i et stille og roligt privat hjem gør det at komme i en mentorfamilie til noget særligt for mentorbørnene. En af de unge beskriver en mentorfamilie som *sådan et sted, man kan komme ud og få lidt ro, særligt når der er meget larm med alle de her børn*. En anden af de unge fortæller:

Jeg synes, det er rart at være hos min mentorfamilie, for der er mere ro. Når man er 13 børn her, og der kun er én derovre (...). Man kan mærke en kæmpe

forskel på, om vi er 9 børn, 13 børn eller 5 børn hjemme (...). Det er også derfor, at jeg for det meste er på mit værelse her på anbringelsesstedet. (Mentorbarn)

En anden ung, der er i en relativt nyetableret mentorrelation, da hun bliver interviewet, har netop sovet hos mentorfamilien for første gang, og hun siger tilsvarende: *"Det var rart at stå op til ro og bare komme ud og sætte sig i sofaen uden at skulle lave en masse og sige til børnene, at de skal være stille"*. De unge er fælles om at betegne de yngre, som de bor sammen med, som "børnene".

På en del anbringelsessteder bor yngre og ældre børn helt bevidst sammen. Tanken var, da institutionerne blev etableret, at der skulle være en ikke for stor børnegruppe, gerne på tværs af alder, sådan at institutionerne kunne fremstå mere familieagtige som et billede på det gode liv (Christiansen & Anton, 2020). Når man indretter døgntilbuddene med tværgående aldersgrupper, tilgodeser det samtidig muligheden for, at søskende kan være anbragt sammen på tværs af alder. Ingen af de yngste børn, vi har interviewet, forholder sig til denne måde at bo på. Men flere af de ældste unge fortæller, at "børnene" er støjende, forstyrrende og opmærksomhedskrævende – formentlig præcis ligesom mange andre storesøstre og -brødre oplever deres mindre søskende.

Mentorbørnene fortæller derfor over én kam, at de nyder at være i en familie, hvor der er færre mennesker til stede, færre behov at skulle indrette sig under, og at de nyder muligheden for at have samvær med den samme voksen eller tilmed to voksne over lang tid, sådan at der skabes et rum af rolig tilstedeværelse:

At få en mentorfamilie er som et frirum, hvor man kan være uden de andre børn (...) Det giver ro i hovedet. (Mentorbarn)

Især nogle af unge kunne tænke sig at bo under former, hvor der var færre andre børn og unge til stede i hverdagslivet. En af de unge, der netop bor på et mindre anbringelsessted med få andre unge og dermed også med relativt færre voksne tilknyttet, fremhæver netop betydningen af roen på stedet: *"Det er et lækkert sted. Dejligt stille"*.

Mentorbørnene fremhæver også, at det at være i en mentorfamilie, hvor der ikke er mange andre børn til stede samtidig, giver mentorbarnet mulighed for at stå mere tydeligt frem og ikke forsvinde i mængden af børn og unge, som har et behov for de voksne på institutionen, men at blive set individuelt. Det at have *"nogen, der tænker på lige dig og kun skal tænke på dig og ikke 11-12 andre børn"*, siger et mentorbarn. De fortæller, at det er dejligt at være i centrum, at det er nemmere at blive set som det menneske, man er, og med den personlighed, man har.

En af de unge fortæller, at det at være alene med mentorfamilien er *specielt og hyggeligt*, når hun sammenligner med, hvordan det er på anbringelsesstedet, og hvordan det er hjemme hos forældrene, hvor der er mange søskende:

Det at have en voksen for sig selv - det er rart! For her på institutionen har man ikke en voksen for sig selv. Og når man har så mange søskende som mig, så har man heller ikke en voksen for sig selv. I hvert fald ikke ret tit. Så kan man snakke med dem [mentorfamilien] om ting, som alle andre ikke skal vide. (Mentorbarn)

Et af de mentorbørn, der er blevet matchet med en mentorfamilie, hvor en af forældrene selv har været anbragt uden for hjemmet som ung, oplever, at deres fællesskab omkring anbringelse giver en større forståelse mellem dem, som hun har svært ved at få i relationen til de professionelle på anbringelsesstedet:

Jo, jeg føler, at hun forstår mig lidt bedre end de voksne her. Jeg ved ikke hvorfor, men de har bare ikke været igennem de samme ting, som jeg har været, da jeg var lille. Det har min mentormor – lidt i hvert fald, da hun var på min alder nu. De her voksne har jo altid boet hjemme hos deres forældre og har nærmest fået alt, hvad de vil have, og måske haft en eller to søskende og ikke syv (...). De her voksne, de siger bare, "det forstår jeg godt". Men det gør I jo ikke! (Mentorbarn)

Et andet mentorbarn føler, at hun for første gang i sin teenagealder bliver mødt og forstået i psykologisk forstand, hvilket tydeliggøres for hende, efter at mentorfamilien har været til fagligt foredrag og sparring for mentorfamilier i organisationen Mentorbarn. Hun siger:

Mentorfamilien havde været til møder og foredrag. Efter det, så følte jeg, at de bedre kunne forstå mig. Jeg boede jo på opholdssted, og det vidste de jo ikke noget om. Hvordan JEG havde det, kunne de bedre forstå bagefter. (Mentorbarn)

Hun beskriver, hvordan hun efterfølgende har snakket meget med mentorfamilien om oplevelsen af at blive set, fordi mentorfamilien har kunnet spejle hende, og også af, hvordan dialogen med mentorfamilien har givet hende en meget bedre forståelse af sig selv – herunder hjulpet hende til at fokusere på og styrke nogle af hendes positive sider.

Alt i alt er der indikationer på, at når mentorbarnet kan mødes med mentorfamilien i ro og fred, kan det skabe en tryghed, der er fremmende for relationsdannelsen. Og det hjælpes ifølge mentorbørnene på vej, når mentorfamilien evner at være rummelig, favnende, spejlende og ikke-dømmende. En sidegevinst ved mentorforløbene er, at mentorbarnet får et eget rum med fysisk og mental ro. Ro til at gear ned mentalt og sænke kroppens og sindets alarmberedskab og ro til at reflektere og tage nye input ind.

4.6 At blive mødt som ligeværdigt menneske

En dimension, der viser sig i interviewene med mentorbørn og unge, er, at flere fremhæver, hvordan de føler sig hørt, set og anerkendt i deres mentorrelationer. Især nogle af de ældste unge oplever, at de kan have svært ved at få opbygget stabile relationer til deres kontaktpædagoger. De oplever, at det ofte er nødvendigt at tilpasse sig fællesskabets kollektive behov, og det bliver nemt mindste fællesnævner. Derfor kan det være svært at opleve sig selv som en unik person med unikke ønsker til hverdagslivet og til fremtiden.

Her kontrasterer flere unge til, når de er i mentorfamilien, hvor der er mulighed for at folde sig ud som enkeltindivid, blive set, som den man er, og have den voksnes udelte opmærksomhed. En ung italesætter det således: "Nogen, der tænker på lige dig og kun

skal tænke på dig og ikke 11-12 andre børn". For nogle er det opfyldelsen af et længe næret behov for som eneste barn at have voksnes fulde opmærksomhed.

I mentorfamilien oplever nogle af mentorbørnene ud over at blive mødt som en individuel person med egne værdier og behov også, at de bliver mødt ligeværdigt og på lige fod med andre medlemmer af familien, når det gælder krav, privilegier og muligheder. En mentorforælder betegner det som *"at blive mødt som det menneske, man er"*. Og en ung siger, at selvom hun faktisk godt kan gå til de voksne på anbringelsesstedet, begynder mentorforældrene nu at spille rollen som voksne fortrolige, hun kan gå til som ligeværdige og ikke som professionelle. Det betyder noget for hende, at der er en gensidighed i relationen:

Det er for det første, fordi jeg har min mentormor og mentorfar. Og så for det andet fordi sådan som pædagogerne, de er (...) De er meget professionelle (...), hvis jeg føler, at jeg gerne vil snakke, hvis jeg er ked af det eller sådan noget, så vil jeg gerne snakke med et menneske, som også måske fortæller om sig selv. (Mentorbarn)

At spejle sig og blive spejlet i relationen

Mentorfamilien kan også tilbyde en relation, som mentorbarnet kan *spejle sig selv i*. Hvordan er jeg i forhold til andre? Hvad byder livet i mentorfamilien på af adfærd og holdninger, som mentorbarnet kan lade sig inspirere af, hvad enten det bliver at efterligne eller at tage afstand. En af de unge fortæller om en positiv oplevelse af at kunne bruge mentorfamilien til at finde sig selv:

Min mentorfamilie hjalp meget med at finde mig selv og fremhævede det. De viste mig en del af mig, som jeg gerne ville beholde. De sagde også, når jeg var en idiot. Så lærte jeg, at det ikke var super smart. Så lader jeg være med det. (...) (Mentorbarn)

Mentorfamilierne er generelt meget opmærksomme på, hvad det er, de selv står for, og hvad det er for et hverdagsliv og dertilhørende værdier, de gerne vil invitere mentorbarnet ind i. En sagsbehandler formulerer spejlingspotentialet således:

Det gode ved en mentorfamilie er den vedvarende kontakt, og at mentorbarnet kan spejle sig: Hvordan er det hjemme hos andre børn? (Sagsbehandler)

Hverdagslivet sammen med leg og spil, fritidsaktiviteter, indkøb, madlavning, rengøring og oprydning, familiebesøg osv. er en platform for at videregive sin familiekultur. En mentorforælder var selv på institution som teenager og fortæller, at hun gerne vil udgøre et positivt spejlbillede som inspiration for et barn eller ung:

At være et spejlbillede og kunne vise, at alting kan godt gå fint. (Mentorforælder)

4.7 Frivilligheden er vigtig for mentorbarnet

Som vi skrev i midtvejsrapporten, er der mange af de ældste unge, der reflekterer over, at mentorrelationer bygger på en frivillig indsats. Her bliver det tydeligt, at de fleste har

været i offentlige indsatser gennem mange år, og at deres voksenkontakter ud over egen familie primært består af fagpersoner, der får løn for at være sammen med dem. Et af mentorbørnene har oplevet, at en tidligere aflastnings- og plejefamilie gik meget op i penge. I hendes perspektiv kunne der ikke ske noget i aflastnings- og plejefamilien, uden at der var penge indblandet, fortæller hun i en dialog om hendes forløb:

Aflastning er en familie, som man kan komme til, hvis ens forældre har brug for en pause. Familien tjener penge på det. Jeg har haft det lidt mærkeligt og træls med at være en pengeautomat. Plejefamilien gik meget op i penge.
(Mentorbarn)

Andre af børnene udtrykker sig ambivalent. På den ene side kritiserer de det pædagogiske personale, fordi de får løn for deres arbejde, nærmest som en automatisk kritik, og måske fordi at anbringelsesstedet i denne evaluering af mentorbørnene hele tiden sammenlignes med mentorfamilien. Og samtidig anerkender mentorbørnene den gode relation, de fleste af dem rent faktisk har eller har haft til udvalgte pædagoger: *"Min kontaktpædagog og jeg bliver bedre og bedre venner"*, siger en af de unge. Flere fortæller af sig selv, at det har stor betydning for dem, at en mentorfamilie ikke er lønnet, men stiller sig til rådighed frivilligt:

Det var også en ting, der gjorde, at jeg sagde ja til mentorfamilien. Det var, at jeg vidste, at (...) det er noget 100 % frivilligt, de gjorde fra hjertet af. Det var ikke noget, de bare gjorde for pengenes skyld (...). Det betød rigtig meget for mig. Det var ligesom en bekræftelse for mig, at det var mig, de ville. At der ikke var nogle andre intentioner om det. Det var rent og skært frivilligt. (Mentorbarn)

Nogle af mentorbørnene undrer sig over, at mentorfamilierne overhovedet gider, når de ikke får penge for det. *"De vil mig, bare fordi jeg er mig – de får ikke noget for det"*, siger et mentorbarn med undren. Nogle af dem og spørger mentorforældrene eller deres børn, hvorfor de melder sig som frivillige. De har faktisk svært ved at forstå, at nogen kan gøre det af egen fri vilje. Egelund og Jakobsen, som gennemførte en dybtgående undersøgelse af livet for børn anbragt på institution, konkluderer, at anbragte børn ikke er vant til at tage et valg af, om de vil en relation. Det er der som regel andre, der gør for dem (Egelund & Jakobsen, 2009). Børnene er så vant til, at næsten alle voksne omkring dem består af professionelle, der får løn for det, de gør. For omsorgspersonerne er det et arbejde, uanset hvor søde og empatiske de er, og de går hjem fra institutionen hver eneste dag. For børnene er institutionen hjemmet – ikke noget, de kan vælge at gå fra.

Også sagsbehandlerne er bevidste om, at frivilligheden sender et særligt signal til børnene, som er attraktivt, fordi det giver barnet en følelse af at være valgt til:

... mit håb var, at hun kunne finde nogle, der ville hende, fordi hun var hende, og ville det frivilligt. Og at det kunne give noget, at der var nogen, der ville hende uden at få penge for det. Det kan man jo sige, er styrken i det her.
(Sagsbehandler)

Lige så meget som frivilligheden er en styrke, er en ulempe ved frivilligheden dog, at mentorfamilien ud over den moralske forpligtelse ikke er bundet til at forblive en del af den unges liv. I takt med at mentorbarnet opbygger en tættere og tættere relation til

mentorfamilien, vil tabet af relationen blive større og større, hvis den bryder sammen, og det er et af sagsbehandlernes bekymringspunkter ved mentorbarnordningen.

4.8 Mentorbarnets oplevelse af relationsdannelsen

Mentorbørn har forskellige forudsætninger for at indgå i relationsdannelse. Vi ved fra forskningen, at der er en overforekomst af tilknytningsforstyrrelser hos anbragte børn, og at børn med tilknytningsforstyrrelser har meget sværere end andre børn ved at indgå i nye, tætte relationer (Hagelquist, 2012; Rushton et al., 2003). Det at styrke tilknytningskompetencen er en opgave, der kan kræver stor tålmodighed fra både mentorbarn og mentorforældre.

Netop i lyset af dette er det interessant, at flere mentorbørn sætter ord på, hvordan de oplever, at de langsomt, men sikkert kommer tættere og tættere på mentorfamilien. De kan også huske, hvordan det føltes i starten af forløbet, hvor de følelsesmæssigt oplevede sig på ukendt territorium. En af de unge fortæller, hvordan hun var helt uforberedt på at komme ind i en mentorfamilie, der tog imod hende med åbne arme og øste af deres følelsesmæssige overskud:

Altså, jeg kunne jo mærke kærligheden fra dag ét af. Mærke, at det her, det var noget, de ville. Men jeg tog lidt længere tid om at tage imod kærligheden, hvis man kan sige det sådan. De overvældede mig med kærlighed, og jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle tage imod det. Så jeg trak mig lidt til at starte med, fordi jeg var sådan lidt: Wow, alt det her kærlighed. Jeg ved slet ikke, hvad jeg skal gøre af det! (Mentorbarn)

En anden af de unge står et andet sted følelsesmæssigt, hvor hun er meget parat til at indgå i en ny relation og derfor på et relativt tidligt tidspunkt i mentorforløbet beskriver, hvordan hun føler en gensidig og meget tæt tilknytning. Og som man kan se af citatet, omtaler hun kvinden i mentorfamilien som "mor" i det eksempel, hun giver på deres nærhed:

Vi har bare haft et særligt bånd fra første gang, vi så hinanden. Jeg følte, at dét her – det kommer til at vare mange år. Og jeg er blevet rigtig glad for hende (...). Når hun ser mig, så krammer hun mig og kysser mig på hovedet og siger: "Åh, min lille snuske, har du det godt? Har du fået noget at drikke?". "Ja, det har jeg, mor, jeg er ikke ved at dø af sult". (Mentorbarn)

Mentorbørnene giver eksempler på handlinger, som mentorfamilien gør i forhold til mentorbarnet – på linje med, hvad en mor eller far ville gøre. Små ting og rutiner, de har sammen, som udtryk for den relation, der er under udvikling. Det kan være at ringe sammen, at give og få gaver til fødselsdage, være med til familiebegivenheder, kramme, huske at spørge til, hvordan det går hos hinanden etc. En pige siger:

Jeg skriver også tit til dem, hvis der er noget. Vi har en Messenger-gruppe, hvor vi skriver hver dag sammen. Man skriver og spørger ind til hverdagen, også hvad de skal, så jeg også er opdateret. De ringer også for at snakke. (Mentorbarn)

En anden pige fortæller, at mentorfamilien har printet det billede ud, som de fik af hende, da parterne hver især skulle lave en lille introduktion af sig selv. Mentorforældrene havde sat billedet i en ramme, da hun kom hos dem første gang, og nu står det på en hylde i stuen sammen med andre "familieklenodier" som et helt synligt signal til dem selv og deres omverden på, at hun er en del af familien på lige fod med de andre børn. *"Jeg blev meget glad",* siger hun. *"Man følte sig lige med det samme velkommen".*

En del af børnene er nået til en fase i relationsdannelsen, hvor den ikke begrænser sig til mentorforældrene og deres eventuelle børn, men hvor de bliver inviteret med i mentorfamiliens udvidede netværk af familie eller venner. For nogle af børnene er det helt uvant at komme ud i større familiesammenhænge. På en traditionsmålestok kan særligt højtider som jul og fødselsdag kan være forbundet med forskellige forventninger og traditioner. Og mens nogle mentorbørn fejrer højtider med deres egen familie, er andre begyndt at holde jul hos mentorfamilien, som vi var inde på tidligere:

Når der er sådan nogle højtider, om fx jul og fødselsdage, så ses vi med dem [familien] der (...). Jeg synes, det har været en lidt svær oplevelse de gange, hvor jeg har gjort det (...), fordi jeg kan godt være lidt nervøs, når jeg skal møde nye mennesker. Men jeg synes, at det er gået rigtig godt.

Mentorbørnene ved godt, at mange har særlige forventninger til julen: *"Jeg holdt jul hjemme hos dem. Det var jeg nervøs for".* Et af de mentorbørn, der har holdt jul med mentorfamilien, ringer, da julen nærmer sig det følgende år og spørger som en selvfølge, hvad mentorfamilien og tanter og onkler ønsker sig. Så for hende er det efter første gang internaliseret som en tradition, hun hører med i.

Relationen til mentorforældrene begynder således med tiden at have en familier karakter, som både viser sig som kendskab til mentorforældrenes øvrige familie, men også gennem den omsorg, nærhed og oprigtighed, som mentorbørnene oplever. Den kontakt, som mentorbørnene får til mentorforældrene, skaber et rum, hvor mentorbørnene tør åbne sig op. Et mentorbarn fortæller: *"Det er fordi, jeg har min mentormor og mentorfar (...), hvis jeg føler, at jeg gerne vil snakke, hvis jeg er ked af det eller sådan noget, så vil jeg gerne snakke med et menneske, som også måske fortæller om sig selv".* Hun føler, at når hun taler med sine mentorforældre, taler hun med virkelige mennesker, som giver hende en oplevelse af ligeværd i kommunikationen.

Mens nogle få har en nærmest forældrelignende mentorrelation, har relationen mellem mentorbarn og mentorforældre for de fleste en klar afgrænsning. Flere mentorbørn italesætter, at mentorforældrene er som et sæt ekstra forældre eller en nær betroet, og de sætter ikke relationen til dem som lig relationen til deres egne forældre: *"Der er mange, der tror, at det er en erstatning for dine egne forældre, men det er det ikke. Det er bare ekstra forældre, du har".*

4.9 Hvor ser mentorbørnene positive virkninger?

Mentorbørnene fremhæver som virkninger af mentorrelationen både nogle meget praktiske forhold som fx at kunne få ro, når man skal forberede sig til noget (se tekstboks 4.1). En anden har lært at lave mad, en tredje kan bruge mentorfar som bisidder til møder,

en fjerde nævner at få udvidet sin horisont ved at få indblik i danske familieforhold. Men især de unge har også blik for nogle langt mere overordnede, følelsesmæssige virkninger som fx at få nogle håndtag til at håndtere psykiske udfordringer; at have større tillid til de voksne omkring sig; og at de oplever en positiv spiral, hvor mentorfamiliens input til og anerkendelse og spejling af mentorbarnet skubber til mentorbarnets positive udvikling. For eksempel styrkes selvindsigten, når familien snakker om, hvordan de oplever den unge. Eller har fået hjælp til at håndtere angst, sådan at mentorbarnets aktionsradius er blevet meget større, hun kan tage offentlig transport selv og tør komme ud blandt andre mennesker. En anden fortæller om at få hjælp til at styre sit temperament:

4.1 Eksempler på mentorbørnenes italesættelse af positive virkninger

... jeg er blevet bedre til at snakke med pædagogerne på mit opholdssted (...) i stedet for at bare gå med det selv, og at det går og tynger mig ned. Der er jeg begyndt at stole mere på folk.

De [mentorfamilien] har faktisk lært mig at lave mad.

Jeg har følt, at jeg har kunnet komme til dem. At jeg har vidst, at de har villet snakke med mig i stedet for at skælde mig ud over det. Hvis der er noget, jeg har lavet lort i, så har de også været gode til at fortælle mig: "Det er sgu ikke skide smart, det her". Jamen, der kan jeg jo tit godt selv se det.

Jeg lærer også af deres danske kultur.

Det giver motivation til at være positiv, fordi de er meget søde ved én, og de kan hjælpe og er gode til at give råd.

... jeg kan regne med dem, og jeg kan stole på dem. Og jeg har også nogle gange dem med til mine møder (...). Fordi jeg kan godt have rigtig svært ved at holde fokus til møder med sagsbehandlere, fordi de snakker bare advokatsprog og paragraffer og pis og lort, og det forstår jeg ikke noget af. Så har jeg min mentorfar med, og så er vi to, der hører, hvad der bliver sagt.

Da jeg fik min mentorfamilie, havde jeg det rigtig svært og var langt nede (...). Efter at jeg har mødt dem, så har jeg udviklet mig rigtig meget (...). Jeg ved ikke, hvor jeg havde været nu, hvis jeg ikke havde mødt dem.

4.10 Når mentorrelationen presser mentorbarnet

Samtidig med alt det gode, mentorbørnene fortæller om at være i en mentorrelation, kan nogle også opleve at føle sig tidspressede i forhold til at passe mentorrelationen. Andre synes, at mentorforældrene kan skabe et moralsk pres for at være (mere) sammen – som noget, de bør gøre snarere end noget, der er præget af lyst. Og de oplever, at det er svært som mentorbarn at sige fra. Det er især de ældste unge, som peger på, at det kan være svært at få plads til en mentorfamilie, når "der er rigtig mange ting, som jeg gerne vil (...), og det kan være lidt svært at prioritere, hvad jeg helst vil", som en af de unge formulerer det. Der skal være plads til mange ting i et ungeliv, og nogle peger selv på, at det er vanskeligt at forene alle interesser, hvis de fx også har jævnlig kontakt med forældre og søskende, har egne venner, skole eller ungdomsuddannelse, et fritidsjob – og så også en mentorrelation.

En af de unge følte, at hun skuffede mentorfamilien ved ikke at prioritere at komme så meget, som mentorfamilien gav udtryk for, at de gerne ville, så hun fik dårlig samvittighed over ikke at kunne give mere tilbage til mentorfamilien:

Og nogle gange synes jeg godt, at det kan være lidt svært at prioritere, hvad jeg helst vil (...). I starten var det vildt mærkeligt, fordi at jeg skulle lige ind i det. Og der var de måske lidt for meget (...). For jeg er typen, der har brug for tid og selv bearbejde indtryk (...). Bare det der med, at de skrev meget til mig! Og så kunne jeg godt lidt føle et pres til at skulle være mere sammen med dem (...). Fordi de vildt gerne ville det. Det var jo rart, at de gerne ville mig, men det var også lidt meget helt i starten, når jeg slet ikke kendte dem, at skulle være så meget sammen med nogen (...). Jeg synes godt, at de stadigvæk godt kan have en tendens til at være meget sådan ivrige. Jeg ved ikke helt, hvordan man skal forklare det ellers, det med, at de gerne stadigvæk vil være meget sammen, men jeg har bare vildt travlt. Det er lidt svært for mig. (Mentorbarn)

Det er således vigtigt at være opmærksom på, at mens nogle børn er parat til at hoppe med begge ben ind i fortrolige samtaler med mentorfamilien, kan andre mentorbørn opleve det følelsesmæssigt udfordrende at være i mentorfamilien. De fortæller, at de passer lidt på følelserne og ikke fortæller så meget om sig selv, og nogle fremhæver også, at det kan være meget rart med nogle fælles aktiviteter, sådan at man ikke bare skal sidde og kigge på hinanden og snakke – det kan godt opleves udfordrende. Nogen siger direkte, at de ikke vil belaste deres mentorfamilie unødigt med deres traumer, måske som et resultat af deres egne tidligere erfaringer med relationsdannelse. En ung siger:

Jeg snakker ikke så meget om, hvordan jeg har det mentalt. Jeg kender dem ikke så godt. De skal ikke vide alt, hvad der rammer "deres unge pige". Alt det, der er sket i min families historie. Det står noget på papiret, men der er altid mere bag. Jeg begynder langsomt at give dem små bidder (...). Min udfordring er at danne tillid. (Mentorbarn)

Det skal ikke undervurderes, hvor stort et følelsesmæssigt arbejde det er for mentorbørnene at åbne sig op over for mentorfamilierne. Det være sig både at delagtiggøre mentorfamilie i deres egne historier, at tage imod den omsorg og opmærksomhed, som mentorfamilierne giver, men også at sætte grænser for, hvor meget eller hvordan de har lyst til og kan tage imod mentorfamilien.

4.11 Afrunding på at være mentorbarn

Interviewene med børn og unge i mentorrelationer viser interessante tegn på virkninger i tråd med det, man har ønsket med projektet jf. forandringsteorien. Der er mange positive historier om, hvordan relationen mellem mentorbarn og mentorfamilie gradvist udvikles, og hvordan mentorbarnet vokser af denne kontakt og er bevidst om værdien af den nye, nære relation.

Ud over den generelle værdi i at få et styrket netværk og måske tilmed udvikle en langvarig og nær relation fremhæver mentorbørnene tre perspektiver.

- *For det første* oplever de at få et indblik i, hvad det vil sige at vokse op i det, de betegner som en helt almindelig familie, hvor de voksne er rolige og forudsigelige i deres adfærd.
- *For det andet* beskriver de den positive oplevelse af at blive mødt individuelt, anerkendt og spejlet som det menneske, de hver især er, og med en fysisk og mental ro, der giver et fundament for, at mentorbarnet også kan finde ro og dermed et trygt grundlag for at knytte sig følelsesmæssigt. Når de sammenligner med anbringelsesstedet, har de mange oplevelser af, at de individuelle behov clasher med det kollektive hensyn, der kan være nødvendigt at tage, når mange børn bor sammen.
- Og *for det tredje* nævner mentorbørnene, at det betyder noget for dem, at mentorfamilien er gået ind i relationen frivilligt og ikke er lønnet for det. Flere mentorbørn fortæller, at det giver dem en følelse af at være valgt til som menneske.

En sidegevinst ved mentorforløbene er således, at ud over at skabe rum for relationsdannelse kan mentorbarnet få et eget rum med fysisk og mental ro, hvor kroppens og sindets alarmeredskab sænkes, og der bliver ro til at reflektere og tage nye input ind.

Starten kan være svær for nogle mentorbørn, og især de store beskriver, dels at de måske passer lidt på følelserne ved ikke at give sig for meget hen i starten. En del af de unge føler sig stigmatiserede og oplever, at de som anbragte skiller sig negativt ud fra mentorfamilien og dens børn og er bekymrede for, om de nu kan opføre sig godt nok til at være i mentorfamilien uden at falde igennem.

Jo ældre mentorbørnene er, jo mere planlægning er der brug for, og jo mere konkurrence er der om tid og opmærksomhed. Nogle af mentorbørnene finder det af og til vanskeligt at få anbringelsessted, egen familie og mentorfamilie, skole, fritidsinteresser m.m. til at gå op i en højere enhed. Det er derfor vigtigt at inddrage dem tæt i planlægningen, så en mentorfamilie ikke opleves som et ekstra pres.

5 At være mentorfamilie

I dette kapitel belyser vi mentorfamiliernes perspektiv på evalueringens hovedspørgsmål. Det vil sige, hvordan mentorrelationen udfolder sig set fra mentorfamiliens perspektiv, herunder starten af mentorforløbet, hverdagen i mentorfamilien, hvilke udfordringer mentorfamilierne støder på, samt hvordan selve relationen ser ud til at udvikles for mentorbarnet. Desuden ser vi på mentorfamiliernes oplevelse af de tre træk ved mentorbarnordningen, som mentorbørn og -unge fremhæver ved ordningen (jf. kapitel 4), nemlig betydningen af at stille sig til rådighed som en helt normal familie og invitere et barn eller en ung ind i sit hverdagsliv, betydning af at blive mødt med ro i mentorfamilien, samt mentorfamiliernes betydning af frivillighed.

5.1 Mentorforløbets start

Forud for starten er mentorfamilien blevet coachet i, hvad der er hensigtsmæssigt at gøre, når man starter en mentorrelation op, og hvordan de bedst muligt gør situationen let og utvungen for mentorbarnet. Ligesom mentorbørnene er også mentorforældrene spændte på, hvordan det forløber, og hvordan de vil gå i spænd som mennesker, om end mentorfamilien har et langt livs erfaringer med mennesker at læne sig opad. En familie fortæller i forhold til det første møde, hvor barnet altid har en kendt omsorgsperson med sig, at *"vi var begge to enige om, at det skulle være helt afslappet. Det skulle ikke være noget fancy. Vi skulle bare være os selv"*.

Nogle mentorforældre erfarer ret hurtigt, at der er brug for en tydelig ramme for, hvad de skal lave sammen for at aflaste mentorbarnet, som ikke skal stå med for mange valg. En mentorforælder fortæller om behovet for at tage styring ved start:

Så kom hun hjem til mig med pædagogen. Så fik hun selv lov til at vælge, hvad hun ville næste gang. Hun kunne komme med pædagogen, eller jeg kunne komme ud til hende. Men hun ville helst bare, at det var hende og jeg. De første gange fik hun lov til at bestemme, men jeg kunne ret hurtigt mærke, at det kunne hun slet ikke overskue. (Mentorforælder)

En anden mentorforælder fortæller, at barnets kontaktpædagog havde fortalt dem, at hun havde brug for en ret tydelig planlægning af besøgene, sådan at hun vidste, hvad der skulle ske, når hun var på besøg. Mentorbarnet tilkendegav det ifølge mentorfamilien selv ret tidligt ved at sige til familien, at *"jeg kunne godt tænke mig, at der var sådan en plan, så jeg kan kigge på den"*. Derfor lavede de det første år en timeplan for aktiviteterne, når hun var hos dem.

Andre mentorfamilier fortæller, at de tænkte næsten for meget på at aktivere mentorbarnet og ved hvert besøg tog på ture ud af hjemmet i starten, indtil det gik op for dem, at nogle af børnene egentlig bare gerne vil være hjemme i ro og fred og måske også opleve at kede sig lidt under trygge rammer. *"I starten brugte vi meget tid på at komme i tanker om noget, vi kunne lave. Fordi barnet skulle jo ikke kede sig (...). Jeg tror, hun helst vil være hjemme hos os (...)"*, fortæller en mentormor.

Mentorfamilierne har også haft blik for, at det er en emotionel udfordring at komme ud i en fremmed familie, uanset hvor søde og velmenende familiemedlemmerne er, sådan som mentorbørnene også sætter ord på i kapitel 4. En mentorfamilie beskriver mentorbarnets adfærd i starten:

Da hun kom til at starte med, turde hun knap nok sidde i sofaen. Så stille og roligt har jeg fået lært hende, at det er okay. Du må gerne sidde med fødderne oppe i sofaen (...). Og stille og roligt har hun fundet ro i at kunne sove på sofaen (...). Nu hedder det "min sofa, min stol og min plads". (Mentorforælder)

5.2 Hverdagen med mentorbarnet i mentorfamilien

Mentorfamilierne er lige så forskellige som alle andre familier. Der er både mentorforældre, som har været par i 30 år, og nyere par med børn fra hver deres gamle familie. Der er familier i by og på land; familier uden børn, familier med små børn, store børn, mange børn og få børn. Der er par og enlige mentorfamilier, og mentorforældre, der selv har prøvet at være anbragt. Derfor skaber de også vidt forskellige rammer for deres mentorbarn, og samværet folder sig ud lige så varieret som alle andre relationer mellem voksne og børn. Som sagt tidligere handler mentorfamiliens opgave i stor udstrækning om at invitere mentorbarnet ind i familiens dagligdag og derigennem give mentorbarnet en oplevelse af at være inkluderet i familien, at få en tryk base og på det grundlag at kunne udvikle en nær relation til mentorfamiliens medlemmer.

De mentorfamilier, der selv har børn, har naturligvis ofte en række aktiviteter, de plejer at lave med deres egne børn. En mentorforælder med børn på samme alder som mentorbarnet fortæller:

Det var jo altid sådan i weekenderne, så (...) slog de telt op ude i haven og lavede bål, lavede snobrød. Så så vi film sammen i fjernsynet om aftenen. Vi kunne godt finde på at tage i biffen eller tage ud og spise. Vi kunne også godt, du ved, gå en tur eller tage ..., om sommeren har vi været nede ved stranden. Altså, hun var utrolig glad for at lave mad. Så vi har altid gjort meget ud af at købe ind sammen med hende, og at hun skulle være med til at lave maden. Fordi det gik hun i hvert fald meget op i (...). Så har vi bagt utrolig mange småkager og konfekt og sådan noget ved juletid (...), vi ville gerne have, at hun skulle have en god oplevelse. (Mentorforælder)

Flere af mentorforældrene er meget opmærksomme på at gribe og nurse kompetencer, styrker og interesser hos mentorbørnene og bruge dem som et felt, som mentorbørnene kan lære af og vokse af. Andre mentorfamilier fortæller om at bakke op om deres mentorbarns sportsgren, selvom det ikke nødvendigvis er noget, de selv har haft erfaring med før, og om at give mulighed for at prøve forskellige kreative aktiviteter af og også at prøve helt nye ting af. En familie fortæller, at de gør noget ud af at vise mentorbarnet, hvad man kan gøre sammen som familie, fordi de ved, at det har hun ikke haft mulighed for i sin egen familie. På den måde viser eller praktiserer mentorfamilien en handlingsorienteret introduktion til familielivet snarere end at snakke om det, hvilket bidrager til at

lære mentorbarnet om, hvordan man agerer i en familie, som der også står i projektets forandringsteori:

Så har vi hentet hende, og så på hjemvejen har vi kørt ind og handlet (...), og hun har været med til at hjælpe med at lave mad (...). Og ellers så står hun bare og kigger. Men bare lige det der med, at vi er sammen om det, og hun finder ud af, at sådan noget, det gør vi sammen. (Mentorforælder)

Mentorfamilierne er også opmærksomme på alle de almindelige små ting, man gør i en familie, og som helt usynligt er med til at kitte familien sammen. Det er både at rydde op, gøre rent, købe ind, og det er måske at gå tur sammen, se en film, spille spil og være sammen med familiens venner, ofte med en vægt på sociale aktiviteter, hvor man er sammen om noget.

Vi har vist, hvordan det er at være sammen som en familie. Vi har jo bare taget hende ind på lige vilkår med vores egne børn. Hun er også blevet sat til at tømme opvaskemaskinen og har også fået lov til bare at ligge i sin seng, hvis hun har haft brug for det. Hvis vi skulle over til nogle venner, så har hun også været med. Det der helt almindelige, som en familie gør. (Mentorforælder)

Nogle fortæller også, at efter en start med en del udadvendte aktiviteter i starten, er de nu stille og roligt ved at skrue ned for den slags aktiviteter og har i stedet fokus på, at mentorbarnet kan se, hvordan familielivet også folder sig ud i al sin bredde, fx at man også bare kan slappe af på sofaen og kede sig lidt. "Det er den der balancegang i det med, at hun skal kunne føle sig hjemme og ikke føle sig som en gæst", siger mentormor og fortæller, at deres mentorbarn har fået sit eget værelse med tøj og legetøjsting kun til hende, og at hun jævnligt overnatter hos dem.

De fleste af mentorfamilierne har inviteret deres mentorbarn til at sove hos dem, og en del mentorbørn får eget værelse. Mange ser det som en form for styrkelse af det familielignende i relationen, når mentorbarnet begynder at sove i deres hjem. Og de fleste mentorbørn vil gerne. Nogle enkelte fortæller dog, at de ikke har lyst til at sove hos mentorfamilien "endnu" på interviewtidspunktet, men at det er noget, de forestiller sig kommer på sigt, når de er mere trygge i relationen. Det at sove ude er for mentorbarnet et ekstra skridt ind i familiens intimsfære, men over tid måske også et skridt ind i en endnu mere nær relation.

En af de mentorfamilier, som ikke kan stille et eget værelse til rådighed for mentorbarnet, er i tvivl om, hvorvidt det sætter nogle uhensigtsmæssige grænser for deres relationsudvikling, fordi det på en måde fastholder mentorbarnet i en position som gæst i familien:

... noget af det, som kan være svært – jeg tror nogle gange, at hun kan komme til at føle sig som "gæsten". Lige nu, i den lejlighed, som vi bor i nu, har vi ikke lige det der [ekstra] værelse], som vi kan give hende, hvor hun kunne sætte sine ting inde, eller gå ind og tage den der lur (...). Vi kigger lidt på hus, og hun har spurgt nysgerrigt ind på det seneste og virket meget glad, når vi fx har sagt, at her kunne der blive et værelse til dig. Ikke fordi, hverken hun eller jeg eller vi tænker, at hun skal flytte ind. Men det der med at have et areal i huset,

som er hendes, tror jeg hun vil, eller det har jeg en fornemmelse af, at hun vil sætte meget stor pris på. (Mentorforælder)

En enkelt familie har haft gode erfaringer med at give mentorbarnet *lov til at tage sine venner med herhen*. Familien oplever, at det at kunne have venner med hjem er en hel ny arena for hende at agere på – det er ikke sket på hendes anbringelsessted. For eksempel har de inviteret hele sportsholdet hjem til pizza, når de har været ude at spille kamp sammen. Og mentorfamilien kan høre, når børnene taler sammen, at "hjemme hos mentorbarnet" er i dette tilfælde hjemme hos dem. Samme familie har også inviteret nogle af veninderne med på en lille ferie i Danmark:

Det var en kæmpe ting for vores mentorbarn, at hun kunne invitere sine venner med. Vi kan tilbyde, at hun altid er velkommen hos os. Hun ved også godt, hvor der ligger en nøgle. Hun har et andet hjem hos os. (Mentorforælder)

At få udvidet horisonten

En af de virksomme mekanismer, der indgår i forandringsteorien, handler om at styrke barnets kulturelle kapital. Det kan i denne sammenhæng ses som det at bidrage til, at barnet får et større udsyn, en større viden om samfundet og kulturen omkring sig og mere fokus på uddannelse og dannelse. Tidligere forskning har vist, at mange anbragte børn kommer bagud i forhold til at have almen viden om det samfund, de er en del af i bred forstand (Lausten & Jørgensen, 2017).

I afsnit 5.4. undersøger vi snævert mentorfamiliernes oplevelse af mentorbørnenes forhold til skole og uddannelse. Men den kulturelle kapital er mere end bare uddannelsesrelaterede forhold. Vi kan se af interviewene, at mentorfamilierne også i kraft af deres aktiviteter med børnene er med til at udvide mentorbørnenes horisont, når de fx er i skoven, ude at sejle, på museumsbesøg, til store familiefester med dans og sang osv. Faktisk er der et par unge, der af sig selv nævner, at de lærer en masse om dansk kultur gennem besøgene i mentorfamilien. En af mentorfamilierne fortæller også, at de benytter lejligheden til at diskutere politik med både deres egne børn og mentorbarnet sammen, herunder også hvordan det er at bo i Danmark og fra en anden kultur:

For eksempel så har hun jo (...) været udsat for racisme (...), hun var ked af, at hun blev kaldt en samfundstaber. Og det var dengang, Rasmus Paludan kom frem. Det var der utrolig meget om, det der. Vores mentorbarn og vores egne børn snakkede om de udtalelser (...), de vidste godt, at det var et dårligt ord. De vidste bare ikke, hvad det betød. Og der sagde hun simpelthen, at "Så min mor er det, man kalder en samfundstaber"? Så sagde jeg: "(...) Du skal bare tænke på, at din mor hun er jo psykisk syg, så det er hun jo ikke. Så kunne man ikke sige, at en samfundstaber, det er mere sådan nogle, der ikke gør noget selv for at hjælpe til eller gøre livet nemmere for sig selv og andre" (...), og det ligesom har kunnet sætte noget på plads, altså oppe i hovedet. (Mentorforælder)

En anden familie fortæller, at de oplever, at deres mentorbarn suger mange informationer til sig, men måske ikke altid fra de mest velunderbyggende medier. "Det er jo ikke altid, at det er fakta", siger den ene mentorforælder. Så de har en del snakke om, hvordan der er forskellige måder at forstå verden på, og den anden mentorforælder kommenterer:

På den gode side, så kan man sige, at hun er jo også en pige, der interesserer sig for, hvad der sker i samfundet. Altså, så det er sådan nogle ting, hun gerne vil diskutere. Det er ikke, om hun skal dække bord eller ej. Det er ikke sådan noget. Men det er sådan, nu har hun læst det her, og så tænker hun, at verden ser sådan her ud. Så kan vi andre nok også godt lide at diskutere lidt, om det nu virkelig ser sådan ud (griner). Så på den måde er vi nok også et meget godt match – ikke? (Mentorforælder)

Så det er vigtige forhold af stor betydning for barnets forståelse af sig selv i samfundet, som mentorfamilien kan give mentorbarnet mulighed for at få vendt, og hvor mentorfamilien også kan hjælpe mentorbarnet med at sætte ord på og forstå sin egen situation.

Hyppigheden af samvær

Det er meget forskelligt, hvor ofte mentorbarn og mentorfamilie har kontakt. I den ene ende af spektret er der mentorfamilier, der ser deres mentorbarn ugentligt eller mere. Det lader sig kun gøre, fordi de har et meget fleksibelt arbejde, og fordi mentorbarn og -familie bor relativt tæt på hinanden. I den anden ende af spektret er der unge, der har så svært ved at lave aftaler, så de måske ses hver 2. måned. Her oplever mentorfamilierne, at de ses alt for lidt og af den grund har vanskeligt ved at udvikle en egentlig relation.

Mange har også kontakt på sociale medier. I en relation skriver mentorfamiliens medlemmer og mentorbarnet hver dag en lille besked på en af de sociale platforme, sådan at alle holder hinanden opdateret. I en anden relation er der en fast ugentlig telefonsamtale ud over besøg 1-2 gange om måneden.

Mentorfamilien skal i princippet tilpasse samværet til barnets behov og muligheder. Mens de yngste børn ikke deltager lige så aktivt i planlægningen af besøg, er de unge meget inde over og har mange flere aktiviteter, der lægger beslag på kalenderen:

Efterhånden som hun er blevet ældre, så har hun også behov for mere fleksibilitet i forhold til veninder. Der kan jeg mærke, at det er en fordel, at vi behøver ikke at planlægge noget med hende før en dag i forvejen. Så på den måde giver det faktisk noget værdi i vores relation, at vi kan være fleksible. Det er rigtig godt for hende. Sådan er det bare at være teenager. (Mentorforælder)

En af familierne, som bor tæt på mentorbarnet, forsøger at have en meget hyppig og jævnlig kontakt. Mentorfamilien oplever, at mange små besøg hjælper med at bringe relationen videre:

Men jeg kan mærke, at vores relation bliver lettere og nemmere, hvis vi lige har haft en periode, hvor vi har været til kamp, så har vi sets i weekenden, hvor hun har været hjemme og besøge os (...). Så vi har sets måske to gange i løbet af de her uger, men kort, ikke nødvendigvis ret lang tid. Men det gør det mere vanligt og afslappet. Så jeg tror, at hvis man skal have sådan en relation, at det kan være en god idé, i hvert fald på et tidspunkt, med flere korte interaktioner. (Mentorforælder)

5.3 Ro, normalitet og frivillighed

Som det fremgår af kapitel 4, nævner mentorbørnene tre forhold, som betyder meget for dem som deltagere i en mentorrelation: At opleve *ro* i samværet med mentorfamilien, at opleve en helt almindelig familie indefra, og det at mentorforældrene går ind i relationen frivilligt og ulønnet.

Også mentorfamilierne observerer børnenes ønske om en familie med *ro* omkring sig, og en mentorforælder siger: *"Det er det, hun helst vil. Hun vil bare gerne være der, hvor vi er, og er bare glad for, at der er ro"*. En anden mentorforælder udtrykker det således:

Jeg ved også, at vores mentorbarn nyder, at der er ro hos os, så der ikke er andre forstyrrende elementer. Det er enormt værdifuldt for hende, og det har hun givet udtryk for. (Mentorforælder)

Gennem interviewene får vi et billede af, at mentorfamilierne er meget observante og gode til at spotte behovene hos deres mentorbarn fx for *ro*. En tredje mentorfamilie fortæller, at de særligt blev vurderet som velegnede til matchet, fordi *"vi ikke har nogen børn, som hun skulle konkurrere med. Det har hun faktisk også selv kommenteret på nogle gange, at det er rart, at der ikke er nogen børn her"*.

Atter andre siger:

... så har hun egentlig bare brug for at slappe af og mærke roen her (...). Og ret tit så vælger hun faktisk bare, at vi skal være herhjemme (...). Og nogle gange har vi også den der fornemmelse af, det egentlig er vigtigt for hende bare lige at få lov til at sidde ned på sofaen med sin computer, melde sig lidt ind og ud af samtalen, alt efter hvad hun har lyst til (...). Noget af det, som hun sætter pris på ved at komme her, det er den der ro. Og tit så tager hun så en morfar på sofaen i løbet af dagen ... (Mentormor)

Mentorfamilierne refererer ligesom mentorbørnene til både ambitionen om at tilbyde normalitet og frivillighed i relationen som noget særligt og vigtigt, og en sagsbehandler siger i sin beskrivelse af mentorfamiliens opgave, at det er at vise børnene, *"hvordan almindelige, normale familier fungerer og ikke kun det, de selv er vokset op i"*. En mentorforælder vurderer, at de fx gennem at åbne deres hjem for, at mentorbarnet kan tage venner med hjem, er med til at skabe nogle lommer af normalitet, som barnet kan profitere af:

Det er fordi, at de besøger hende hjemme hos os og ikke på institutionen. Så jeg tænker, at vi giver hende en mulighed for at virke mere normal over for hendes veninder. De ved godt, at hun bor på institution, og at hun ikke bor hjemme hos os. Men man kan jo godt skabe en parallel virkelighed.

Som det også er beskrevet ovenfor i afsnit 5.2 om hverdagen med mentorbarnet i en mentorfamilie, handler mentorfamiliens opgave dybest set om at indlemme mentorbarnet i deres egen families rytmer. Og flere nævner, at normaliteten er vigtig, mens penge ikke betyder noget i denne kontekst:

For mig har det ikke noget med pengene at gøre (...). Hvis jeg kan give dem bare lidt normalitet og lidt glæde i hverdagen, så gør jeg gerne det. (Mentorforælder)

I og med at jeg gør det frivilligt, så ved de godt, at jeg ikke bare gør det for pengenes skyld – det handler ikke bare om at få en check. De ved, at jeg gør det af lyst ... (Mentorforælder)

Mentorforældrene er klar over, at mange af børnene har større eller mindre udfordringer, men i og med at der er tale om en frivillig indsats, som kommunen og anbringelsesstedet i princippet har tavshedspligt i forhold til, har ikke alle hørt om eller været konfronteret med mentorbørnenes udfordringer på interviewtidspunktet. To mentorforældre siger:

I og med at det her forløb er frivilligt, så får man ikke adgang til journaler. Jeg tog hende bare ind som det barn, som hun var. Derfor havde jeg ingen forhåndsviden om hende og havde ikke noget at dømme hende på. (Mentorforælder)

Det kræver et overskud at være frivillig, for det er ikke nødvendigvis de nemmeste børn, man har med at gøre. Vi kan jo også se, hvordan vi bliver prøvet af. Det kræver evnen til at kunne gå ned på knæ og se med deres øjne, og det er også en balancekunst. Det kan være en ny tankegang for mange mennesker. Og så er det også det med at kunne forstå, hvorfor nogle handler, som de gør. (Mentorforælder)

I løbet af projektperioden er der over tid kommet stærkere opbakning fra anbringelsesstederne omkring mentorrelationer som frivillig indsats, der kan spille godt sammen med indsatsen på anbringelsesstedet. En af de professionelle omsorgspersoner siger:

Jeg er kontaktpædagog for et mentorbarn på 14-15 år, og jeg ser mentorfamilien som en bonusting for hende. Det er jo noget nyt for os her på institutionen, at man lige pludselig har nogle kvaliteter af frivillighed, som det jo i den grad er med Mentorbarn (...). Jeg tror, det betyder, at man ser, hvordan en normal familie fungerer. Der er ikke økonomi indblandet, for det er hun vant til – alt omkring hende handler om økonomi. Mentorfamilien er de eneste brikker, som ikke er styret af økonomi. De gør det af lyst. Mentorfamilien har snakket meget om det, fordi deres mentorbarn er meget fokuseret på det, fx plejefamilien, der fik penge. Det er meget ægte på den her måde. Hun er glad for, at mentorfamilien ikke er nogen, som får penge for det, og af egen fri vilje vil hende. (Kontaktpædagog)

Det er samstemmende opfattelsen blandt de professionelle, at det, at indsatsen er frivillig, giver noget særligt for barnet Et signal om, at det her er for din skyld. En af de interviewede sagsbehandlere formulerer det således: *”Det er rigtig godt med det frivillige (...). Mentorfamilier – de vil gøre noget for nogen. Der er ingen tvetydighed for barnet”.*

5.4 Skole og uddannelse set fra mentorfamiliens perspektiv

Der er en specifik forventning i projekt HIFIA's forandringsteori om, at der på kortere sigt vil være en større opmærksomhed mod mentorbarnets skolegang og mindre skolefravær, og at mentorbarnet på langt sigt vil afslutte 9. klasse og gennemføre en ungdomsuddannelse. Tidsperspektivet i undersøgelsen er imidlertid for kort til at vurdere, om de kommer til at tage en ungdomsuddannelse, men vi har kunnet spørge til opmærksomhed og fravær. Fokus på skole og uddannelse skal ses i lyset af, at anbragte børn og unge er særdeles udsatte skole- og uddannelsesmæssigt (Egelund et al., 2009; Rambøll, 2018). Anbragte børn og unge præsterer markant dårligere i skolen end andre børn og unge, går oftere på et lavere klassetrin, end deres alder tilsiger, og gennemfører i meget lavere udstrækning end andre unge 9. klasse og en ungdomsuddannelse (KL, 2020; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

Derfor er der al mulig grund til, at også mentorfamilierne støtter mentorbarnet i forhold til skole og uddannelse, både direkte med lektiehjælp, hvis der er brug for det; med tanker om, hvordan det er at være i skolen; eller med overvejelserne om, hvad den unge vil på sigt uddannelses- og arbejdsmæssigt. Som vi skrev i kapitel 4, er det bemærkelsesværdigt, at stort set alle interviewede mentorbørn over 12 år af sig selv snakker en del om, hvad de gerne vil skole- og uddannelsesmæssigt. Og vi kan af interviewene med mentorforældrene se, at det også optager dem. En mentorforælder beskriver det således: *"Hele vejen igennem, der har der været rigtig mange samtaler om konkrete udfordringer, hun har stødt på i skolen. Når hun har været her, så vil hun godt lige snakke om dem"*.

Mentorforældrene til en pige i udskolingsalderen er bekymret for pigens boglige kompetencer, og at det vil begrænse hende meget på sigt, hvis ikke de styrkes. Men de har også en oplevelse af, at hendes udfordringer drejer sig om mere og andet end blot de formelle kompetencer. Forskningen viser da også, at mange anbragte børn af mange grunde er udfordret skolemæssigt, og at de ofte ikke er på samme niveau som deres jævnaldrende (Egelund et al., 2009). Mentorforælderen fortæller:

Lige nu kan man støtte hende (...), rose hende og prøve at opbygge hendes selvtillid og prøve og forklare hende de ting, hun ikke forstår, på en anderledes måde. Man kan forklare hende, at man også kan have andre uddannelser end gymnasiet. (Mentorforælder)

Det er dog værd at bide mærke i, at flere af de unge går på HF eller STX eller har planer om det, hvilket er bemærkelsesværdigt og ikke gennemsnitligt for gruppen af nuværende og tidligere anbragte. Det er dog ikke nødvendigvis let for dem, vurderer mentorforældrene:

Og det er hårdt for hende, kan man mærke. Lige nu er hun lidt i den periode, hvor lektier, det er bare noget lort (...). Hun er virkelig frustreret, fordi hun har haft en stejl indlæringskurve, og den er ikke blevet mindre stejl af at komme på gymnasiet. (Mentorforælder)

På børnenes anbringelsessteder er man også opmærksomme på, at fx besøgene i mentorfamilierne ikke må være så lange – og dermed så udmattende – at det tager kræfterne fra skolen. Her er mentorfamilier og anbringelsessteder nødt til at have en tæt kontakt

om, hvordan dette opleves. Et af mentorbørnene pjækkede fra skole efter en weekend hos mentorfamilien, fordi hun er "træt, når hun kommer tilbage, for hun bruger jo energi på det (...). Hun skal helt sikkert først passe sin skole, og hvis det ikke fungerer, så må hun skrue ned på nogle andre parametre", vurderer pigens kontaktpædagog.

Få andre mentorfamilier snakker om skolefravær, men det er ikke noget, særlig mange af dem nævner som et specifikt problem. En mentorfamilie beskriver det som, at deres mentorbarn har rigtig svært ved at være vedholdende i forhold til uddannelse og arbejde, og det er endnu ikke lykkedes hende at finde noget, som hun har kunnet holde fast i. Hendes aktiviteter ophører typisk ved, at hun stopper med at møde op. Mentorforældrene er frustrerede over hendes adfærd, fordi det både strider imod det, de selv står for, men fordi de vurderer, at det bliver en barriere for den unge i forhold til at skabe sig en bedre basis for hendes fremtid:

Hun er utrolig bevidst om mange ting. Problemet består i, at hun finder noget og er af sted i 14 dage og ikke gider mere (...). Og jeg kan heller ikke tvinge hende til det. Der skal man lære hende, at det skal du. Og du skal af sted. Jeg gider heller ikke altid på arbejde, men jeg skal af sted. Og der synes jeg, man mangler, at vi gerne må tvinge dem til at tage af sted. Du skal jo opdrage på dem, ligesom man blev selv. Der kan man så som mentorfamilie italesætte: "Puha, jeg gider ikke på arbejde i morgen, men det skal jeg jo så". Det er jo bare en del af det at have et arbejde. (Mentorforælder)

En anden mentorforælder fortæller, at hun bevidst har forsøgt at støtte mentorbarnet i at komme i skole, fordi hun ved, at det har været fristende for mentorbarnet at blive liggende om morgenen. Derfor har hun talt meget med pigen om vigtigheden af at komme i skole:

Mit mentorbarn har fx haft svært ved at stå op og komme i skole. Og siden jeg er kommet ind over og er begyndt at heppe på hende, er hun begyndt at komme i skole hver dag. Så jeg tænker, at udviklingsmæssigt kan de [institutionen] bruge os i deres pædagogiske arbejde. (Mentorforælder)

Alle mentorforældre med teenagebørn fortæller, at de jævnligt spørger til, om mentorbarnet har brug for hjælp til lektierne. Nogle har ikke behov, andre mentorbørn har ikke så meget lyst til at have mentorfamilien inde over:

Ja, og det er jo der, hvor hun ikke vælger at tage os ind endnu. Vi har sagt, at vi vil gerne hjælpe dig, hvis vi kan i forhold til de lektier, som du har. Men der har hun så sagt: Nej, ikke endnu. Og alligevel ringer vi med hende ugentligt, og så siger hun måske: Jeg sidder lige med det her engelske. Og så fik vi snakket lidt om noget med forskellen på det ene og det andet ord. Og så klogede vi i det, så godt vi kunne. Så der var alligevel sådan en lille åbning, og jeg tænker, at det er i hvert fald noget, vi kan være opmærksomme på og være med til at holde liv i. (Mentorforælder)

I de familier, hvor mentorbarnet står til at afslutte eller har forladt grundskolen, er der særlig mange overvejelser om uddannelse og også mere overordnet om mentorbarnets fremtid. Interviewene efterlader det indtryk, at det er noget, mentorfamilierne over tid

bruger meget energi på at vende sammen med den unge, siger en mentorforælder: *"Hvad er det egentlig, der er af muligheder, hvilke scenarier kan finde sted her?"*. Det er ofte noget, der er svært at overskue for den unge. Tre mentorforældre beskriver den unges tanker om uddannelse og fremtid således:

Hun bekymrer sig meget om det med at blive voksen, for når man er 18, er man voksen, og der er mange ting, man skal kunne (...). Og det tror jeg egentlig er meget godt, der er mulighed for, at man kan vende med nogle forskellige mennesker. (Mentorforælder)

Noget af det, jeg tænker, vi har brugt meget tid på, det er faktisk at snakke med hende om det med uddannelsesvalg, og en af os har været med på et af gymnasierne til noget åbent hus. Hvor hun sad en aften hjemme hos os og håbede, hun kunne overtale nogle af de voksne [på anbringelsesstedet] til at tage med til sådan et åbent hus-arrangement. "Ved du hvad, det skal vi nok finde ud af" (...) det er (...) vores fornemmeste opgave at holde liv i den der motivation og lede hende i at forsøge at komme gennem 1.g. (Mentorforælder)

Det er tankevækkende, at mindst et par mentorforældre har fået at vide af mentorbarnet, at der ikke var nogen på anbringelsesstedet, der havde mulighed for at tage med den unge til studievejleder eller på besøg på uddannelsesinstitutioner til åbent hus-dag. I begge tilfælde tilbød mentorforældrene at tage med, hvilket i sig selv er en lille ting, men en vigtig funktion i forhold til at bakke op om, at mentorbarnet får en ungdomsuddannelse.

Særligt et par mentorforældre sætter spørgsmålet om uddannelse ind i konteksten af muligheden for at bryde den sociale arv, sådan som det også er en af de langsigtede målsætninger med mentorbarnforløb. Begge familier har talt med deres mentorbarn om det og ser de unges ambitioner:

... at hun gerne ville bryde noget social arv, og hun vil gerne ud og have noget uddannelse som den første i sin familie. (Mentorforælder)

Efter 10. klasse vil hun nok gerne på STX eller HHX. Hun klarer sig okay i skolen, og det er en pige med ambitioner. Hun er meget bevidst om, at hun ikke vil rende i sine forældres fodspor (...). Hun har haft masser af muligheder for at "falde i" på grund af folk i hendes omgangskreds. Det har hun ikke gjort. (Mentorfamilie)

Alt i alt er der således mange indikationer på, at det at få en mentorfamilie kan give et ekstra fokus på skolegang og skolefravær, som var et af de kortsigtede mål i forandrings teorien, og at der er eksempler på, at dette skolefokus også ser ud til at have en positiv virkning på nogle af børnene. Tidsperspektivet i undersøgelsen er imidlertid for kort til at vurdere, om flere kommer til at gennemføre 9. klasse inklusive afgangsprøve og til at tage en ungdomsuddannelse.

5.5 Hvor ser mentorfamilierne positive virkninger?

Mentorforældrene giver mange eksempler på positive virkninger, som de kæder sammen med mentorforløbene. For det første fremhæver de generelt, at de oplever, at mentorbarnet har haft en lang række gode stunder hos dem og fået nye positive oplevelser i forbindelse med dette. Det er både oplevelser af at være med i familielivet og i forlængelse heraf mere konkrete oplevelser sammen med familie i og uden for hjemmet. Oplevelser, der er med til at styrke mentorbarnets udsyn og kulturelle dannelse. Så samværet med mentorfamilien er i sig selv med til at befordre glæde, afslappethed, et socialt frirum – en styrkelse af barnets trivsel.

En mentorforælder siger, at hun ofte har set en lidt forknytt pige, som ikke har været særlig synlig i de sociale fællesskaber. Nu ser mentorforælderen som noget nyt, at *”mit mentorbarn kan stråle i sociale sammenhænge”*. En anden fortæller, at anbringelsesstedet oplever, at besøgene i mentorfamilien er med til at skabe noget godt i mentorbarnet, som hun også tager med hjem i dagligdagen på døgntilbuddet. Institutionen fortæller, *”at det er en gladere pige, vi bringer hjem, end hende, vi hentede”*.

Nogle mentorforældre fortæller, at de bruger megen energi på at snakke om mentorbarnets adfærd, når de fx har rodet sig ud i diverse udfordringer, og via denne ”mentaliseringsproces” håber, at mentorbarnet bliver bedre til at regulere sin egen adfærd fremover. Og de oplever, at disse dialoger med især de unge har en ”opdragende og dannende” virkning på de unge på lige fod med, hvad andre forældre oplever, når de skaber mulighed for, at forældre og unge sammen vender problemerne.

Andre mentorfamilier har fokus på at styrke mentorbarnets tro på sig selv, og at de kan noget, da de som mentorforældre oplever, at de ikke står særlig stærkt i forhold til selvtillid. En mentorforælder siger: *”... hun får noget selvtillid (...). Og nu er hun holdt op med at sige, at ”jeg kan ingenting””. Der er nogle ting, hun godt kan, og det arbejder mentorforældrene på at styrke gennem en kontinuerlig indsats. Nogle mentorforældre er meget bevidste om dette og har fx bevidst forsøgt at skabe aktiviteter, hvor de og mentorbarnet sammen kan arbejde på at give mentorbarnet nogle færdigheder og kompetencer og en oplevelse af at være god til noget.*

5.6 Udfordringer som mentorfamilie

I Midtvejsrapporten dokumenterede vi på baggrund af interviewene i første interviewrunde ca. et år inde i projektet, at flere mentorfamilier havde oplevet forskellige udfordringer i deres forløb (Hestbæk, 2020). Nogle synes, det var svært at få et gnidningsfrit medspil fra anbringelsesstedet i forhold til planlægning af besøg (se mere herom i kapitel 6). Andre var ikke så tilfredse med den supervision og de kurser, mentorfamilierne fik tilbudt i projektets første år. Nogle følte sig for lidt informerede om børnenes udfordringer og oplevede sig begrænset af tavshedspligten (se også kapitel 6). Andre følte sig magtesløse i forhold til at hjælpe deres mentorbarn i håndteringen af deres sag hos kommunen.

Det generelle indtryk er, når vi sammenligner interviewene i runde ét og to, at meget af dette ser ud til at have været startvanskeligheder. Man kan altid gøre ting bedre, men der er meget få, der nævner kritiske forhold af betydning, og ikke nogen, der kan pege

på store huller eller uhensigtsmæssigheder set fra mentorfamiliernes perspektiv. I dette afsnit vil vi vie opmærksomheden til to forhold: Det at have tilstrækkelig viden om sit mentorbarns udfordringer, og hvordan man forholder sig, når mentorbarnet har mange aflysninger i forhold til mentorfamilien.

Vi ved, at mange af mentorbørnene har en del mentale udfordringer med sig, som de ikke bare kan lægge fra sig. Ovenfor så vi fx udfordringen med at holde fast i skole eller uddannelse. Og projektledelsen er meget tydelige i nødvendigheden af at forventningsafstemme med mentorfamilierne, sådan at de ikke overvældes af børnenes problemer. En projektleder siger:

Fordi det her er jo også nogle børn, som mere eller mindre har nogle ting i deres bagage. Det er jo ikke børn, man bare kan "løse" med et godt hjerte. Og hvis det er det, man tænker, kan man lidt som mentorfamilie blive skuffet. Fordi det er børn, der i høj grad er vagtsomme over for intentionen i det her, og hvad vil de med mig, og hvordan bliver det her godt. Så jeg tænker, at de skal have noget viden (...). Og så have den der tålmodighed til, at det tager tid at knytte relationer til nogle af de her børn, vi har med at gøre, som har rigtig meget med sig. Så de skal både være der og være lidt ydmyge og tålmodige. (Projektleder)

Også fra forskningen ved man, at der er en udfordring at ruste det anbragte barns omsorgspersoner til at kunne rumme, at barnet ikke nødvendigvis trives bedre og bedre, og ikke nødvendigvis opfører sig eller udvikler sig, som man godt kunne tænke sig. En undersøgelse viser, at jo mere usikker tilknytning hos det enkelte barn, jo mere udfordret føler barnets omsorgspersoner sig. Allerede efter en måned oplevede plejeforældre til de mest tilknytningsforstyrrede børn, at det var vanskeligt for dem at blive ved med at være rummelige og varme i deres respons over for plejebarnet (Rushton et al., 2003). Der er således god grund til at opretholde en god information samt undervisning og supervision af mentorfamilierne. Men det er en udfordring, hvor meget man kan fortælle mentorfamilierne om barnets baggrund på grund af tavshedspligten i det offentlige system, som skal beskytte barn og familie mod unødvendig udlevering af persondata.

Nogle mentorforældre fortæller, at de af og til fornemmer, at der er noget i barnets familierelation, der er meget svært at håndtere for mentorbarnet. Det er ikke noget, de er informeret om, og ofte heller ikke noget, de selv har spurgt ind til. Og det er formentlig et af de områder, hvor tavshedspligten på den ene side beskytter barnet og barnets familie mod, at fortrolige oplysninger videregives. Men hvor den på den anden side også bidrager til, at mentorfamilien kan føle sig magtesløs, fordi den er uvidende om, hvad barnet udfordres af i sin egen familie, og hvorfor mentorbarnet i perioder måske opleves særligt indadvendt, særligt aggressiv eller ikke føler overskud til at komme på besøg. En familie fortæller om en episode med deres mentorbarn, hvor de ikke følte sig tilstrækkeligt informeret i forhold til at beskytte mentorbarnet:

... til at starte med fik vi ikke at vide, at hun har svært ved store folkemængder. Det anede vi ikke på grund af tavshedspligt. Det første vi gør, er at tage hende med i en oplevelsespark, og der lægger vi mærke til, at hun helst gerne vil stå i udkanten eller langt væk fra folk. Så lagde jeg også mærke til det nede i byen. (...) Da vi kommer ud på gaden, så går hun fuldstændig i panik, og vi går op ad

gågaden, og hun bliver mere og mere urolig. Der går noget tid, før det går op for mig, at hun er ikke umulig og sur, men hun er bare pisse bange. (Mentorforælder)

Det viser, at der kan være visse informationer om barnet, der er essentielle for mentorfamilien at få overleveret, hvis de skal kunne handle adækvat i forhold til barnet. Vi kan af interviewene med mentorforældrene konstatere, at sagsbehandlerne håndterer dette relativt forskelligt.

Mentorfamilierne står i øvrigt meget forskellige steder i forhold til deres oplevelse af børnenes udfordringer. Nogle siger, at de ikke er nået til det endnu, men at de fx i supervisionsgruppen kan høre, at der er andre, der står med typiske problemer. Andre har først efter noget tid haft konfrontationer eller situationer, som har været udfordrende for dem, og siger, at *"der havde vi jo hørt det med, at det gik op og ned for alle i store træk. Nå, okay, jamen, så var det ligesom blevet vores tur"*. Her har supervisionen og undervisningsaftenerne haft den funktion både at undervise dem i, hvordan man kan forstå et barn, der er tilknytningsforstyrret eller har angst; i at forberede mentorfamilien på, hvad de potentielt kan løbe ind i; og i at give dem et handlingsberedskab (og muligheden for akut supervision). Nogle af de unge fortæller selv, at de er varsomme med at vise deres følelser i starten – og mentorforældrene kan da også konstatere, at *"som tiden kommer, så begynder paraderne også at falde, og så begynder det at give mening, hvorfor hun er her ved os"*.

Flere mentorfamilier kan fortælle eksempler på, at deres mentorbarn har været usædvanlig stille, usædvanlig aggressiv eller sur osv., uden at de helt har vidst, hvad det handler om. En mentorforælder fortæller, at på et tidspunkt blev det for meget for dem: *"Hun blev ved med at være i det der moody sted (...), så sagde vi til hende: "Det her, det går simpelthen ikke (...). Det er du nødt til at finde en anden måde at gøre på"*. Og det gav et skub til at komme videre. Andre mentorforældre beskriver det som, at de bare ikke får noget at vide, og at der er ting, de fornemmer, men ikke hører direkte. De er fx eksempler på, at mentorbarnet åbner sig for mentorfamiliens egne børn: *"... hun er ikke sådan en, der deler ud. Hun skal virkelig spørges og opfordres for at komme af med noget. Men jeg kan jo så høre, når hun og vores barn har snakket, altså når de ligger og snakker til kl. 4 om morgenen"*. Eller at mentorfamilien overhører en telefonsamtale mellem mentorbarnet og hendes forældre, hvor de kan høre, at mentorbarnet er ked af det eller bekymret for familien derhjemme.

Aftale eller aflysning?

Hvad angår *aflysning* af besøg, var der især i projektets første år mentorforældre, der oplevede mange afbud og nærmest havde flere aflysninger end aftaler, og det var svært for dem helt at få klarhed på hvorfor. Nogle mentorforældre blev irriterede over, at anbringelsesstedet ikke kunne motivere især de unge til at overholde en aftale og tage af sted. Omvendt meldte institutionerne ud, at de ikke vil presse en ung, der har lyst til at sove længe eller pludselig hellere vil være sammen med jævnaldrende, til at prioritere mentorfamilien. I takt med at der generelt er kommet et tættere samarbejde mellem mentorforældre og anbringelsessteder, virker det til, at dialogen om at få den unge til at komme kører fint, og der er ikke nogen, der har nævnt det som et stort problem i 2. interviewrunde. Men selvfølgelig vil der i denne type relationer over tid opstå forskellige

behov hos mentorfamilie og mentorbarn, og i kapitel 4 giver mentorbørnene selv nogle forklaringer på dette. Dels at nogle kan føle det grænseoverskridende at skulle ud i mentorfamilien, dels at der for især de unge begynder at være så mange aktiviteter og relationer at holde rede på, at de nogle gange vil vælge mentorfamilien fra for at være sammen med jævnaldrende venner – hvad også er godt. Det er vigtigt, at mentorfamilien ikke overtrumfer mentorbarnets øvrige relationer, men hjælper med at fastholde og udvikle relationer. Denne viden viser blot vigtigheden af at have en god forventningsafstemning mellem mentorbarn og -familie, som de voksne må hjælpe med at facilitere.

At afslutte en mentorrelation som mentorfamilie

I projektet har man diskuteret, hvornår et forløb skal holde op. Er det, når barnet siger, at det ikke vil mere – og kan man forvente det? Eller er det, når mentorfamilien af en eller anden grund ikke kan opretholde relationen på gode vilkår? Projektledelsen har lagt op til, at det så vidt muligt ikke skal være mentorfamilien eller "systemet", der tager initiativ til ophør, da man ikke ønsker, at mentorbarnet skal føle sig valgt fra. En mentorfamilie oplevede imidlertid en udvikling i relationen over tid, hvor mentorbarnet nogle gange ikke dukkede op til deres aftaler. De fik en fornemmelse af, at hendes egen familie ikke var særlig glade for mentorrelationen, og at det derfor blev illegitimt for barnet at komme hos dem:

Det vil jeg ikke byde hende. Jeg vil gerne være sammen med hende, hvis hun har lyst til at være sammen med os, men ikke så hun bliver nødt til at stikke af hjemmefra. Og så har jeg brug for at sige til hende, at det er derfor, vi vælger at slutte det. (...). Så aflyste vi en julefrokost for at være sammen med hende, og så kommer hun ikke alligevel (...). "Det duer altså ikke, for det bliver vi irriteret over. Vi aflyser noget, fordi du gerne vil (...), hvis vi skal overholde vores del af aftalen, så skal du også overholde din del". (...) Hun ved godt, at så træder hun over en grænse, og det tror jeg, hun har svært ved over for os, at overtræde en grænse. Hun har aldrig gjort det, faktisk, ud over det der, når hun aflyste noget. (Mentorforælder)

Her bad mentorfamilien i dialog med projektledelsen om, at mentorrelationen blev sat på pause for at beskytte mentorbarnet mod den biologiske familiens misbilligelse af mentorrelationen og med besked til mentorbarnet om, at de til hver en tid kan genoptage relationen, og at mentorbarnet altid er velkommen i familien, hvis hun får lyst til at tage kontakt igen.

5.7 Afrunding på at være mentorfamilie

Vi har i dette kapitel beskrevet nogle af de oplevelser, følelser og udfordringer, der følger med at være mentorfamilie, primært set fra mentorfamiliens eget perspektiv.

Det er tydeligt, at noget af det særlige er, at der gennem samværet kan skabes mulighed for, at mentorfamilien kan udvikle en følelsesmæssigt tæt relation til mentorbarnet. En relation, der både kan være en støtte her og nu i hverdagen, fx i forhold til mentorbarnets skolegang, snak om konflikter. Men som i bedste fald også kan udvikle sig til en langvarig,

stabil og favnende relation, der giver mentorbarnet mulighed for at knytte sig følelsesmæssigt – en udvikling, der også vil hjælpe mentorbarnet til at kunne knytte sig i fremtidige relationer til familie, partner, børn osv. Og som også er givende for mentorfamilien.

Her fremhæver mentorforældrene på lige fod med mentorbørnene, at de kan stille med ro i hjemmet, hvor der er god tid til, at en voksen kan lytte til og være sammen med mentorbarnet. De har bedre mulighed, end det institutionsanbringelser ofte giver, for at møde det enkelte barn med alle sine særtræk og behov, og de kan give mentorbarnet et indblik i, hvordan man agerer i en helt almindelig familie.

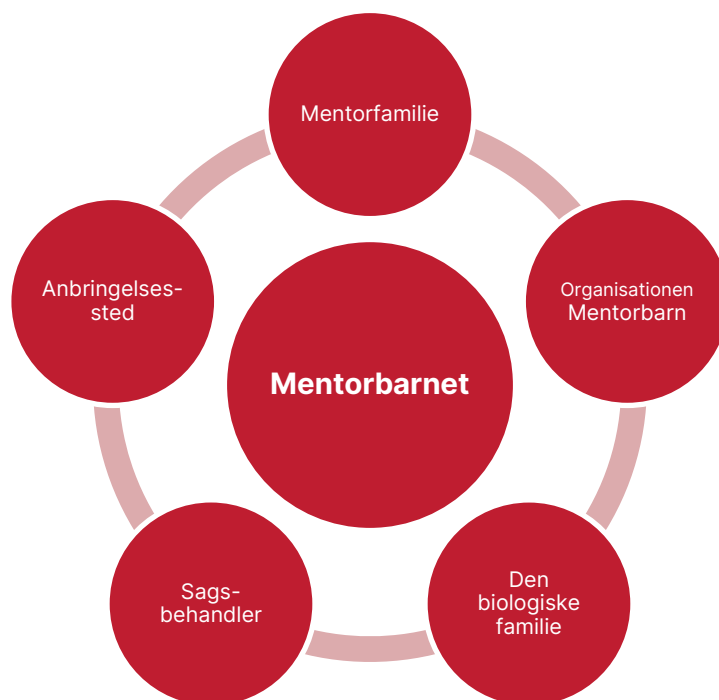
Og endelig kan vi se, at mentorfamilierne også har det lange blik på og snakker med mentorbarnet om fremtiden, om at bryde den sociale arv og betydningen af at få en uddannelse. Herved er de også med til at indgyde mentorbarnet håb om, at der er en fremtid for dem, som de selv kan influere på i en eller anden udstrækning.

6 Samarbejds erfaringer i mentorbarnprojektet

Mentorbarnindsatsen implicerer et samarbejde mellem en række aktører. Jævnfør den oprindelige projektmodel er det i princippet et samarbejde mellem mentorfamilien, organisationen Mentorbarn, kommunen repræsenteret ved barnets sagsbehandler, anbringelsesstedet og den biologiske familie omkring mentorbarnet som den centrale aktør (Figur 6.1).⁷

Det særlige ved dette er samarbejdet, eller måske snarere samskabelsen (Andersen & Espersen, 2017) mellem en offentlig myndighed med døgnansvar for det anbragte barn på den ene side, og en NGO (Mentorbarn) samt frivillige familier fra civilsamfundet, der ikke er underlagt samme juridiske regelsæt, på den anden side.

Figur 6.1 Samarbejdspartnere i projekt HIFIA

Den bedst mulige indsats for mentorbarnet kræver ideelt set et godt og gnidningsfrit samarbejde mellem de involverede aktører, hvor de forskellige aktører spiller helt forskellige roller i indsatsen. I Midtvejsrapporten påpegede vi en række områder, hvor man med fordel kunne styrke samarbejdet (Hestbæk, 2020):

- Nogle mentorfamilier oplevede det svært at få, hvad de betragtede som et gensidigt samarbejde med døgninstitutionerne
- Sagsbehandlerne rekrutterede kun relativt få børn og unge til ordningen
- Børnenes familier var stort set ikke inddraget i samarbejdet

⁷ Af læsehensyn skriver vi oftest kun "døgninstitution", men i praksis omfatter anbringelsesstederne i projekt HIFIA også socialpædagogiske opholdssteder og kost- og efterskoler.

- Nogle mentorfamilier kom lidt hovedkulds ind i ordningen; andre var ikke tilstrækkeligt informerede og var fx ikke helt klar over, at de kunne få supervision og sparring.

Det er imidlertid vores vurdering, at samarbejdet mellem de aktivt involverede aktører i Mentorbarn-indsatsen har udviklet sig positivt gennem projektperioden. Samarbejdet er blevet mere strømlinet, systematiseret og forankret og ser for de fleste samarbejdsprocessers vedkommende ud til at være systematisk implementeret. Rollerne for parterne er klarere defineret end tidligere og derfor også lettere at forholde sig til som samarbejdspartner. Der er således ingen af informanterne, der taler om de ovennævnte problemer, som vi afdækkede i interviewene efter første projektår, som værende af betydning på tidspunktet for slutevalueringen. Kun på ét punkt er der ikke ændret så meget, nemlig involveringen af mentorbarnets forældre.

Kapitlet præsenterer centrale erfaringer og opmærksomhedspunkter til et godt samarbejde med fokus på nogle af de samarbejdsrelationer, hvor der især i startperioden var udfordringer. I kapitlet udfolder vi således (afsnit 6.1) samarbejdet mellem mentorfamilien og anbringelsesstedet, (afsnit 6.2) involveringen af den biologiske familie, (afsnit 6.3) sagsbehandlerens rolle og (afsnit 6.4) erfaringer fra mentorfamilierne om samarbejdet med organisationen Mentorbarn.

6.1 Samarbejdet mellem mentorfamilie og anbringelsessted

Et godt samarbejde mellem mentorfamilien og anbringelsessted bidrager til at skabe en højere grad af helhedsorientering i indsatsen til barnet gennem kombinationen af døgninstitutionens fagprofessionelle ressourcer på den ene side og mentorfamiliens mulighed for at inkludere børnene i en normaliseret, familielignende hverdag præget af nære relationer på den anden side. Overordnet set er samarbejdet mellem døgninstitutionen og den enkelte mentorfamilie over tid blevet systematiseret mere, og rollefordelingen mellem parterne er blevet tydeligere. Vi tydeliggør en række konkrete opmærksomhedspunkter for det gode samarbejde mellem mentorforældre og døgninstitution, som kommende kommuner, der skal arbejde med frivillige mentorrelationer til anbragte, med fordel kan medtænke.

Mentorfamilierne og døgninstitutionerne skal hver især gerne opleve, at de er gensidigt komplementerende, og at de arbejder hen imod et fælles mål om at styrke mentorbarnets trivsel og udvikling. Det forudsætter dels et kendskab til hinanden og de respektive arbejdsvilkår – fx at en kontaktpædagog i dagligdagen ofte står med ansvaret for flere børn samtidig og ikke lige kan tage en halv time ud, når mentorfamilien kommer for at hente mentorbarnet. Eller at mentorfamilien omvendt har svært ved at komme forbi til en snak på anbringelsesstedet om formiddagen, hvor der er god tid, mens alle børnene er i skole, fordi der er mentorfamilien på arbejde. Dels forudsætter det en løbende kommunikation, hvor mentorfamilien fx kan få sparring på forhold omkring barnet, herunder også få afdækket potentialer og behov, mentorfamilien kan bakke op om, og som derfor kan bidrage med noget "ekstra" til barnets udvikling. En pædagog fra en døgninstitution beskriver samarbejdet med mentorfamilierne gennem at fremhæve det komplementære i relationen:

Man kan jo lære, at frivilligheden har stor betydning. Men også, at det skaber noget, hvor børnene kan have noget på sigt. Man jeg kan da blive usikker på, at det er jo ikke alle [mentorbørn], det kører for. Men sådan er det jo med relationer. Primært synes jeg, det er godt at forsøge at give børnene nogle stærke ressourcer ved siden af os pædagoger. De [mentorfamilierne] kan jo alle de ting, som vi andre ikke kan nå. Det er jo en kæmpe ressource. (Kontaktpædagog)

Når samarbejdet kører, kan anbringelsesstederne altså betragte mentorrelationen som en ekstra ressource i indsatsen til barnet, som særligt kan bidrage med oplevelser og relationer i en familielignende kontekst.

Evalueringen viser, at manglende kommunikation og ressourceudfordringer i et par af de første mentorforløb skabte frustrationer for både mentorfamilier og professionelle. I midtvejsevalueringen gav nogle af de ansatte på døgninstitutionerne således udtryk for, at de havde svært ved at understøtte indsatsen tilstrækkeligt på grund af knappe tidsmæssige ressourcer. De oplevede, at et nyt ansvar blev lagt på deres skuldre, men følte sig ikke forberedt til det. De havde ikke nok kendskab til, hvad projektet indebar, og hvad deres rolle præcis skulle være. Det var med til, at de ikke altid støttede mentorforløbene lige målrettet. Samtidig stod mentorfamilierne og efterspurgte mere kommunikation fra og mere samarbejde med anbringelsesstedet. De oplevede fx, at det var svært at komme i dialog med de relevante kontaktpædagoger. En pædagog, der blev interviewet i første runde, fortæller om at være en del af projektet:

Jeg ved ikke, om jeg er blevet klædt på. Jeg tror, at jeg gør, hvad jeg selv synes, der er behov for (...), man er nødt til at have nogle snakke for at forstå, hvad der foregår (...). Jeg fik at vide, at det bare skulle køre af sig selv, men vi [mentorfamilie og kontaktpædagog] talte altså rigtig meget sammen i starten (...). Jeg synes, at der skal være noget mere styring. Absolut. (Kontaktpædagog)

Noget andet, der har været nyt for anbringelsesstederne, er det at skulle samarbejde med civilsamfundet. Når man står som døgnanbringelsessted med fuldt ansvar for barnet, kan personalet have en bekymring for, om det, de udleverer barnet til, er godt for barnet. Tager mentorfamilierne tilstrækkeligt ansvar, kan de håndtere barnet osv. I en startperiode har det formentlig været forbundet med en vis usikkerhed fra anbringelsesstedernes side, indtil de fik gjort sig nogle erfaringer. Nu virker det til at være meget mere indarbejdet, og en kontaktpædagog siger: "... jeg ser mentorfamilien som en bonusting for hende. Det er jo noget nyt for os her på institutionen, at man lige pludselig har nogle kvaliteter af frivillighed, som det jo i den grad er med Mentorbarn".

Der er nu etableret en meget tydelig proces omkring etablering af mentorforløbene. I projektets afsluttende fase oplever både kontaktpædagoger og mentorfamilier således et ganske velstruktureret samarbejde og en større gensidig opbakning til relationen mellem mentorbarnet og mentorfamilien. Flere mentorfamilier fortæller uopfordret, hvor stor en indsats kontaktpædagogen har ydet over for mentorbarnet for at få mentorforløbet til at blive godt.

Der er forskellige holdninger til, hvordan man bør følge op på mentorforløb. Både mentorfamilier og professionelle på anbringelsesstederne har således et ønske om løbende

opfølgningssamtaler for at fastholde en systematisk dialog. Nogle ønsker en fast kandidate, fx at man allerede ved forløbets start aftaler at snakke efter 3, 6 og 12 måneder. Andre ønsker muligheden for individuel og fleksibel udformning af samarbejdet.

Vi kan altså på baggrund af vores interviewdata udlede, at en grundig introduktion til de involverede parter af projektets formål og rollefordelingen mellem de forskellige parter er centralt for at få en mentorfamilierelation godt i gang fra start. Analysen af vores data udpeger tre centrale temaer for forventningsafstemning af samarbejdet mellem anbringelsesstedets pædagoger og mentorfamilierne i forhold til at befordre et frugtbart samarbejde:

- Afklaring af, hvilken praktisk støtte mentorfamilien kan forvente fra anbringelsesstedet
- Planlægning af aktiviteter i god tid, hvis døgninstitutionen skal spille en rolle, fx større begivenheder i mentorfamilien, som mentorbarnet er tiltænkt at deltage i (fx ferier, store familiearrangementer, overnatning hos mentorfamilien m.m.)
- Muligheden for en systematisk opfølgning og jævnlig dialog mellem anbringelsesstedet og mentorfamilie med det formål at tage stilling til, hvordan det går med mentorbarnet, og om der er brug for at justere.

Samarbejdet bærer frugt, når mentorfamilien ved, hvad de kan forvente af anbringelsesstedet, og anbringelsesstedet kan understøtte relationsdannelsen mellem mentorfamilien og mentorbarnet, fx også ved at hjælpe mentorbarnet med at bearbejde indtryk fra besøgene i mentorfamilien.

6.2 Den biologiske families involvering i samarbejdet

I HIFIA-projektet involverer 3 af projektets 10 succeskriterier (se boks 1.3) specifikt den biologiske familie, bl.a. at den biologiske familie ser sig selv som aktør i samarbejdsmodellen, og at familien oplever, at mentorfamilien understøtter deres barns udvikling. Også forandringsteorien (se Tabel 1.1) har forventede virkninger for den biologiske familie, bl.a. at den får styrket egenmestringen og forældrekompetencer, og at samarbejdet mellem familie og anbringelsessted forbedres. Set over en bred kam er involveringen af mentorbørnenes biologiske familie specifikt i mentorbarnprojektet imidlertid relativt begrænset. I de første forløb, vi interviewede om til Midtvejsrapporten, var der stort set ikke tale om nogen som helst form for involvering af eller samarbejde med barnets familie.

Flere af de børn og unge, som sagsbehandlerne i projektets første halvdel vurderede ville kunne profitere godt af en mentorrelation, var nemlig i stor udstrækning karakteriseret ved enten fravær af aktive familierelationer eller meget spinkle relationer med konflikter, uregelmæssig kontakt og sjældent samvær. Nogle af børnene har oplevet, at én eller begge forældre er døde. Andre har af forskellige grunde meget lille eller slet ingen kontakt med forældrene. Og atter andre har samvær med en eller to forældre af og til. Så selvom det at få en mentorfamilie kræver samtykke fra forældrene, var mentorbarnforløbene især i starten af projektperioden ikke noget, som involverede forældrene i nogen betydningsfuld udstrækning.

Når man ser på de iværksatte indsatser i forbindelse med mentorbarnprojektet, er det imidlertid ganske forståeligt, at de biologiske forældre generelt ikke er mere involverede end i projektets start, for der har heller ikke været knyttet særlige indsatser til dette. En anden forælderrolle ville kræve en anden adfærd i forhold til forældrene, fx varetaget af familiens sagsbehandler eller af anbringelsesstedet. Det kunne fx være en indsats rettet mod at mindske forældrenes eventuelle modstand mod barnets deltagelse i en mentorrelation eller mod styrkede mestrings- og forældrekompetencer som nævnt i forandringsteorien.

Det har da også været vanskeligt at få involveret forældrene i evalueringen – måske som en afspejling af, at de ikke har været involverede i indsatsen.

I de nyere mentorbarnforløb har enkelte mentorfamilier mødt de biologiske forældre, men yderligere dialog er ikke etableret. I disse forløb er det ofte børnene eller de unge, der selv har ønsket, at fx forældre eller bedsteforældre skulle møde deres mentorfamilie.

Sagsbehandleren er imidlertid klar over, at der kan være tale om en svær udfordring for barnets forældre. Flere vurderer, at de biologiske familier er bange for konkurrencen fra en mentorfamilie, parallelt til hvad man nogle gange oplever i plejefamilieforløb. De foreslår derfor en re-framing af mentorfamiliebegrebet: *"Nogle børn er ikke i plejefamilie, fordi forældrene ikke kan finde ud af at indgå i det samarbejde. Måske skal man kalde det en vennefamilie?"*. Det forslag ligger tæt op ad den socialpolitiske reform *Børnene Først*, hvor der i 2021 er vedtaget en ret for institutionsanbragte børn til en såkaldt "venskabsfamilie" (Social- og Ældreministeriet, 2021). Og en anden sagsbehandler vurderer, at manglende opbakning fra forældrene kan være en grund til netop ikke at iværksætte en mentorrelation: *"Det er hele tiden en afvejning af barn og forældre. Hvis forældrene modarbejder det, så ville det være synd for barnet"*, siger sagsbehandleren.

Nogle børn og unge oplever at havne i en loyalitetsklemme, når deres biologiske forældre udviser mistro til barnets deltagelse. Både mentorfamilier, pædagogisk personale på døgninstitutionerne og sagsbehandlerne beskriver eksempler på, at den biologiske familier modarbejder mentorrelationen ved at tale dårligt om mentorfamilien eller ved at kontrollere børnenes kontakt til mentorfamilierne. En forstander beskriver det således:

Der skal være forståelse fra forældrenes side ... at det her faktisk er for børnenes skyld, i stedet for at se det som en trussel. Og så betyder det også noget, hvis du har nogle forældre, der har modstand på over for mentorfamilierne. Så går det som regel galt, for børnene er jo loyale over for deres egne forældre, og det er jo naturligt. (Forstander)

Tidligere forskning viser, at anbragte børn har et stærkt loyalitetsbånd til deres forældre, og at de biologiske forældre derfor har stor indflydelse på børnenes holdninger og følelsesmæssige integration i et tilbud (Egelund & Hestbæk, 2003). En mentorforælder fortæller, at deres mentorbarn flere gange har haft behov for at snakke om, hvordan barnets biologiske mor oplever det (se boks 6.1):

6.1 Et mentorbarn i loyalitetsklemme

Mentorbarn:	<i>Nogle gange, så er min mor bange for, at du bliver mine nye forældre.</i>
Mentorforælder:	<i>Jamen, sådan er det jo ikke. Det har vi snakket om hele tiden. Vi er en slags tanter og onkler.</i>
Mentorbarn:	<i>Jamen, min mor synes ikke, det var en god idé, at jeg tager herud.</i>
Mentorforælder:	<i>(...) Sådan er det jo ikke (...) Du er et mentorbarn, for du har jo din mor, og du har jo der, hvor du bor [anbringelsesstedet].</i>

Mentorbarnet italesætter tydeligt, at hendes mor er utryk ved relationens karakter og dens betydning for hendes egen rolle i datterens liv. Undervejs i mentorforløbet begynder mentorbarnet oftere og oftere at melde fra til besøg i mentorfamilien eller bare ikke dukke op, og til slut bliver mentorrelationen opløst på mentorfamiliens initiativ, men af hensyn til mentorbarnet. Mentorfamilien og de professionelle omkring barnet fik en fornemmelse af, at det blev for svært for mentorbarnet at være i loyalitetskonflikten mellem mor og mentorfamilien. Dette blev dog ikke italesat sammen med familien. Mentorfamilien er ked af at afslutte forløbet og oplever, at barnets familie ... "spænder ben for det gode, der kunne være i hendes liv".

Også andre mentorforældre oplever, at manglende opbakning fra de biologiske forældre bliver tydelig. De mærker det fx ved, at mentorbørnene holder igen med at fortælle om deres biologiske familie og gør meget ud af at holde de to verdener adskilt.

Heller ikke familiens sagsbehandler har – ud over at sørge for forældrenes formelle accept af mentorbørnenes deltagelse – nogen dialog med de biologiske forældre om mentorbarnsordningen, fx hvordan barnet har det med at have fået en mentorfamilie, eller hvordan forældrene fra deres side ser det. I og med at den indsats p.t. ligger i civilsamfundet, er den uden for sagsbehandlerens ansvarsområde.

De biologiske forældres rolle er naturligvis anderledes ved mentorrelationer for hjemmeboende børn. Her deltager forældre og mentorforældre sammen i matchmøde, ligesom mentorfamilien ofte vil hente barnet/børnene i familiens hjem. Det kan dog stadig give anledning til overvejelser hos forældrene. En far til et hjemmeboende mentorbarn udtrykker sin bekymring således: "Jeg havde en bekymring om, hvorvidt hun interesse-mæssigt og følelsesmæssigt ville trække mere over til mentorfamilien – flytte hjemmefra sådan rent følelsesmæssigt".

I denne evaluering undersøger vi imidlertid primært mentorrelationer for anbragte børn, der var udgangspunktet for projekt HIFIA. Det er dog værd at overveje, om man kan lade sig inspirere af, at det tilsyneladende kan lykkes at etablere et vist samarbejde mellem forældre med hjemmeboende børn og mentorfamilier. Måske kan det ligefrem være en styrke for et mentorforløb, at barnet ser og erfarer, at forældrene godt kan leve med mentorfamilien, så mentorbarnet ikke behøver at føle sig loyalitetsmæssigt spændt ud mellem de to parter. Det kan også være, at det vil afdramatisere betydningen af mentorrelationen for anbragte set fra forældrenes perspektiv, sådan at de ikke skal bekymre sig om, hvorvidt deres barn kommer endnu længere væk fra dem.

Det er således et budskab til dem, der formidler mentorrelationer, at det er afgørende at være opmærksom på, hvordan det kan opleves at være den mor og far, hvis barn skal indgå i en mentorrelation. Det er vigtigt, at man forstår og anerkender forældrenes angst for at miste deres barn (endnu mere). Det er en forudsætning for overhovedet at hjælpe forældrene med at bearbejde disse følelser, således at de er trygge med mentorrelationen. Hvis ikke barnets forældre accepterer og bakker op om (eller i det mindst ikke modarbejder) mentorrelationen, har barnet et dårligt udgangspunkt for at profitere af det.

Et centralt opmærksomhedspunkt for at sikre trygge mentorrelationer er derfor at arbejde med, om man i højere grad kan informere og involvere de biologiske forældre om mentorfamiliens funktion og skabe en forståelse for formålet med og begrænsningerne i mentorrelationen. Det vil være oplagt at udvikle en proces i samarbejdsmodellen, hvori man forsøger at lade familie og mentorforældre mødes – måske bare en enkelt gang med enten en projektmedarbejder eller sagsbehandler som "mediator". Og det er et ansvar, som anbringelsessted eller kommune må tage på sig – det er for stort et stort ansvar at lægge på et barns skuldre.

Og hvis man herudover har målsætninger om at ændre forældrenes involvering, kompetencer og mestring vil det være nødvendigt at udvikle specifikke procedurer og indsatser, der favner dette – ellers ændrer det sig ikke.

6.3 Sagsbehandlerens rolle i samarbejdet

Sagsbehandleren har en afgørende rolle i HIFIA-projektet, idet sagsbehandleren er indgangen til børnene og har kendskabet til de børn og unge, som potentielt kan blive en del af indsatsen. I udgangspunktet er det sagsbehandleren, der "rekrutterer" mentorbørn. Sagsbehandlerne er også vigtige samarbejdspartnere, da det ud over rekruttering også er dem, som informerer om projektet til børn, unge og deres biologiske forældre forud for opstarten af et mentorbarnforløb.

Efterhånden som ordningen er blevet mere kendt i kommunen, er der imidlertid også pædagogisk personale, der har taget initiativ til forløb, ligesom nogle af børnene er blevet inspireret af søskende eller andre børn på deres anbringelsessted til selv at spørge om muligheden for at få en mentorfamilie, fordi de har hørt de andre børn omtale deres mentorfamilie positivt.

Ved pilotprojektets afslutning er der relativt få børn, som i forhold til sagsbehandlerens kriterier skønnes velegnede til projektet, i betragtning af at der i Aarhus Kommune ved udgangen af 2020 var 230 børn og unge, som var anbragt under institutionelle former.⁸ De officielle kriterier for at få en mentorfamilie er, at børnene ikke har for mange andre aktive familie-/voksenrelationer, og at de ikke er for mentalt udfordrede. I praksis kommer flere andre kriterier i spil i sagsbehandlerens konkrete vurdering. Det bliver fx nævnt, at forældrene ikke må have et for kompliceret forhold til forvaltningen eller til barnets anbringelse, da det kan få et negativt spill-over på barnet. Derudover bør barnet ikke have en for udadreagerende adfærd.

---

⁸ Jævnfør Statistikbanken.dk havde Aarhus Kommune 508 anbragte børn i alle aldre ved udgangen af 2020. Data tilgået den 18. juni 2021 på <https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280>.

Allerede i Midtvejsevalueringen så vi, at det ikke gik så hurtigt med at rekruttere børn til mentorforløb. I anden interviewrunde spurgte vi derfor mere ind i denne problematik i interviewene. En del sagsbehandlere kunne ud af en sagsstamme på 20-25 anbringelsessager ofte "kun" udpege én anbringelsessag, hvor de vurderer, at barnet vil kunne profitere af en mentorrelation. Når vi skriver "kun" i citationstegn, er det fordi, at der naturligvis ikke er en fast norm for antal potentielle mentorbørn. Der viser sig imidlertid også at ligge nogle barrierer bag det relativt lave antal børn.

I starten af HIFIA-projektet var der, på trods af diverse informationsmøder, en del sagsbehandlere, der ikke kendte særlig meget til ordningen og dens potentiale. Dermed var de naturligvis heller ikke tilbøjelige til at henvise til den.

En anden barriere handler om, at nogle sagsbehandlere i startperioden har været skeptiske over for, hvordan man styrer et samskabelsesprojekt som HIFIA, og hvad de som offentlig myndighed kan tillade sig at involvere barnet i. De er fx meget opmærksomme på, at i samarbejdet med frivillige mentorfamilier er det stadig kommunen, der har ansvaret for det døgnanbragte barn. Og hvad nu, hvis der sker noget med barnet, hvor kommunen kan drages til ansvar? En sagsbehandler formulerer det således i en konkret sag, hvor mentorfamilien har bedt om lov til at tage mentorbarnet med på en lang rejse, som mentorfamilien vil betale:

Det er Aarhus Kommune, der forsørger barnet (...). Det er ikke fordi, jeg ikke under mentorbarnet en rejse. Men jeg tør ikke! Det ville være noget andet med en aflastningsfamilie, som var ansat, og som vi havde noget tættere med.
(Sagsbehandler)

Endelig var der som en tredje barriere især i starten flere sagsbehandlere, som oplevede det at visitere børn til mentorbarnprojektet som en ekstra opgave, der var vanskelig at nå i en meget presset hverdag med et utal af tunge problemer at forholde sig til. I italesættelsen af dette var det en vending blandt de interviewede sagsbehandlere, at mentorrelationer ikke er en "skal-opgave" (altså noget, de er fx juridisk forpligtede til at gøre), men en såkaldt "kan-opgave" – altså et initiativ, de kan vælge at tage i brug.

Flere sagsbehandlere vurderer i øvrigt, at mentorforløb ikke egner sig til børn anbragt i familiepleje, da de ud fra sagsbehandlernes perspektiv ofte har rigeligt med voksne, som de skal etablere relationer til, hvis de både har forældre hjemme, plejefamilien mv.

På spørgsmålet om, hvorvidt det kan hjælpe på samarbejdet, at sagsbehandler og mentorfamilie mødes, bliver tavshedspligten en begrænsning i samarbejdet: "Jeg kan jo ikke give noget videre til en mentorfamilie", siger en sagsbehandler. Som vi også skrev i Midtvejsrapporten, oplever nogle mentorfamilier, at tavshedspligten bliver et bånd for dem i forhold til at få vigtig viden om barnet. Nogle af dem har fx haft situationer, hvor mentorbarnet har været voldsomt ked af det, eller hvor mentorbarnet melder fra uden at kunne fortælle hvorfor. Senere hen finder mentorfamilien ud af, at der måske har været en alvorlig begivenhed i barnets familie, men de har ikke kunnet støtte barnet i at håndtere det, fordi de ikke har vidst, hvad det drejede sig om. Og der er mentorbørn, som selv ønsker, at mentorfamilien er så velinformeret som muligt. En mentorforælder til en ung fortæller:

Mit mentorbarn har hele tiden sagt: "Jeg vil gerne have, at pædagogerne bare fortæller dig alting", fordi jeg også hele tiden har sagt, at de har tavshedspligt, og de må ikke fortælle mig noget. Men jeg har brug for, at de fortæller, fx når hendes mor har haft dårlige perioder. Så blev vi enige med den første kontaktpædagog om, at det skulle vi have at vide, selvom de egentlig ikke måtte sige noget (...), fordi så bliver hun påvirket af det. (Mentorforælder)

Så det er en fin balancegang, hvor meget og hvor lidt sagsbehandler (og anbringelsessted) kan og må fortælle mentorfamilien. Der er ingen grund til at gøre familien forudindtaget, men omvendt kan der være forhold, som det kan være godt at være forberedt på.

En anden sagsbehandler tilkendegiver, at hun har aldrig haft kontakt med nogen af mentorfamilierne, fordi det ligger uden for ordningen, som den er (p.t.). Når først et mentorbarn har tilkendegivet sin interesse for at deltage i indsatsen, har sagsbehandleren relativt lidt kendskab til, hvordan relationen mellem mentorbarn og mentorfamilie udvikler sig, og hvordan indsatsen forløber for det enkelte barn. Andre sagsbehandlere nævner både udfordringen i at få det offentlige og civilsamfundet til at spille sammen, og at der måske også er en vis inert i deres tilgang til, hvad der er gode indsatser:

... et tema, som er ret generelt, det der med, hvordan vi håndterer det offentlige og det frivillige, og hvordan man kan få det til at spille sammen (...). Hvordan kan vi blive overbevist om, at det her faktisk kan blive en god ting for børnene med alle de andre vinkler, som vi også har? Og dem kan vi jo let komme til at lade fylde. Så hvordan kan vi blive rokket lidt ved? (Sagsbehandler)

Flere sagsbehandlere påpeger, at det kan være udfordrende at få et overblik over det anbragte barns liv, når der er elementer som fx mentorbarnordningen, de ikke har berøring med, da der jo netop ikke er kontakt mellem mentorfamilierne og sagsbehandlerne. Sagsbehandleren har kontakt med barnet og anbringelsesstedet hvert halve år, sådan som kommunen er forpligtet til jf. det kommunale tilsyn.

I anden interviewrunde kommer der nogle meget positive tilbagemeldinger fra sagsbehandlere, som har visiteret børn til at blive matchet med en mentorfamilie, og som har nået at se de positive resultater for barnet. Disse sagsbehandlere er utvetydigt positive og forventer selv at henvise flere børn fremover.

Der er imidlertid også mentorrelationer, hvor der har været et ret tæt samarbejde mellem sagsbehandler og mentorfamilie på trods af de formelle begrænsninger og oplistede barrierer ovenfor. En af mentorfamilierne fortæller, at de ret hurtigt efter matchningen tog kontakt med sagsbehandlere flere gange, fordi de var optaget af at have en dialog om nogle bestemte muligheder for deres mentorbarn, som de gerne ville have i spil. "Hun er fantastisk", siger mentorforældrene samstemmende om sagsbehandleren. Sagsbehandleren har sagt til familien: "Jeg giver den max gas for hende" (mentorbarnet). Det har betydet, at de forslag, som mentorfamilien har snakket med mentorbarnet om, faktisk tegner til at blive realiseret. En anden mentorfamilie har også kontaktet mentorbarnets sagsbehandler, fordi de oplevede, at mentorbarnet var meget bekymret for situationen i forældrenes hjem, hvor der stadig bor mindre søskende. Her hjalp denne kontakt med at gøre det klart for mentorbarnet, at kommunen er i kontakt med hjemmet, og at det ikke er hendes ansvar, hvad der sker der.

Endelig tilkendegiver nogle af de interviewede sagsbehandlere, at hjemmeboende børn med behov for støtte er mere oplagte og ukomplicerede at inddrage i mentorrelationer. Det, at barnet bor hjemme, kan være med til at gøre forældrene mindre utrygge ved indsatsen, som typisk er om eftermiddagen efter skole/daginstitution og evt. i weekenden.

6.4 Mentorfamiliens rolle i samarbejdet

For nogle mentorfamilier kan mødet med de institutionaliserede omgivelser omkring mentorbarnet være overvældende. Mentorfamilien skal som frivillige, der er rekrutteret af en privat organisation, spille sammen med anbringelsesstedet, evt. også kommunen, om at skabe det bedst mulige forløb for mentorbarnet. I den forbindelse er en vigtig opgave for organisationen Mentorbarn at skabe en tillidsfuld relation til nye mentorfamilier. Den tillidsfulde relation opbygges bl.a. ved at sikre en oplevelse hos mentorfamilierne af, at de er godt rustede til at tage imod mentorbarnet, og at de kan trække på Mentorbarn som en ressource og sparringspartner, når de oplever udfordrende situationer. Det kan både være i mødet med mentorbarnet, men også i mødet med de institutionaliserede omgivelser, som de kan føle sig "oppe imod".

De fleste interviewede mentorfamilier udtrykker, at de har et positivt samarbejde med Mentorbarn og føler sig meget godt taget imod. Flere har nævnt, at de efter et første introduktionsmøde om mentorbarnordningen følte sig meget positivt stemt for at gå ind i den opgave som frivillig. Mentorbarn har stort kendskab til de udfordringer, som mentorfamilierne konfronteres med, og mentorfamilierne oplever over tid, at de i stigende grad kan få kompetent sparring hos Mentorbarn, i takt med at organisationen styrkes og professionaliseres. En mentorforælder siger:

Jeg har bestemt kun positivt at sige om samarbejdet. Det har kun været positivt, og det har været en god sparringspartner at have, fordi de ved, hvad man står i, og i de problematikker, hvor jeg havde tænkt, at det her kan jeg bare ikke klare. (Mentorforælder)

Nedenfor udfoldes tre opmærksomhedspunkter for at styrke samarbejdet mellem organisationen Mentorbarn og mentorfamilien yderligere, baseret på vores interviews med mentorfamilier både i første og sidste halvdel af projektperioden. De handler alle om at klæde mentorfamilierne på til at indgå i en forpligtende relation med mentorbarnet:

- Rammesætning af mentorfamiliens muligheder i indsatsen
- Opfølgning og kontakt mellem organisationen og mentorfamilier og mentorfamilierne imellem
- Fokus på formidling af faglig viden om typiske udfordringer hos anbragte børn.

Som det ofte sker med udviklingsprojekter, var al formalia og alle rammer ikke helt implementeret i starten af HIFIA-projektet. En mentorforælder, der blev interviewet i første del af projektperioden, italesatte det således: "Jeg synes jo, vi har oplevet, reglerne nærmest bliver lavet ad hoc hen ad vejen. Så må vi det ene, og så må vi ikke alligevel". Andre var ikke helt tilfredse med karakteren af supervisionsforløbene og efterspurgte viden, der var relevant for at forstå og udvikle relationen til deres mentorbarn, herunder at

støtte mentorbarnet i at håndtere sine udfordringer. Løbende kom der imidlertid en mere tydelig rammesætning af mentorfamiliernes handlerum som en forudsætning for et godt samarbejde.

Mentorfamilierne oplever således at være klædt bedre på til opgaven, når de fx også kender til de juridiske rammer, som relationen afgrænses af, og som kan begrænse mentorfamiliens handlemuligheder og dermed mentorbarnets deltagelse i aktiviteter med mentorfamilien. Det samme gælder, når de får en grundlæggende forståelse for regler for sagsbehandling i børnesagen, som fx kan forhindre mentorfamilierne i at give gaver, såsom en mobiltelefon, eller i at tilbyde muligheder for mentorbarnet, fx at holde juleaften hos mentorfamilien, hvis der fx er en fast praksis med, at mentorbarnet skal være hos egen familie.

En klar rammesætning kan også have en vigtig betydning for mentorforældrenes oplevelse af at være en ligeværdig aktør i indsatsen, som anerkendes for at stille deres ressourcer og tid til rådighed. Og det er forudsætningen for en god relationsdannelse til mentorbarnet, hvor de ikke kommer til at love for meget, er uklare i deres udmeldinger eller må skifte kurs undervejs.

Mens nogle af mentorfamilierne føler sig godt rustede til selv at håndtere forløbet, udtrykker andre, at det er vigtigt for dem med en løbende kontakt til organisationen Mentorbarn for ikke at opleve sig alene om indsatsen. Mange af dem løber undervejs ind i situationer med deres mentorbarn, som de ikke har været konfronteret med før. Derfor er muligheden for jævnlig sparring fra Mentorbarn om og opfølgning på de enkelte mentorrelationer en værdifuld måde at styrke mentorfamiliernes håndtering af mentorrelationen på og i at skabe tilknytning til projektet som sådan. Som beskrevet i Midtvejsrapporten tog mentorfamilierne relativt sjældent selv kontakt til Mentorbarn. Derfor er det væsentligt, at organisationen er vedholdende i at tilbyde løbende kontakt, og det er svært at forestille sig systematisk at opbygge mentorrelationer mellem anbragte børn og unge på den ene side og frivillige på den anden side, uden at der er denne form for central, understøttende funktion.

Selvom en mentorrelation ikke er en "indsats" og ikke er behandling, ønsker mentorfamilierne at blive kvalificeret "fagligt" i forhold til at forstå udsatte børn og unge. Det giver mest mening, når de kan spejle udfordringer og udvikling i relationen til deres egen mentorbarn i den aktuelle undervisning eller supervision. Derfor er de glade for tilbuddene om undervisning i/oplæg om tilknytningsforstyrrelser, angst, traumer, selvskade, adfærdsforstyrrelser og andre hyppigt forekommende diagnoser. En mentorfamilie nævner, at de har haft stor glæde af deres viden fra uddannelsen til plejeforældre i deres rolle som mentorfamilie:

Vi har taget kommunens uddannelse til at blive plejeforældre for at blive klædt bedre på. Der var nogle gode elementer i det. Det gode ved uddannelsen er, at jeg har fået et bedre indblik i, hvad der kan røre sig inde i et anbragt barn (...), hvad det er for nogle svære ting, der kan være, og hvad det kan betyde, hvis man er sur og mut. Jeg har fået et særligt indblik i, hvad der gør sig gældende for anbragte børn. Det synes jeg, at jeg har kunne bruge, især i forhold til at bære over. (Mentorforælder)

Mentorfamilierne foreslår en række aktiviteter, som de mener kan styrke mentorrelationen, herunder deres tilknytning til mentorbarnprojektet mere generelt:⁹

6.2 Mentorfamiliernes forslag til nye aktiviteter

- Startpakke med idéer til, hvad man kan være sammen om hvordan, evt. indeholdende materialer til aldersrelevante aktiviteter
- Aktivitetsdage for mentorfamilier og mentorbørn sammen
- Fælles chatforum for mentorforældrene
- Nyhedsbreve fra Mentorbarn.

Alt i alt kan en tydelig definition af roller og handlerum mindske mentorfamiliernes frustration over de "sorte huller", som kan opstå i samarbejdet mellem en frivillig indsats og en kommunal myndighed, som arbejder ud fra helt forskellige logikker og regelsæt. Og faglig viden kan styrke deres fundament for at agere hensigtsmæssigt i forhold til mentorbarnets udfordringer.

6.5 Afrunding på samarbejdet i projekt HIFIA

Overordnet set viser evalueringen tegn på en positiv udvikling over tid i samarbejdet mellem indsatsens involverede aktører, som er et af de tre temaer i evalueringen. Siden projektets første år er der blevet implementeret en grundig forventningsafstemning mellem mentorfamilier, anbringelsessteder, kommunen og organisationen Mentorbarn. Det er med til at give mentorfamilierne en tydelig ramme for deres mentorrelation, men også til at styrke synergien, dvs. til at forstærke de positive virkninger, som samarbejdet mellem det offentlige og frivilligsektoren kan skabe.

Her er der også anledning til at understrege vigtigheden af supervision og muligheden for at få faglig sparring, sådan som det har været muligt i projekt HIFIA. Der er i mange mentorbarnforløb tale om børn og unge, der allerede tidligt har været eksponeret for mange problemer. Derfor kan de have en adfærd, der er udfordrende og vanskelig at håndtere, uanset hvor gode intentioner mentorforældrene har. Det skal mentorfamilierne forberedes godt på i screeningssamtalerne ved rekruttering. De skal kende deres egen adfærd og sårbarheder, og de skal have mulighed for at hente hjælp undervejs, sådan at de bedst muligt kan støtte barnet og selv fungere i det.

Der viser sig et vigtigt udviklingsfelt, nemlig udfordringen med at få involveret mentorbørnenes biologiske forældre bedre og få dem til at føle sig trygge ved indsatsen. Det kræver, at der udvikles indsatser, der kan bidrage til at indfri de ønskede mål for de biologiske forældre, fx nye processer for forældredialog. Involvering af forældrene vil være hensigtsmæssigt, ikke mindst for at styrke legitimiteten i mentorrelationen, så mentorbarnet trygt kan involvere sig uden at føle sig i en loyalitetskonflikt mellem forældre og mentorfamilie. I projektledelsen har man overvejet en række mulige tiltag, fx at udarbejde en lille pjece særligt til forældrene og give dem et link til, hvor de kan se mere om projektet og læse om andre forældres erfaringer. Desuden er man opmærksom på,

⁹ En række af disse forslag er blevet iværksat eller har været overvejet i HIFIA-projektet. I tekstboksen er de imidlertid fremstillet, som forældrene har sagt det i interviewene.

at man i hvert enkelt forløb bør have en dialog om lige præcis hvem, der skal snakke med forældrene. Er det fx familiens sagsbehandler, der har den bedste kontakt, eller kan barnets primærpædagog eller forældrenes § 54-støtteperson bedre håndtere netop dette?

7 Når mentorrelationer udvikles

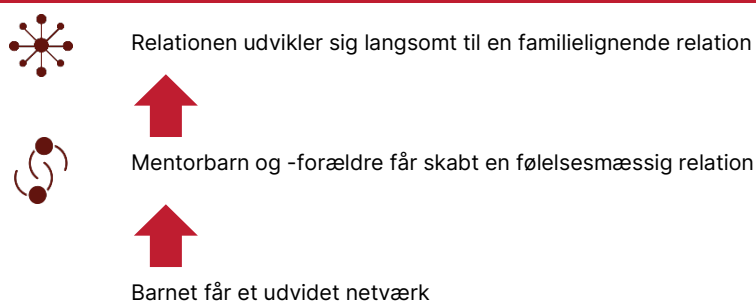
I de foregående kapitler har vi beskrevet mentorbarnindsatsen. Vi har undersøgt, hvordan forløbet er i startfasen, når mentorbørn og mentorfamilier skal matches; hvordan det kan opleves at være mentorbarn og mentorforældre, og beskrevet, hvordan samarbejdet udfolder sig mellem de involverede parter. Vi har altså fået et indblik i, hvordan mentorrelationer udfolder sig på et meget konkret plan, baseret på de mange interviews gennemført til netop denne evaluering.

På baggrund af disse konkrete beskrivelser vil vi i dette kapitel reflektere over, hvad et mentorbarnforløb potentielt kan bidrage med i et relationsperspektiv, hvor vi bruger begrebet relationstrin til at beskrive en udvikling i retning af dybere og følelsesmæssigt tættere relationer (afsnit 7.1). Herefter undersøger vi, hvordan tilknytningsforstyrrelser særligt hos anbragte børn og unge kan være en barriere for udvikling af nære relationer.

7.1 Udvikling af relationer over tid

I vores konkrete cases med mentorforløb bliver det tydeligt, at de fleste mentorbørn og mentorforældre involverer sig i og investerer i opbygningen af en relation gradvist. Man kan betragte relationsudviklingen som et kontinuum, hvor der til en start *ikke er* en egentlig følelsesmæssig relation, og hvor første skridt er, at barnet efter matchning har de første møder med mentorfamilien. Herefter kan relationsdannelsen begynde og udvikle sig til at blive dybere og dybere, hvis der er grundlag for det. Evnen til at opbygge relationer hos anbragte børn og unge er netop et af de vigtigste langsigtede mål med projekt HIFIA.

Figur 7.1 Trinvis relationsdannelse i mentorbarnforløb

I det følgende undersøger vi de tre trin i relationsdannelsen, som de kommer til udtryk i datamaterialet jf. Figur 7.1, og viser eksempler på, hvordan relationerne udspiller sig på hvert trin.

7.1.1 Trin 1: Et udvidet netværk

De første gange, mentorbarn og -familie mødes, er det fuldstændigt fremmede mennesker, der skal være sammen, og som regel på mentorfamiliens hjemmebane, mens mentorbarnet er på udebane, en form for ikke-relation. Især de ældste unge fortæller om at

træde forsigtigt ind i denne relation med forbehold – for hvordan skal jeg opføre mig? Hvorfor vil de mig? Er jeg god nok til dem? Hvad forventer de af mig? (se mere i kapitel 4).

Når først mentorbarnet er kommet over den første tid, hvor ”fremmed barn besøger fremmed familie”, begynder der at danne sig grundlag for en første spinkel relation at bygge på, som vi vil kalde et *udvidet netværk*, hvor parterne ikke er følelsesmæssigt forbundet. I projekt HIFIA har man gjort en del ud af at fortælle mentorfamilierne, at der kan gå op til et år med at udvikle en egentlig følelsesmæssig tilknytning til hinanden.

I to konkrete mentorrelationer beskriver hhv. et mentorbarn og en mentorforælder, hvor forskelligt det kan opleves at komme ind på livet af hinanden i en mentorrelation. I det ene forløb fortæller mentorforælderen, hvordan mentorbarnet efter et års tid straks henter sin dyne, når hun kommer på besøg, og kaster sig ind på sofaen – hvor hun nogle gange falder i søvn. I det andet mentorforløb fortæller mentorbarnet, hvordan hun – ligeledes efter ét år – stadig er i en position, hvor hun tager mentorfamilien ind følelsesmæssigt i små bidder. Hun fortæller – også med sofaen som billede – at man jo ikke bare smider sig på sofaen, hvis man stadig føler sig som en gæst i andres hjem: *”Jeg vil ikke bare lægge mig på sofaen (...), det er noget, der tager lang tid for mig”*. Hun har besluttet sig for at fortælle mentorfamilien sin baggrund og sine følelser lidt efter lidt – om end hun er sig fuldt bevidst om ikke at give fuldstændig slip. Der er stadig ting, mentorfamilien ikke ved, og som de måske aldrig kommer til at vide, siger hun. Og hun kunne ikke drømme om at slippe kontrollen og slænge sig på sofaen – selvom det måske var det, hun inderst inde kunne have allermest lyst til og brug for.

7.1.2 Trin 2: En følelsesmæssig relation

Gennem mentorbørnenes beskrivelser får man en fin fornemmelse af, hvordan mentorbarn og -familie langsomt nærmer sig hinanden. Mentorfamilien kommer til at betyde mere og mere, de taler mere og mere fortroligt sammen, og mentorbarnet kan på dette trin bruge mentorforældrene både som en praktisk hjælp og netværk og også som sine fortrolige sparringspartnere, som de deler glæder og sorger med.

Erfaringer fra et tidligere mentorprojekt for unge i efterværn viste, at mentorindsatsen var så støttende og vedholdende, at den skabte en tryghed hos de unge, som gjorde dem lydhøre og velvillige over for mentoreernes tanker og forslag (Skårhøj et al., 2016). Vores interviews indikerer, at en del mentorbørn faktisk lykkes med at opbygge den tillid, der gør, at de kan lukke mentorfamilien ind mentalt og åbner op for en egentlig følelsesmæssig relation jf. trin to i relationsstigen ovenfor (Figur 7.1).

Flere unge giver eksempler på, hvordan en ligeværdig dialog med mentorfamilien bidrager til, at de magter at tage mentorfamiliens eventuelle kritik ind og ikke bare afviser deres perspektiv. Et par af de unge fortæller, at det at blive ”villet” af nogen frivilligt, betyder meget for dem (boks 7.1):

7.1 Mentorbarnets tillidsfulde modtagelse i mentorfamilien

Jeg tror bare, det bedste er, det er rart at mærke, at der er nogen, der vil mig så meget, som de vil, for det kan man virkelig mærke (...). Det tror jeg ikke helt, at jeg kan forklare (...). Så kan man bare mærke, at de vil mig gerne.

Det bedste ved at være i en mentorfamilie? Altså, det er da nok det der med, at hvis man ikke har så meget familie, når man nu er anbragt (...), så er det da bare helt vildt rart at kunne (...) mærke noget kærlighed hos en familie, der gør det frivilligt. Altså, det er virkelig rart, det synes jeg. Man føler sig ikke så alene (...).

Hvis mentorbarnet kan rumme det, i takt med at den følelsesmæssig relation udvikles, begynder mange familier at inkludere mentorbarnet i deres udvidede familie- og vennetværk. Mentorforældrene oplever fra deres perspektiv at komme tættere på mentorbarnets hverdagsliv og følelsesliv, måske deltager de i mentorbarnets fritidsinteresser, støtter mentorbarnet i forhold til skole og uddannelse osv., men også i mere personlige processer.

I den fase bliver den relationsopbyggende adfærd tydelig, dvs. alle de små fysiske handlinger såvel som talehandlinger, som er med til at styrke udviklingen af en relation. I disse handlinger i familiens hverdagsliv er der både et udtalt signal til mentorbarnet om, at "sådan forstår vi som mentorfamilie det at være familie", og der er en invitation til mentorbarnet om at være med heri. Nedenstående citater viser eksempler på mentorfamiliernes beskrivelse af relationsopbyggende adfærd:

7.2 Mentorforældrenes eksempler på relationsopbyggende adfærd

Vi har vist, hvordan det er at være sammen som en familie. Vi har jo bare taget hende ind på lige vilkår med vores egne børn.

Det er meget forskelligt, hvad vi gør (...). Lige om lidt skal jeg ud og hente hende, og så skal vi ned til min mor. Og så har min mor bestemt, vi skal ud at spise. Men jeg har også lovet lige at hjælpe min mor med noget praktisk, så det kan være, hun lige skal en tur med hjem og fixe noget. Og hun følger bare med.

Det interessante er, hvor meget disse familier nærmest helt naturligt medtænker mentorbarnet i deres familiære rutiner, hvilket er stærkt kulturbærende og inkluderende. De praktiserer simpelthen mentorfamiliens kultur, og de viser den til deres omverden. For eksempel har én mentorfamilie lavet et opslag på de sociale medier med et billede af hele familien (inklusive mentorbarnet) for at signalere til deres omverden: "Nu er hun en del af vores familie", som de udtrykker det.

En anden del af relationsopbygningen handler om en typisk mekanisme mellem mennesker, der er tætte på hinanden, nemlig at de synkroniserer adfærd, dvs. imiterer hinandens adfærd fysisk og verbalt. En mentorfamilie giver eksempel på den synkronisering, de har observeret, og som man også taler om i den neuroaffektive udviklingspsykologiske forståelse, som styrker tilknytningen og bidrager til at hjælpe barnet med at regulere sin adfærd:

Nogle af de udtryk, som vi bruger, dem bruger hun også. Og jeg kan også adoptere nogle af hendes måder at være på, så vi påvirker hinanden. Vi er ved at blive en slags familie. Vi får et fælles sprog og måder at signalere ud i verden på. Vi har en fælles kultur. (Mentorfamilie)

Tilsvarende siger en anden mentorforælder: "Hun ser op til vores to store unger. Jeg kan se, hun kopierer dem i små ting".

7.1.3 Trin 3 på relationsstigen: At gøre relationen familielignende

Som det tredje skridt i relationsdannelsen, jf. Figur 7.1, undersøger vi, om der er tegn på, at der ikke bare er et netværk eller én følelsesmæssig relation blandt andre, men hvorvidt det også opleves som en nær følelsesmæssig og evt. nærmest familielignende relation.

Flere mentorbørn italesætter deres relation til deres mentorfamilie med billeder fra familiesfæren. Det er fx at omtale mentorfamiliens børn som en form for søskenderelation. Det er det at have et hjem, hvor man lige som andre børn kan tage venner med hjem, uden at det er for mærkeligt som på institutionen. Eller at have nogen, man har uforbeholden tillid til, og som mentorbarnet oplever altid vil være der for dem, når livet giver udfordringer (se boks 7.3):

7.3 Mentorbørnenes italesættelse af en familielignende relation

Det, at jeg har to små søskende nu, det synes jeg jo er helt fantastisk. Altså, det er noget, jeg aldrig har prøvet før, at have den der storesøsterrolle.

Jeg så dem jo lidt som mine forældre (...), deres datter var lidt som en lillesøster for mig.

Til at starte med, der tænkte jeg lidt, at det var noget "støttepædagogagtigt halløj", til nu, hvor jeg føler, at det er min familie (...). Det kan godt være, at vi ikke er relateret ved blod, men det er min familie. (...)

Jeg kan tage venner med hjem [til mentorfamilien], uden at der er al for megen uro.

Og jeg ved, at jeg kan ringe til dem anytime (...). Altså fx den nat, hvor jeg fandt ud af, at min mor var død (...), ringede jeg til min mentorfamilie (...). Da vi skulle ud at stryge min mors aske ud over havet, havde jeg min mentormor med til at støtte mig.

Det betyder bare alt (...). Jeg kan også mærke, at jeg er blevet anderledes på en god måde, efter at jeg har fået min mentorfamilie. Før, så snakkede jeg aldrig om mine følelser eller kom ud fra mit værelse, var altid sur (...). Nu er jeg mere glad og kommer ud. Det er dejligt. Det er mine mentorforældres skyld, helt klart.

Også nogle af mentorforældrene italesætter det på en måde, hvor de fremhæver den nære, familielignende relation. Nogle mentorfamilier har som nævnt fotos af mentorbarnet stående på lige fod med fotos af egne børn. Andre siger, at deres mentorbarn nu er en naturlig del af familien og kommer med rundt til alt det, de nu skal, når mentorbarnet er på besøg. Det er ikke noget, de spørger om, det er en selvfølge. En mentorfamilie fortæller, at de kommer til alle mentorbarnets sportsskampe på lige fod med andre forældre. Mentorbarnet har tidligt tilkendegivet, at det betyder noget for hende, da sportsskammeraterne også har deres forældre med, så det har de gjort lige siden. Det, at man

på det følelsesmæssige plan føler sig knyttet til mentorbarnet, fremmes af det, de gør sammen – den måde, de "gør familie" på som (næsten) ligeværdige medlemmer af samme familie (se boks 7.4).

7.4 Mentorfamiliernes italesættelse af en familielignende relation

Jeg er ikke længere frivillig. Det er lang tid siden. Hun er en integreret del af vores liv, og jeg kan mærke, at det også gælder også i forhold til hendes liv. Så derfor tænker jeg ikke så meget i forhold til min rolle.

Hun er allerede kravlet ind under huden på mig. Jeg ville føle mig fuldstændig amputeret, hvis ikke hun skulle være en del af mit liv. Det er for mig ikke en mulighed, at hun ikke er der i længden. Nu er hun en del af min løveflok.

Vi er også kommet dertil, at hvis der ikke er pædagoger, der kan hjælpe hende (...), at hun skriver til mig og spørger, om jeg har tid til at gå med hende ned i byen og hjælpe hende (...), det kom faktisk lidt af hendes konfirmation. Sådant en konfirmation er meget presset for en institution, for kontaktpædagogen skal altså nå alt det, som en mor har taget fri en hel uge før konfirmationen for at kunne nå. Så der var vi inde og hjælpe i sidste øjeblik med nogle ting, og det har altså flyttet noget.

Det øverste citat er et meget interessant statement, fordi det indikerer, hvordan mentorforælderen oplever, at mentorrelationen er vokset sig "ud af sig selv". Det er ikke længere en rolle, men en helt naturlig nær relation, som de ikke sætter spørgsmålstejn ved, og som ikke nødvendigvis indskrives sig i et projekt. I den forstand virker det til, at det lykkes dem at opbygge det, vi betegner som en bæredygtig relation.

7.2 Tilknytningsforstyrrelser som barriere for relationsudvikling

Gennem de 2 år, vi har haft mulighed for at interviewe deltagere i mentorrelationer, er det gang på gang blevet tydeligt, at det at kunne opbygge en nær, stabil, potentielt langvarig, følelsesmæssig relation mellem mentorbørn og mentorforældre er et af de helt centrale potentialer, som et mentorbarnforløb kan bidrage til at realisere. Som beskrevet i kapitel 1, ved man imidlertid, at anbragte børn ofte ikke har haft opvækstbetingelser, der gav mulighed for at udvikle en tryk tilknytning til mor, far eller andre tætte voksne. Tværtimod har mange været udsat for betydeligt omsorgssvigt med diverse udfordringer til følge, som de tager med sig videre i livet. Og mange er vokset op med spinkle eller komplicerede relationer til forældre, familie og jævnaldrende venner.

Vi ved fra forskningen, at de tidlige tilknytningsmønstre følger det enkelte menneske over livsspændet fra vugge til grav, men at der kan arbejdes med at styrke tilknytningen (Doyle & Cichetti, 2017; Grünbaum & Mortensen, 2016). Barnet får tidligt internaliseret sit tilknytningsmønster som det, man betegner som en indre arbejdsmodel. Hvis barnet udvikler en usikker eller desorganiseret tilknytning, øger det risikoen for socio-emotionelle problemer og dårlig tilpasning og gør også, at man ikke er alderssvarende udviklet (Hagelquist, 2012). Mange undersøgelser af anbragte børn og unge kan da også dokumentere, at de har en langt højere sandsynlighed end andre for at have et liv præget af mange risikofaktorer og en relativt lavere grad af trivsel end jævnaldrende både på kort og lang

sigt, og at de skolemæssigt ofte ikke er på niveau med jævnaldrende (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

Samtidig ved man, at hvis et barn med usikker tilknytning tilbydes en opvækst med stabile, empatiske voksne, som forstår og forholder sig konstruktivt til barnets udfordringer, vil det være muligt at udvikle en mere sikker tilknytning over tid. En empatisk og sensitiv opdragelsesstil og forståelse af barnets adfærd i lyset af tidligere erfaringer kan have en positiv indvirkning på dysfunktionel adfærd hos barnet, men også reducere stress hos de omsorgspersoner, der skal tage sig af barnet (Hagelquist, 2012; Schoemaker et al., 2020).

Betragtet over en bred kam må man forvente, at mange børn og unge i anbringelse uden for hjemmet vil have en psykologisk bagage med udfordringer i relationsdannelsen. Det påvirker forholdet til børn og voksne på anbringelsesstedet, til deres egne forældre, og det vil det også gøre til kommende partnere og egne børn senere i livet. Der er derfor al mulig grund til at hjælpe børnene på vej til bedre tilknytning, og anbringelsesstedet og mentorfamilierne er oplagte settings at gøre det i. En specialist i mentaliseringsarbejde med børn og unge, der er omsorgssvigtede og traumatiserede, siger:

Det er i hverdagen, at disse børns evne til mentalisering svigter. Men det er også i hverdagen, deres liv leves, så det er der, de skal opleve sig trygge, lære at regulere deres følelser og lære at fastholde evnen til mentalisering. (Hagelquist, 2012: s. 11)

7.2.1 At hjælpe barnet til positive indre arbejdsmodeller

Flere sagsbehandlere i HIFIA-projektet udtrykker bekymring for, om de mentale udfordringer, børnene har med sig, vil blive svære at tackle for mentorfamilierne:

... hvordan finder man de familier, som faktisk kan rumme et barn, der ikke er i stand til at sige tak. Altså et barn, der har nogle problemer og noget adfærd, som er problematisk. Man går ind som familie og overøser dem med kærlighed og omsorg, og så oplever man ikke at få noget til gengæld. De her børn er jo gerne tilknytningsforstyrrede i forskellige grader, og de formår – mange af dem – ikke at sige, at "Det er fordi, jeg ikke kan styre mig, det må du meget undskylde, og tak, fordi I gør alt det her". Det er noget, man som menneske, tror jeg, at vi har brug for den der gensidighed i vores relationer. Og det er der mange af her børn, der ikke gør, som så kan fremstå usympatiske. Og hvor det egentlig bare er børn, der har behov for særlig omsorg og forståelse. (Sagsbehandler)

Hvis man skal hjælpe mentorbørnene til at udvikle en mere sikker tilknytning, er der brug for, at barnet gennem sin interaktion med mentorfamilien som en rollemodel kan udvikle en grundlæggende tillid (ofte betegnet som epistemisk tillid jf. Juul, Simonsen & Karterud, 2020) til, at mentorforældrene er mennesker, som vil og kan lære mentorbarnet noget og ikke reagerer uhensigtsmæssigt på barnets adfærd (Hagelquist & Rasmussen, 2017: s. 29). Børn med tilknytningsforstyrrelser har sværere ved at danne relationer. Det gælder særligt stærkt for anbragte børn med multipelt omsorgssvigt, børn med mange flytninger mellem anbringelsessteder og børn, der er blevet afvist af deres egne forældre

(Rushton et al., 2003). De har ligeledes sværere ved at udtrykke deres følelser, særligt vrede og sorg, og nogle vil primært vise mere overfladiske følelsesudtryk.

Derfor er det vigtigt at give mentorfamilierne viden om, dels hvad der typisk kendetegner deres mentorbørns følelsesmæssige baggrund, dels hvordan man som helt almindelig voksen kan hjælpe barnets eller den unges tilknytningsprocesser på vej gennem fælles mentalisering.

Mentalisering vil lidt forenklet for det første sige, at de voksne omkring barnet både forstår deres egne følelser (hvad det vækker i dem, når de fx oplever, at mentorbarnet svigter mentorrelationen eller virker ligeglad/utaknemmelig), og at de kan håndtere disse følelser konstruktivt. For det andet, at de forstår, hvorfor mentorbarnet tænker og handler, som hun gør, og at de evner at have en dialog med mentorbarnet, der hjælper hende til at forstå og sætte ord på sine egne følelser og til at forstå andre menneskers følelser. Denne forståelse er afgørende for, at barnet og den unge kan udvikle sig til ikke at blive overrumplet af egne følelser og lade sig styre af dem, uden at forstå, hvad der sker. Det er dermed også forudsætningen for at gøre noget andet, end hvad barnet eller den unge hidtil har gjort. Der er en stigende evidens for, at der er en sammenhæng mellem omsorgsgivernes evne til at reflektere over følelser på den ene side og positive outcomes hos barnet på den anden side (Camoirano, 2017).¹⁰

Der er imidlertid ikke megen forskning at læne sig op ad, når det specifikt drejer sig om mentorbarnforløb af den karakter, som kendetegner HIFIA-projektet. Vi ved fra forskning i mentaliseringsbaseret terapi (MBT), at for børn i plejefamilier eller adopterede børn kan MBT have en positiv indflydelse på måden, adoptiv- og plejefamilier agerer på over for barnet. Herigennem bidrager de til at styrke barnets oplevelse af grundlæggende tillid og dermed til at hjælpe barnet med at forstå og håndtere sin dysfunktionelle adfærd mv. Der er altså positive erfaringer i visse andre anbringelseskontekster med at styrke barnets tilknytning til stabile voksne gennem at styrke omsorgspersonernes evne til at reflektere over deres egen og barnets måde at være på og til at handle adækvat som et respons herpå.

Forskellige mekanismer i barnet selv og i barnets kontekst kan fremme eller omvendt gøre det svært at drage fuld nytte af relationen, som det er vigtigt, at de involverede projektparter rustes til at håndtere til. En sagsbehandler giver et eksempel herpå og luf-ter en bekymring for, at nogle mentorfamilier ikke kan rumme barnet, som det er:

Hvis de unge ikke vil overnatte, så skal mentorfamilien ikke føle det som afvisning. Hvis de havde fået noget oplæring i det, så ville de måske tænke over, hvordan de så kunne gøre, så de bliver klar til det. Jeg kan bare forestille mig, at mentorfamilien kommer og brænder så meget for det og håber på, at de unge også bare kommer. Det er der bare mange af dem, som ikke kan, fordi de er tilknytningsforstyrrede. Det bliver svært for de unge at indgå i disse konstellationer. (Sagsbehandler)

Selvom en mentorfamilie er en privat, familielignende relation og ikke et behandlingssted, er det derfor vigtigt, at mentorforældrene får målrettet viden om tidligt svigtede børn,

¹⁰ VIVE igangsætter i 2021 netop et nyt forskningsprojekt, der skal undersøge effekten af mentaliseringsbaserede indsatser til plejefamilier med henblik på at styrke deres plejebørns trivsel.

og at barnets negative adfærd ikke fortolkes som en personlig kritik af mentorfamilien. Desuden er det formålstjenstligt, at de kan håndtere en adfærd hos barnet, som mentorfamilien finder uhensigtsmæssig, på en måde, der er konstruktiv for barnet. Det hjælper mentorbarnet med at forebygge, at det på grund af sine indre, negative arbejdsmodeller skubber mentorfamilien fra sig. Nogle mentorfamilier har fx været udfordret af mange afbud uden en tydelig årsag, eller at mentorbarnet har løjet for dem, at de er korte for hovedet og knap nok kommunikerer under samvær mv. Her er det vigtigt med en adækvat voksenreaktion, der på den ene side markerer, at dette er uacceptabel adfærd, men som på den anden side ikke får mentorbarnet til at føle sig forkert og uønsket.

7.3 Afrunding af mentorrelationens udviklingsperspektiver

Som det er veldokumenteret, er omsorgsrelationerne for mange anbragte børn og unge langt fra kontinuerlige (jf. også Frederiksen & Hestbæk, 2021). De brydes ofte ufrivilligt, når fx primærpædagogen får nyt arbejde, eller når børnene flyttes fra en anbringelses-kontekst til en anden.

Derfor er det positivt at konstatere, at der blandt de undersøgte mentorrelationer er mange eksempler på, at der ser ud til kunne udvikles en langvarig relation mellem mentorbarn og -familie, hvor mentorfamilien udgør både et praktisk og et følelsesmæssigt stillads omkring den unge. Lidt forenklet kan det fremstilles som en udviklingsproces, hvor den barnet eller den unge går fra at få et udvidet netværk til at have en følelsesmæssig relation, og måske endda videre til at have en egentlig familielignende, og i al fald nær følelsesmæssig relation.

Især for de unge, der bliver myndige, kan mentorfamilien spille en vigtig rolle i overgangen til et selvstændigt voksenliv på den måde, andre unge ville bruge deres familie på.

8 Perspektivering og opmærksomhedspunkter

I denne perspektivering runder vi kort slutevalueringen af med at understrege de vigtigste virkninger af HIFIA-projektet på et overordnet plan og de vigtigste spørgsmål, som projektet rejser. Vi ser på mulighederne i et samskabelsesprojekt som dette og afslutter med en række opmærksomhedspunkter, som nye kommuner skal være opmærksomme på i etableringen af fremtidige mentorrelationer.

Indikationer på virkning af mentorrelationer

Evalueringen af projekt HIFIA viser, at mentorrelationer, hvor børn og unge i alderen 6-18 år, der er anbragt uden for hjemmet, matches med en frivillig mentorfamilie, har nogle positive potentialer, og vel at mærke potentialer, som er unikke.

Vores data viser, at forløbene giver mulighed for at udvide barnets netværk, og at det for en del mentorbørn videreudvikler sig til en stærk og tryk, følelsesmæssig relation – for nogle tilmed i retning af en familielignende relation. Svaret på spørgsmålet i evalueringens problemstilling om virkninger af projekt HIFIA er altså, at frivillige mentorfamilier ser ud til at kunne gøre en stor og positiv forskel for anbragte børn og unges netværk og relationer. Og disse netværk og relationer kan udgøre både et praktisk og et følelsesmæssigt stillads omkring barnet og den unge.

Det er meget livsbekræftende at høre både mentorbørnenes og mentorfamiliernes oplevelser. Når man læser interviewene med mentorbørnene, kan man dog få det indtryk, at mange af dem er utilfredse med deres anbringelsessted. Her er det vigtigt at være opmærksom på, at vi primært har søgt viden om mentorbarnforløbet. Når man spørger til, hvad disse mentorrelationer kan i konteksten af anbringelsesstedet, kan de nemt sætte et lidt skævt blik på anbringelsesstedet, og det er i lyset af dette specifikke perspektiv, børnenes forståelser skal ses.

Evalueringen giver ikke så megen systematisk viden om, hvad der får mentorrelationer til at bryde sammen, og især ikke, hvordan det opleves fra barnets perspektiv, om end der tegnes et billede af, at der i hvert enkelt brudt forløb er en række individuelle årsager, der spiller ind. Her er således stof til yderlig undersøgelse, sådan at man kan bruge den viden til at styrke arbejdet med at reducere omfanget af sammenbrud i mentorforløb. Det er dog vurderingen, at antallet af sammenbrudte og afsluttede forløb (8 forløb for 7 børn ud af i alt 21 forløb er ophørt, dvs. ca. en tredjedel) ikke er større end, at der er meget at vinde for de børn, som faktisk kommer ind i en langvarig relation til en mentorfamilie, og det gælder formentlig også for nogle af de afsluttede forløb. Men man skal som kommune og samarbejdspartner naturligvis hele tiden arbejde for at få mere viden om, hvordan man understøtter forløb for at hjælpe mentorbarnet til at få mest muligt ud af dem; hvad man kan gøre for at understøtte mentorfamilierne i at håndtere mentorbørnene og deres udfordringer; og hvad man kan gøre tidligt, når nogen af de voksne omkring mentorbarnet oplever, at mentorbarn eller mentorfamilie ikke trives i relationen.

Helhed, livshistorie og fremtid som perspektiv

Som en afrunding på analysen af virkningerne af mentorbarnforløb vil vi præsentere tre langsigtede livsforløbsperspektiver, som er kommet sporadisk frem tidligere i rapporten, fx gennem interview med mentorforældrene, og som mentorrelationerne understøtter, og som kan være af stor betydning for det enkelte mentorbarns videre udvikling (se boks 8.1):

8.1 Livsforløbsperspektiver, som understøttes af mentorrelationer

- Helhedsperspektiv
- Livshistorisk perspektiv
- Fremtidsperspektiv.

Helhedsperspektivet dækker over, at noget af det særlige ved en mentorrelation kan være, at mentorfamilien får kendskab til og ser barnet på stort alle de væsentligste arealer, mentorbarnet agerer på (bortset fra hjemme i barnets egen familie). En mentorforælder formulerer det således:

Og så gik det op for mig, at vi er de eneste, som kender mange flere facetter af vores mentorbarns liv, end nogen andre gør. Vi kender hendes skoleleveninder, hendes sportskammerater, vi kender dem ude på anbringelsesstedet, og vi kender til hende i forskellige sammenhænge og på forskellige måder. (Mentorforælder).

Vi ved fra forskningen i udsatte børn og unge, at de ofte tildeles mange kontakter i de offentlige systemer, men at disse forbindelser og indsatser ofte er opdelt i siloer – skole for sig, socialt system for sig, sundhed for sig, fritid, venner osv. Mentorfamilien har netop mulighed for at hjælpe barnet med at håndtere de mange sfærer og skabe en helhed i dette.

Det livshistoriske perspektiv er udtryk for, at mentorfamilien kan hjælpe mentorbarnet med at bevidne og dokumentere opvæksten. I anbragte børns liv er der ikke altid forældre til at gemme små ting produceret i børnehaven, tage og gemme fotos fra første skoledag, skabe minder om en hyggelig jul, om campingturen osv. Vi ved, at mange tidligere anbragte ser sig selv som historieløse og ofte kun har enkelte ting og nogle få billeder fra barndommen med sig ind i voksenlivet. Her kan mentorfamilien hjælpe med at bevidne mentorbarnets opvækst, også langt ind i voksenlivet, når de anbringelsesrelaterede foranstaltninger for længst er slut. En mentorforælder siger:

*Vi er også en slags **livsvidner** for hende, og det tror jeg faktisk kan blive betydningsfuldt senere hen på den måde, at der er nogle, som deler bevidstheden omkring hendes barndom med hende. Selvfølgelig deler pædagogerne elementer med hende, og hendes veninder deler nogle elementer. Men det er faktisk kun os, der ser hele paletten. (Mentorfamilie)*

Fremtidsperspektivet – oplevelsen af, at der også er et håb og en positiv fremtid for det enkelte barn og den enkelte unge, kan næres af at være i en langvarig, nær relation, der bidrager til at gøre det meningsfyldt for mentorbarnet at kigge fremad. Alene det, at

mentorbarnet tager imod tilbuddet om en mentorfamilie kan betragtes som et signal om, at mentorbarnet tror på, at det kan bidrage positivt til udviklingen. En af mentorfamilierne har sågar overvejet, om mentorbarnet kan flytte ind hos dem, når hun bliver myndig:

Hvis hun selv fik lov til at vælge, når hun skal flytte fra institutionen, så ville hun bare flytte hjem til os (...), jeg har tumlet med tanken om det. Ikke sådan at jeg skulle forsørge hende. Men så kunne hun leje et værelse, så hun havde sit eget voksenliv, men så hun kunne lære at bo hjemmefra, men at der var et sikkerhedsnet lige om hjørnet, der kunne gribe hende. (Mentorforælder)

En anden mentorforælder fortæller, at de har gjort sig mange tanker om at skabe kontinuitet og permanens i mentorbarnets liv ved at signalere tydeligt, at de altid vil være der for hende fremover, og de tænker hende ind i deres fremtid på lige fod med, hvad andre forældre gør:

Vi har gjort meget ud af, at hun skulle vide og føle, at vi også er der i morgen. Vi er der også i overmorgen. Hun kan kontakte os, når hun har brug for os. Vi er der i hvert fald, indtil vi dør. Det har vi brugt meget tid på at vise. Det er lykkedes. Hun ved godt, at hun har en lille børneopsparing i en lille krukke hos os, som hun må få, når hun bliver 18 år, eller når hun flytter hjemmefra og skal klare sig selv. (Mentorforælder)

Oven i udviklingen af en nær og støttende relation ligger der altså nogle supplerende positive potentialer i mentorrelationen.

8.1 Samskabelse af relationel velfærd

Med en abstrakt vending kan man sige, at mentorbarnprojektet er et samskabelsesprojekt mellem det offentlige og det private. Projekt HIFIA er iværksat i fællesskab af Aarhus Kommune og den private NGO, Mentorbarn, og med frivillige familier fra civilsamfundet som dem, der skaber en ramme for relationel velfærd til slutbrugeren, altså barnet eller den unge.

Der har gennem nogle år været et stort fokus på at danne nye partnerskaber mellem dem, der har ansvaret for den offentlige service, og forskellige private og frivillige parter. Nogle gange kritiseres kommunerne for at bruge samskabelsesprojekter som eufemisme for underliggende besparelser, hvilket også har været rejst som en overvejelse blandt mentorfamilierne i det foreliggende projekt. Nogle frivillige kom i projektets tidlige fase lidt hovedkulds ind som mentorfamilier og blev bekymrede for, om de i virkeligheden skulle erstatte en kommunal efterværnsindsats. Siden har det vist sig, at alle de medvirkende børn og unge, der er "vokset" ud af anbringelse har fået efterværn. Men det er naturligvis en reel betragtning at have for øje, idet det er en formel del af projektets forandringsteori, at man på lang sigt forventer færre eller mindre ressourcekrævende efterværn for unge, der har været i en mentorrelation, dog mere som en virkning af projektet end som et skift i indsats.

Det er imidlertid også vigtigt at være opmærksom på, at vores detaljerede beskrivelse af, hvordan mentorrelationerne udfolder sig, set fra både barnets perspektiv og fra mentorfamiliers, anbringelsessteders og sagsbehandleres perspektiv, peger på mentorrelationer som et *supplement* til noget andet. Mentorrelationer kan ikke erstatte anbringelsesstederne. De får netop værdi ved at være et supplement, hvor man kan og gør noget helt, helt andet, end det, der sker i det professionelle regi, og ud fra helt andre rationaler og værdier. Det frivillige er her netop karakteriseret ved at kunne møde og rumme det enkelte mentorbarn som en individuel person med særskilte behov og ønsker, som mentorbarnet har brug for bliver hørt, set og anerkendt. Det er ikke et behandlingstilbud, ikke en systemiseret, ensartet indsats. I bedste tilfælde kan en mentorrelation og barnets anbringelsesforløb gensidigt befrugte hinanden i en synergi, der er til gode for både barnet eller den unge og for mentorfamilien. Og det er muligt, at nogle anbringelsessteder kan lade sig inspirere af mentorbørnenes beskrivelser af, hvorfor de er glade for mentorfamilien, fx at de får mulighed for mental ro, og at de føler sig forstået og anerkendt som et individuelt menneske med egne behov og drømme.

Især i midtvejsevalueringen (Hestbæk, 2020) havde vi fokus på sammenstødet mellem de kommunale vilkår for at være myndighed på anbringelsesområdet og de krav, det stiller, over for civilsamfundets store grad af ubundethed, når man i princippet fungerer som enhver anden familie. Det gav bl.a. anledning til, at Aarhus Kommune fik klargjort en række forhold, hvor juraen var vanskelig at fortolke ind i projektet. For eksempel blev det en udfordring, når mentorfamilierne ville noget med barnet, som kommunen ikke var trykke ved – hvad gør man så?

De samarbejds-mæssige spidsfindigheder kan der være god grund til at få afklaret for kommende samarbejdspartnere på feltet. For i kraft af det brede, politiske forlig omkring *Børnene Først* i 2021 skal alle kommuner nu fremover tilbyde alle børn, der er anbragt under institutionslignende former, at få en venskabsfamilie (Social- og Ældreministeriet, 2021). I den forstand har Aarhus Kommune og Mentorbarn været front runners på den første systematiske afprøvning og evaluering af denne form for indsats, både indholdsmæssigt og organisatorisk. Vi må forvente, at der i de kommende år skyder en masse organisatoriske enheder frem, der skal arbejde med at etablere mentorrelationer for anbragte børn i form af såkaldte venskabsfamilier.

8.2 Opmærksomhedspunkter

I det følgende oplister vi i kort form en række opmærksomheds- og læringspunkter, som kan udestilleres på tværs af alle de analytiske kapitler. Opmærksomheds- og læringspunkterne vil med inspiration fra projekt HIFIA være vigtigt at forholde sig til i fremtidige indsatser med involvering af frivillige i støtten til børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet eller på anden måde udsat, både mentor-/venskabsfamilier og andre lignende indsatser

Involvering af biologisk familie: I projekt HIFIA nåede man ikke i mål med at få barnets biologiske familie til at se sig selv som en del af projektet. Evalueringen indikerer, at nogle forældre er tydeligt bekymrede for mentorrelationen, herunder om der er (endnu) flere, der prøver at tage deres barn endnu længere væk fra dem. Og samtidig er det meget

forståeligt, at der ikke blev rykket ved forældreinvolveringen, idet der ikke var etableret nogen form for indsats eller adfærdændring, der kunne befordre en ændring i de biologiske forældres rolle. Ud fra formålet om at skabe størst mulig positiv værdi for barnet vurderer vi, at det vil være hensigtsmæssigt at involvere forældrene mere i processen omkring en mentorrelation, så de kan blive trygge ved det, uden at det belaster mentorfamiliens indsats. Det vil være oplagt at udvikle og afprøve en fast procedure for denne involvering, hvilket naturligvis vil trække ressourcer. Projektparterne taler selv om en bedre information til de biologiske forældre, både i form af skriftligt materiale og et større fokus på, at en samtale med forældrene er vigtigt, og at det er vigtigt, at det er med den person, der har den bedste relation til forældrene, hvad enten det er fx sagsbehandler, barnets primærpædagog eller en § 54-støtteperson.

Sparring og supervision til mentorfamilier: Undervisning af og sparring med mentorfamilierne ser ud til at være meget vigtigt for at ruste dem til at håndtere mentorrelationer med børn og unge, som har forskellige udfordringer med sig, sådan som det er tilfældet i dette projekt. Spørgsmålet er, hvordan man bedst ruster familierne til at rumme og håndtere mentorbørnenes behov, og hvad det er for videns- og sparringsbehov, de har, i forhold til at varetage deres opgave. Kan man fx fremme mentorfamiliernes evne til at rumme børn med tilknytningsudfordringer endnu mere, så de ikke udtrættes af mentorrelationen, sådan som forskning har vist, at plejefamilier fx kan blive det? Og kan man styrke deres evne til ikke bare at rumme, men også hjælpe mentorbarnet med at håndtere sine udfordringer gennem fx mentaliseringskompetencer? Mentorfamilierne har i øvrigt nævnt en række forslag til, hvordan man fra deres perspektiv kan styrke ordningen ved at knytte mentorfamilierne lidt tættere til projektet. De foreslår bl.a., at man får en startpakke med idéer til, hvad man kan være sammen om hvordan, evt. indeholdende materialer til aldersrelevante aktiviteter; aktivitetsdage for mentorfamilier og mentorbørn sammen; fælles chatforum for mentorforældre samt faste nyhedsbreve.

Forebyggelse af ophør: I alt syv forløb er ophørt, nogle af dem efter ganske få måneder efter start (2-6 måneder). Vi har interviewet om begrundelser for ophør. Der er ofte nogle helt konkrete og individuelle begrundelser for ophør. Alligevel giver det os anledning til at overveje, om man kunne have forebygget ophør. Var der forløb, der aldrig skulle være startet? Eller forløb, man kunne have undgået at afslutte, hvis man havde haft mere viden; havde lyttet til en tvivl, der måtte være rejst i matchningsprocessen; eller havde haft mulighed for at støtte mentorrelationen bedre, hvad enten det var støtte til mentorbarn eller mentorfamilie? Det kan være hårdt for mentorbarnet, at relationen ophører. Det er rigtig vigtigt som i projekt HIFIA at have klare procedurer for, hvordan man tackler det, hvem der taler med barnet, hvordan man kan tilstræbe, at det ikke giver barnet skyldfølelse eller oplevelsen af endnu et nederlag. Og samtidig er det vigtigt hele tiden at blive klogere på, hvorfor man kan blive nødt til at afslutte mentorrelationer, hvordan det bedst gøres, og hvad der evt. kan forebygges det.

Køn, alder og etnicitet: Der er en meget skæv kønsfordeling med en stor overvægt af piger og meget få drenge. Der er ligeledes langt flest store teenagere, der er blevet matchet med en mentorfamilie, og en overrepræsentation af børn med anden etnisk baggrund i forhold til deres andel af alle anbragte. For alle tre parametre kan kommende parter på feltet sørge for at være opmærksomme på, om den måde, de rekrutterer på,

ser ud til at give uønskede skævheder i gruppen, og om der således er grupper af børn og unge, man kommer til at overse.

Mentorrelationer for andet end institutionelt anbragte: Som nævnt i evalueringen havde man i projektet oprindeligt en tanke om at afprøve mentorforløb til både institutionsanbragte, anbragte børn med handicap og familieplejeanbragte. Imidlertid har man stort set kun arbejdet med børn og unge anbragt under institutionelle former. Dog blev der igangsat to mentorrelationer for hjemmeboende børn med forebyggende foranstaltninger i projektets slutfase. Men i lyset af at flere unge fortæller, at deres tidligere familieplejeforløb brød sammen, kan det måske være en idé at udvikle mentorløb særligt til børn og unge i familiepleje, fx unge, som vi ved skal forlade familieplejen inden for et par år. Hvad skal der til for, at de synes, de kan bruge energi på at skabe en relation til en mentorfamilie, som de først rigtig får brug for, når de skal flytte fra plejefamilien? Hvordan kan man tydeliggøre gevinsterne for en plejefamilie, så de kan se nytten af at samarbejde med en mentorfamilie? Og hvordan er perspektiverne for de nye forløb med hjemmeboende børn – hvordan supplerer de bedst den kommunale forebyggende indsats til fordel for barnet, uden at de opleves som en konkurrent af barnets forældre?

Flere lokale kræfter at trække på: Man kan overveje, om der er andre kræfter i civilsamfundet, som vil kunne inddrages i støtten til udsatte og anbragte børn på anden måde. Kan man involvere de lokale sportsklubber bedre? Eller kan man trække på en håndboldfamilie eller en musikfamilie og få dem til at inkludere et barn eller en ung med samme interesser, der er anbragt uden for hjemmet, i deres sports-/musikliv? Og kunne lokale arbejdspladser have noget at byde på?

Mentorpiloter: Kan man evt. drage nytte af personer, der har været involveret eller stadig er i en velfungerende mentorrelation? Det vil sige anbragte og tidligere anbragte unge, der fortæller anbragte børn og unge om erfaringer fra deres eget mentorforløb, og det tilsvarende med nuværende og tidligere mentorforældre? Vi ved fra andre indsatser, at brugen af peers, der tager udgangspunkt i egne erfaringer, kan være et virksomt redskab.

Litteratur

- Andersen, L.L. & H.H. Espersen (2017): Samskabelse, samproduktion og partnerskaber: teoretiske perspektiver. I: *Partnerskaber og samarbejder mellem det offentlige og civilsamfundet* (s. 107-137). Odense: Socialstyrelsen.
- Andersen, S.H., B. Jensen, B.W. Nielsen & J.R. Skaksen (2020): *Hvad vi ved om børn og deres opvækstvilkår*. København: Rockwool Fondens Forskningsenhed og Gyldendal.
- Camoirano, A. (2017): Mentalizing Makes Parenting Work: A Review about Parental Reflective Functioning and Clinical Interventions to Improve It. *Front. Psychol.*, 8: 1-12.
- Christiansen, M. & L. Anton (2020): *Mentorfamilier – en relation for livet? En sociologisk undersøgelse af anbragte børn og "almindelige" familiers oplevelser af at være i en sammensat relation, der samtidig forventes at være autentisk, hjemlig og varig*. Speciale, Aalborg Universitet, sociologi.
- Dahl, K.M. (2007): *Udsatte børns fritid*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, (2007:16).
- Doyle, C. & Cicchetti, D. (2017): From the Cradle to the Grave: The Effect of Adverse Caregiving Environments on Attachment and Relationships Throughout the Lifespan. *Clin Psychol Sci Pract.* 24: 203-217.
- Egelund, T. & T.B. Jakobsen (2009): *Omsorg for anbragte børn og unge. Døgninstitutionens hverdag og vilkår*. København: Akademisk Forlag.
- Egelund, T., A.-D. Hestbæk & D. Andersen (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Egelund, T., P.S. Christensen, T.B. Jakobsen, T.G. Jensen & R.F. Olsen (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Frederiksen, S. & A.-D. Hestbæk (2021): *Kontinuitet i anbringelser. Slutrapport fra evalueringen af regler om kontinuitet i Barnets Reform*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Grossman, J.B. & J.P. Tierney (1998): Does mentoring work? An impact study of the Big Brothers Big Sister program. *Evaluation Review*, 22(3).
- Grünbaum, L. & K.V. Mortensen (2016): *Psykodynamisk psykoterapi med børn og unge – En grundbog om teorier og arbejdsmetoder*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hagelquist, J.Ø. (2012): *Mentalisering i mødet med udsatte børn*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Hagelquist, J.Ø. & H. Rasmussen (2017): *Mentalisering i familien*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hestbæk, A.-D. (2020): *Mentorfamilier til anbragte børn og unge. Midtvejsrapport fra projekt HIFIA – Helhedsorienteret indsats for familier i Aarhus Kommune*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Hjort, J. (2019): *HIFIA-Samarbejdsmodel – en model og en metodeguide*. Aarhus: Aarhus Kommune og Mentorbarn.
- Juul, S.M., S. Simonsen & S. Karterud (2020): *Kort og godt om mentalisering*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- KFUM (2018): *Young Connect II – mentorstøtte til nuværende og tidligere anbragte unge*. Middelfart: KFUM's sociale arbejde.
- KL (2020): *Udsatte børn – Nøgletal 2020*. København: KL.
- Lausten, M. & T. Jørgensen (2017): *Anbragte børn og unges trivsel 2016*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Lausten, M., S. Frederiksen & R.F. Olsen (2020): *Tidligere anbragte unge – 18 år og på vej mod voksenlivet. Forløbsundersøgelse af tidligere anbragte unge født i 1995*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Mølholt, A.-K., S. Stage, J.H. Pejtersen & P. Thomsen (2012): *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H., D. Andersen, K.M. Dahl, A.T. Hansen, M. Lausten & S.V. Østergaard (2014): *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2014*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- PWC (2021): *Investering i Efterværn: Tværgående evaluering*. Odense: Socialstyrelsen.
- Rushton, A., D. Mayes, C. Dance & M. Quinton (2003): Parenting Late-Placed Children: The Development of New Relationships and the Challenge of Behavioural Problems. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 8(3): 389-400.
- Rambøll (2018): *Anbragte børn og unges trivsel 2018*. København: Rambøll Management Consulting.
- Schoemaker, N.K., W.G.M. Wentholt, A. Goemans, H.J. Vermeer, F. Juffer & L.R.A. Alink (2020): A meta-analytic review of parenting interventions in foster care and adoption. *Dev Psychopathol*, 32(3):1149-1172.
- Skårhøj, A., A.-K. Højen-Sørensen, K. Karmsteen, H. Oldrup & J.H. Pejtersen (2016): *Anbragte unges overgang til voksenlivet*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Social- og Ældreministeriet (2021): *Børnene Først. Aftaletekst*. København: Social- og Ældreministeriet.

Tonsberg, K. (2019): *Efter en anbringelse uden for hjemmet. En kritisk psykologisk undersøgelse af hverdagslivet blandt unge, der har været anbragt uden for hjemmet, set fra et ungeperspektiv*. Speciale, pædagogisk psykologi. København: Psykologisk Institut, Københavns Universitet.

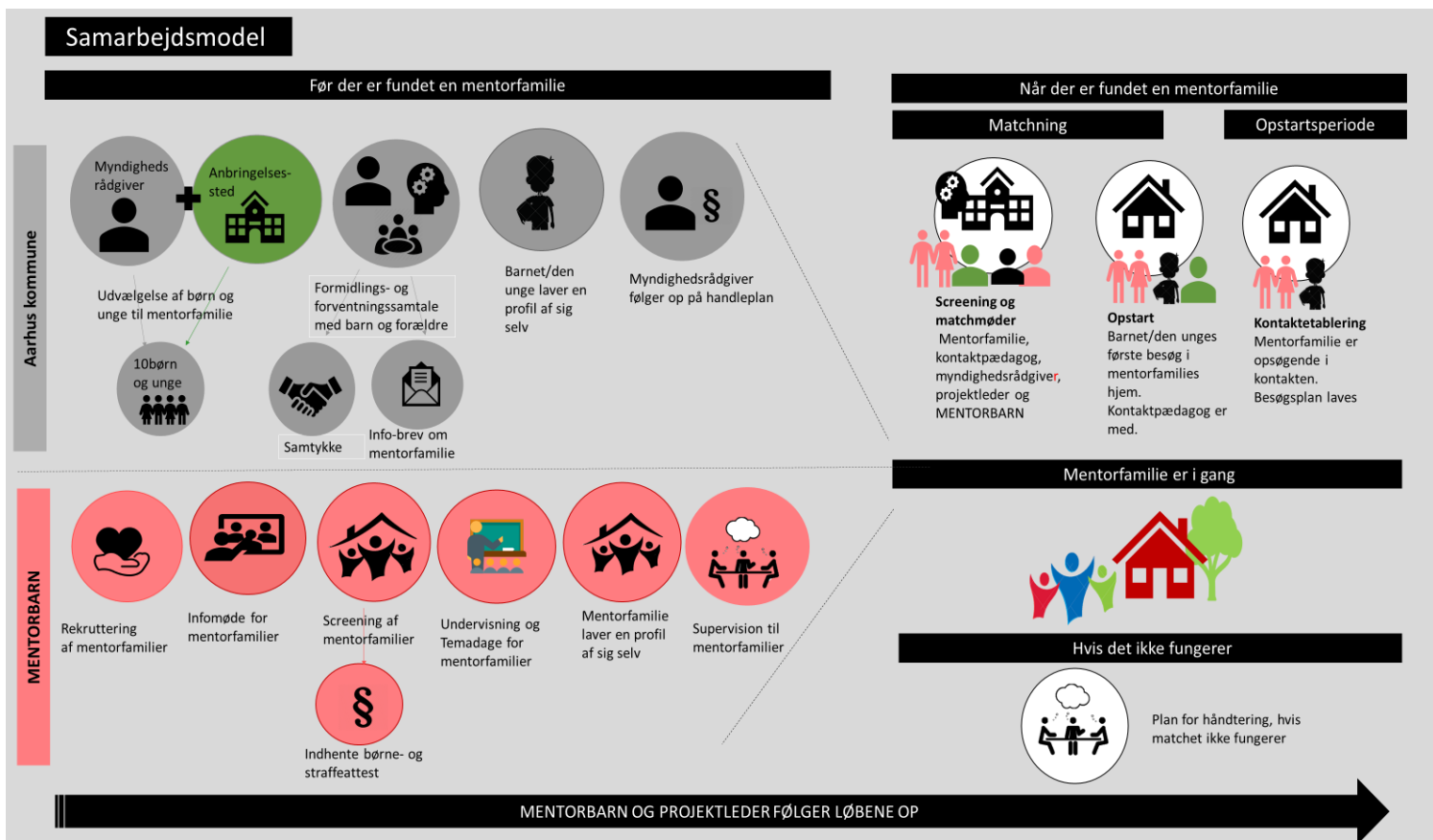
Wilkes, L., B. Beale & R. Cole (2014): Aunties and Uncles Co-operative Family Project Ltd: Volunteers making a difference in the lives of children and parents. *Contemporary Nurse*, 23:2, 291-302.

Aarhus Kommune & Mentorbarn (2017): *Styrkelse af helhedsorienteret indsats for socialt udsatte børnefamilier i Aarhus Kommune* (ansøgning til VELUX FONDEN).

Bilag 1 Samarbejdsmodel

Bilagsfigur 1.1 Grafisk illustration af HIFIA-samarbejdsmodel

Kilde: HIFIA-samarbejdsmodel – en model og en metode, Arbejdsdokument, 2019.

VIVÉ

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD